MANUDUCTIO AD LOGICAM, SIVE DIALECTICA STVDIOSÆ IVVENTVTI AD LOGICAM PRÆPARANDÆ.

CONSCRIPTA

A R.P. PHILIPPO DU TRIEU
E SOCIETATE JESU
In Collegio Aquicinctino Duaci Philosophiæ
Professore primario.

LEODII,
Apud JOANNEM MATHIAM HOVIUM,
Ad insigne Paradisi Terrestris,
M. DC. LXXV.

cum Gratia & Privilegio.

IOANNES HERENNIUS *Præpositus Provincialis Societatis* JESU *in Provincia Belgica, potestate ad id mihi facta ab Admodum R.P.N Præposito Generali* CLAUDIO AQUAVIVA, *facultatem concedo ut* Manuductio ad Logicam, sive Dialectica studiosæ juventuti ad Logicam præparandæ, *conscripta à* P.PHILIPPO DU TRIEU, *nostræ Societatis, in Academia Duacena Philosophiæ Professore, & ejusdem Societatis eruditorum hominum judicio examinata & approbata, typis excudatur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas dedimus. Duaci 15. Decembris.* 1614.

JOANNES HERENNIUS.

APPROBATIO.

Hæc manuductio ad Logicam R.P. PHILIPPI DU TRIEU, nihil habet Catholicæ fidei, aut bonis moribus contrarium, ideoque utiliter typis excudetur. Actum Duaci die 19. Martii. 1615.

GEORGIVS COLVENERVS S.Theol. Doctor & Professor, librorum in Acad. Duacena Visitator & Censor.

AD LECTOREM.

VIsum est iis, quorum intererat, ipsique adeò Venerandæ Artium Facultati florentissimæ Academiæ Duacensis, commodum fore, si studiosæ Juventuti ad Logicam præparandæ nova Dialectica scriberetur. In tanta talium librorum multitudine? inquies. Ita censuerunt, & jam causam finemque dixi. Etsi enim multi, qui Dialectices præcepta hactenus publico dederunt, rectè & laudabiliter scripserint; ad hunc tamen finem non omninò accommodatè. Quidam sermonis cultum & dictionis elegantiam sectati, potiùs hanc artem ad oratoriam referentibus scripserunt, quàm adolescentibus ad severiores disciplinas præparandis, quibus, omni verborum resectâ luxurie, Dialectica planè & nudè proponi amat. Alii, cùm omnia omninò ad hanc disciplinam spectantia complecti vellent, multa necessariò prolixè sunt prosecuti, quæ Logicam jam ingressis, & omni alia occupatione liberis, utiliter & opportunè proponantur; iis verò qui ante ascensum ad Logicam inter quotidiana & continua ferè litterarum humaniorum exercitia ut harum regionum mos habet, Dialecticam prælibant, prorsùs intempestivè. Contrà nonnulli brevitatis studiosi, definitiones, regulas, præcepta Dialecticæ nimis je-

junè, & ſine ſufficienti explicatione proponunt, cùm hic cibus ſuaptè naturâ auſterus inaſſuetis ingeniis etiam benè præmanſus (experientiâ ſatis didicimus) ad accipiendum difficilis videatur. Alii denique, dimiſſis Ariſtotelis definitionibus ac regulis, in earum locum ſuas, hoc eſt, ſuis verbis conceptas ſuffecerunt, aut ex verſione utrique Belgicæ Univerſitati peregrina deſumpſerunt: quas ſi adoleſcentes ediſcant, ubi ad Academiam veniunt, alias ex uſitata Ariſtotelis verſione memoriæ mandare, duplicato labore, compelluntur. Quibus ac ſimilibus de cauſis factum eſt, ut in his Provinciis complures Rhetoricæ Dialecticæque profeſſores, adoleſcentibus ad Logicam tranſmittendis, jam plures annos, omnibus relictis authoribus, hujus diſciplinæ quæ neceſſaria videbantur præcepta, dictanda ſibi potiùs eſſe, more Academico, judicarint. Hæc aliaque id genus ſcribendæ hujus Dialecticæ occaſio fuerunt.

Porrò quam in ea methodum ſequar, ſic paucis accipe. Primò quod ad definitiones & regulas Ariſtotelis attinet, eas ex Argyropyli verſione accipio, quam Veneranda Artium Facultas Academiæ Duacenſis, commodis ſtudioſæ Juventutis conſultum deſiderans, in poſterum Logicæ Auditoribus Duaci prælegendam decrevit, ut qui hac Dialecticâ uſuri ſint, ad utramvis Belgii Univerſitatem ſe conferant, non cogantur mutare. Deinde quanta poſſum claritate definitiones, regulas, præcepta expono: ſubinde etiam, cùm

neceſ-

necessarium visum est, longiusculè; nec facilè dictionis alicujus huic arti propriæ, vel obscurioris declarationem prætermitto, memor me tironibus scribere, quibus nisi singulorum prope verborum vis & energia explicetur, mirum quàm confusos & indigestos rerum conceptus effingant animo. Declarationes autem illas quæstiunculis interjectis elicio, tum ad majorem lucem, tum ad excitanda his velut aculeis adolescentum ingenia; ad quos fines hanc explicationis formam valere plurimùm, etiam in ipsis Logicæ Physicæque Auditoribus, usu probatum est. Ordinem Aristotelis ferè sequor, nisi subinde instituti ratio methodusque incipientibus accommodatior, quàm ubique potissimùm specto, ab illo aliquantulum avocet. Quædam prudens omitto, quæ ab aliis copiosè traduntur, non inutilia illa quidem, sed ad præsens institutum non necessaria. Cùm enim, ut antea dixi, disponendis ad Logicam adolescentibus omnia tradi non possint, delectus habendus est, eaque potiùs tradenda, quæ & minus spinosa sunt, & magis necessaria. Hinc nihil dico de enuntiationibus modalibus, exponibilibus, de inventione medii, & nonnullis aliis generis ejusdem. Eandem ob caussam interdum regulas aliquas, divisiones, proprietates obscuriores & minùs utiles prætermitto: multò magis abstineo à gravioribus & subtilioribus quæstionibus, quas ne leviter quidem attingo, probè sciens quàm hoc præposterum, & ab omni probata

bata methodo alienum fit. Quis vir doctus & prudens ferat adoleſcentibus nondum Logicam ingreſſis, de univerſalibus, de entibus rationis, de relationibus, & aliis hujuſmodi, difficillimas proponi quæſtiones? Quid eſt hoc, niſi confundere ingenia, pervertere diſciplinarum ordinem, faſtigium ante fundamentum moliri? Adoleſcentes, ſi me audient, dabunt operam, ut primùm Dialecticæ præcepta probè intelligant, ac firmiter teneant, certi ſe nihil præclari unquam in ſuperioribus diſciplinis effecturos, niſi hoc inſtrumento tempeſtivè inſtructi ad eas accedant. Hæc habui, Lector, quæ de inſtituti mei ratione præmitterem.

INDEX TITVLORVM.

TRACTATVS PRIMVS

De termino ſimplici.

PARS PRIMA.

Quarundam vocum explicatio, quarum per totam ferè Dialecticam frequens eſt uſus.

 3. *De*

PARS SECUNDA.

De Universalibus.

PARS TERTIA.

De Categoriis seu prædicamentis.

TRACTATUS SECUNDUS.

De Enuntiatione.

PARS PRIMA.

De Enuntiationis structura, varietate, & proprietatibus.

PARS SECUNDA.

De definiendi, dividendíque ratione.

PARS

PARS TERTIA.

De Suppositione.

TRACTATVS TERTIVS. De Syllogismo.

PARS PRIMA.

De principiis materialibus syllogismi.

PARS SECUNDA.

De principiis externis syllogismi.

TRACTATVS QVARTVS. De Locis.

PARS PRIOR.

De Locis Dialecticis.

PARS POSTERIOR.

De locis sophisticis.

Manu-

Manuductio ad Logicam,

SIVE

DIALECTICA

STUDIOSÆ JUVENTUTI AD LOGICAM PRÆPARANDÆ.

LIBRI DIVISIO.

Hoc Dialecticæ opusculum quadruplici tractatu complectemur. Primus erit de termino simplici. Secundus de enuntiatione. Tertius de syllogismo. Quartus de locis dialecticis & sophisticis.

TRACTATUS PRIMUS.

De termino simplici.

PRIMUS hic tractatus dividitur in tres partes. Prima pars continebit quarundam vocum explicationem, quarum per totam Dialecticam frequentior est usus. Secunda aget de universalibus, eritque compendium introductionis Porphyrianæ. Tertia Categorias explicabit, & in summam rediget ea, quæ Aristoteles in prædicamentis tradit.

TRA-

TRACTATVS PRIMI

PARS PRIMA.

Quorundam vocum explicatio, quarum per totam ferè Dialecticam frequens est usus.

DIvidimus hanc partem in duo capita. In priori agetur de terminorum, qui apud Dialecticos maxime in usu sunt, varietate. In posteriori, de varietate prædicationum.

CAPUT PRIMUM.

De Terminorum varietate,

QUatuor in hoc capite traduntur. Primum, definitio propositionis, & declaratio partium ejus. Secundum, definitio termini. Tertium, varia termini divisio, & subdivisio. Quartum, singulorum membrorum explicatio. Finis est, ut tironibus ad sequentia via sternatur, qui defectu cognitionis eorum, quæ hîc proponuntur, hærere solent ad singula.

ARTICULUS PRIMUS.

Definitio Propositionis sive Enuntiationis.

Arist. l. 1. Prio, ũ., c. 1. PROPOSITIO sive Enuntiatio est alicujus de aliquo affirmativa negativáve oratio: ut, *homo est animal*, *Aristoteles est Philosophus.*

QUÆST. 1. *Quot, & quæ in propositione repeiuntur?* R. Tria: nempe subjectum, prædicatum,

tum, & copula. ut in iſta propoſitione : *homo eſt animal* ; ſubjectum eſt *homo* ; prædicatum , *animal* ; copula, verbum ſubſtantivum, *eſt*.

Subjectum eſt id , quod ordine conſtructionis præcedit verbum; ut in iſta propoſitiooe : *homo eſt animal* ; ſubjectum eſt, *homo*, quia præcedit verbum ſubſtantivum, *eſt* , non ſolùm pronuntiatione , ſed etiam conſtructione. Hîc verò : *ardua eſt ad virtutem via* , ſubjectum eſt , *via ad virtutem*, quia licèt pronuntiatione & ſitu ſequatur copulam , præcedit tamen conſtructione & ſenſu.

Prædicatum eſt id, quod ordine conſtructionis ſequitur verbum ; ut in iſta eadem propoſitione : *homo eſt animal* , prædicatum eſt , *animal* , quia ſequitur verbum, *eſt* , non tantùm pronuntiatione, ſed etiam conſtructione. Ibi autem : *ardua eſt ad virtutem via* , prædicatum eſt, *ardua* , quia licèt ſitu præcedat verbum , ſequitur tamen ſenſu.

Copula eſt verbum conjungens prædicatum cum ſubjecto , ut in prædictis propoſitionibus, verbum ſubſtantivum, *eſt*.

Q. 2. *An illa tria ſemper ponantur in propoſitione?* R. Semper ponuntur explicitè, vel implicitè. Explicitè ponuntur , quando aliquid ordine conſtructionis poſt verbum in nominativo ponitur ; ut in allatis exemplis. Implicitè ponuntur , quando nihil ordine conſtructionis poſt verbum in nominativo ponitur ; ut hîc : *Deus eſt, Ioannes ſtudet, Petrus orat Deum.* Dixi, *in*

nomina-

nominativo, quia si post verbum aliquid ponatur in alio casu, non propterea in tali propositione prædicatum explicitè ponitur, ut ibi: *Petrus orat Deum*; prædicatum enim semper debet in casu convenire cum subjecto. In talibus propositionibus verbum continet in se copulam & prædicatum; unde ut illa duo distinctè appareant, resolvendum est verbum in participium & verbum substantivum hoc modo: *Deus est existens, Ioannes est studens, Petrus est orans Deum.*

ANNOTATIO.

Propositio apud Ciceronem non significat quamlibet enuntiationem, sed tantùm eam quæ in syllogismo primas tenet. Usus tamen jam obtinuit, ut pro qualibet enuntiatione, etiam posita extra syllogismum usurpetur, fortè quia quælibet enuntiatio apta est primas tenere in aliquo syllogismo. Definivimus autem hic propositionem ante terminorum simplicium explicationē, licèt ordine naturæ deberet illis postponi, quia ad intelligendam termini definitionem, & quæ in hoc tractatu dicentur, aliqua propositionis cognitio est necessaria.

ARTICULUS II.

Definitio termini.

Arist. l. 1. Priorum c. 1. TERMINUS est in quem resolvitur propositio, ut prædicatum, & de quo id prædicatur.

Id est, prædicatum vel subjectum propositionis, in quod ipsa propositio resolvitur. Itaque in omni propositione sunt duo termini: scilicet prædicatum, & subjectum, ut in hac: *homo est animal*

animal, termini sunt *homo* & *animal*.

Q. 1. *Quare subjectum & prædicatum vocantur termini?* R. quia sunt extrema propositionis, quibus tota propositio concluditur: extrema enim cujusque rei vocari solent ejus termini, ut in linea primum & ultimum punctum vocantur termini lineæ. Hinc copula non est terminus, quia non est extremum propositionis, sed inter extrema ponitur.

Q. 2. *Vtrùm ergo voces extra enuntiationem positæ non sint termini?* R. propriè non esse, quia quando sunt extra propositionem, non sunt extrema propositionis, quæ ipsam terminant. Vocari tamen solent passim termini etiam quando extra enuntiationem ponuntur, maximè si sint voces simplices, quia saltem aptæ sunt obtinere in propositione locum extremorum.

Quidam hunc loquendi modum reprehendunt, sed frustrà contra communem usum pugnatur, quem penes arbitrium est & jus, & norma loquendi; maximè cùm ille usus ratione non careat. Sicut enim apud Grammaticos conjunctiones vocantur conjunctiones etiam quando non ponuntur in oratione, & nullas ejus partes conjungunt, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt conjungere partes orationis: sic etiam apud Dialecticos, voces dici possunt termini, quando extra enuntiationem constitutæ nihil terminant, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt propositionem terminare.

ANNOTATIO.

Agitur hîc tantùm de propositione & termino vocali more dialectico. Itaque non est quod de propositione & termino mentali tyrones laborent. De scripto res est facilis, cùm nihil aliud sit, quàm scriptura propositionem aliquam, vel terminum vocalem exprimens.

ARTICULUS III.

De termino syncategorematico, categorematico, & mixto.

DIviditur primò terminus in syncategorematicum, categorematicum, & mixtum.

TERMINUS SYNCATEGOREMATICUS est vox, quæ per se nihil significat, aliis tamen juncta illis certum significandi modum tribuit: ut, *omnis, nullus, utinam, apud.* &c.

TERMINUS CATEGOREMATICUS est vox, quæ per se aliquid significat, nec ullum includit syncategorema: ut, *homo, animal, album.*

TERMINUS MIXTUS est, qui categorema & syncategorema includit: ut, *nemo*; continet enim significationem harum duarum vocum: *nullus homo.* Item, *nusquam*, id est, *nullo loco*; *semper*, id est, *omni tempore.*

Inter syncategoremata quædam sunt, quæ vulgò dicuntur signa; quia significant & ostendunt an vox, cui adjunguntur, sumatur universaliter, an particulariter: ut, *omnis, nullus, aliquis,* &c: Illorum signorum aliqua sunt universalia: ut, *omnis, quilibet, nullus.* Alia particularia: ut, *aliquis, quidam,* &c. Rursus quædam affirmativa: ut, *omnis, aliquis,* &c. Alia negativa: ut, *nullus, non,* &c.

Adver-

Adverte, syncategoremata propriè non posse vocari terminos; quia per se non possunt esse subjectum aut prædicatum alicujus propositionis; sed tantùm subjecto vel prædicato uniuntur, cùm non sint significativa, sed consignificativa. Itaque deinceps de termino tantúm categorematico agetur.

ANNOTATIO.

Categorema propriè est vox, quæ de aliquo vel de aliquibus dici potest: ut, *homo, animal, homines*, &c. Syncategorema, vox quæ de aliquo vel aliquibus dici non potest: ut *doctè, sapienter, omnis*, &c. Tales sunt omnes casus obliqui, adverbia, præpositiones, conjunctiones. Præcipuè tamen ea vocantur syncategoremata, quæ à nullo categoremate derivantur; ut, *omnis, nullus, ad, apud*, &c. Illa verò quæ derivantur ab aliquo categoremate, ad categoremata reduci non raro solent: ut, *hominis, doctè, sapienter*, &c. Quam loquendi rationem in articulo secuti sumus. Hoc visum est paucis annotare; quia de hac re Dialectici admodum variè loquuntur.

ARTICULUS IV.

De termino simplici & complexo.

Dividitur secundò terminus in simplicem & complexum.

Terminus aliquis dicitur simplex tripliciter. 1. voce tantùm. 2. significatione tantùm. 3. voce & significatione simul.

TERMINUS SIMPLEX VOCE TANTUM est unica dictio pluribus æquivalens: ut, *nemo*: æquivalet his duabus, *nullus homo*.

TERMINUS SIMPLEX SIGNIFICATIONE TANTUM est, qui componitur quidé ex pluribus dictio-

dictionibus, sed quæ significatione uni æquivalent: ut, *corpus animatum, quantitas continua, disciplina capax*. Nam dialectici interdum utuntur duabus vocibus loco unius, propter penuriam vocum simplicium, quæ proinde apud ipsos tam simplices habentur, quàm si essent una dictio.

Terminus simplex voce et significatione simul est una dictio simplicis significationis: ut, *homo*.

Totidem modis terminus aliquis dicitur complexus, sive compositus.

Complexus voce tantùm idem est quod simplex significatione tantùm: ut, *corpus animatum*.

Complexus significatione tantùm idem est quod simplex voce tantùm: ut, *nemo*.

Complexus voce et significatione simul est, qui componitur ex pluribus dictionibus habentibus etiam compositam significationem: ut, *homo albus*.

Q. *Quis terminus à Dialecticis absolutè vocatur simplex?* R. qui est simplex significatione, sive sit etiam simplex voce, sive non: Dialectici enim præcipuè spectant significationem. Itaque terminus simplex absolutè hîc dicendus est vox aliqua habens simplicem significationem: ut, *homo, corpus animatum*. De illo tantùm in hoc tractatu agitur; nam complexus, qui est oratio, ad secundum pertinet.

ARTI-

ARTICULUS V.

De termino concreto, & abstracto.

Dividitur tertiò terminus generatim sumptus in concretum, & abstractum.

TERMINUS CONCRETUS est qui formam & subjectum significat; ut, *album*; nam hæc dictio significat albedinem, quæ est forma; & rem præditam albedine, quæ dicitur subjectum albedinis. Si enim significationem hujus vocis, *album*, reddere integrè volueris, dices: *res habens albedinem*.

Q.1. *Quid hîc vocatur forma*? R. Forma hîc est omne illud, quod alteri aliquam denominationem seu appellationem tribuit: ut, *albedo* respectu lactis est forma, quia tribuit ipsi denominationem *albi*. *visio* seu actus videndi, qui est in oculo, est forma; tum respectu oculi, quia tribuit illi denominationem *videntis*; tum respectu parietis vel alterius objecti, quia tribuit illi denominationem *visi*, vel *rei visæ*.

Q.2. *Quid verò hîc vocatur subjectum*? R. Subjectum hîc est omne illud, quod ab altero aliquam denominationem seu appellationem suscipit: ut, *lac* respectu albedinis, quia ab illa suscipit denominationem *albi*. *Oculus* respectu visionis, quia ab illa suscipit denominationem *videntis*. *Paries* item respectu ejusdem visionis, quia ab illa denominatur *visus*, seu *res visa*.

Notandum verò, subjectum hîc descriptum vocari subjectum denominationis, sive etiam

sit subjectum inhæsionis sive non. Quid autem sit subjectum inhæsionis patebit part. 3. hujus tractatûs, cap. 2. art 1. ubi dicetur quid sit esse in subjecto inhæsionis.

TERMINUS ABSTRACTUS est qui significat solam formam, non autem subjectum, ut ista vox, *albedo*; tantùm enim significat albedinem, quæ est forma, non autem rem affectam albedine, quæ est subjectum.

ANNOTATIO.

De concretis substantivis non sint tirones solliciti, quia eorum cognitio neque hoc loco tradi commodè potest, neque ad præsens institutum est necessaria. Satis superq; est, si generatim intelligant omnia nomina substantiarum usitata esse concreta: ut, *Ioannes, homo, equus animal, arbor*, &c. Abstracta verò illis respondentia fingenda esse; ut à Joanne fingitur *Ioánneitas*, sicut Cicero à Lentulo finxit *Lentulitas*, ab animali *animalitas*, &c.

ARTICULUS VI.

De termino intrinsecè & extrinsecè denominante.

Subdividitur terminus concretus in terminum denominantem intrinsecè, & denominantem extrinsecè.

TERMINUS CONCRETUS DENOMINANS INTRINSECE est, qui tribuitur ei in quo est forma per ipsum significata: ut, *album*; nam iste terminus tribuitur lacti, nivi, papyro, cygno, &c. in quibus est forma per ipsum significata, nempe *albedo*.

TERMINUS CONCRETUS EXTRINSECE DE-
NOMINANS est, qui tribuitur ei, in quo non est
forma per ipsum significata: ut, *videri*, vel *visum*
esse; nam iste terminus tribuitur parieti, in quo
non est forma per ipsum significata, scilicet visio:
haec enim est in oculo, non in pariete, vel quavis
alia re visa. Talia sunt omnia verba & participia
passiva significantia passiones animae: ut, *audiri*,
*intelligi, amari, desiderari, auditum, intellectum,
amatum, desideratum*; nam, ut ex uno colligas
caetera, dicitur amari pecunia, cùm tamen amor
non sit in pecunia, sed in animo illam amantis.
Item pleraque verba & participia activa significantia
alias actiones: ut, *illuminans, calefaciens*, &c.
dicitur v. g. sol illuminans, cùm tamen
illuminatio non sit in sole, sed in aëre. Verum
ista hoc loco enucleatius tradi nec debent,
nec possunt.

ARTICULUS VII.

De termino connotativo & absoluto.

Dividitur quartò terminus generaliter acceptus
in connotativum & absolutum.

TERMINUS CONNOTATIVUS est qui significat
formam quasi adjacentem: ut, *album, coloratum, dulce*, &c.

Q. 1. *Quid est significare formam quasi adjacentem?*
R. Est significare adjectivè. Itaque sola adjectiva
sunt connotativa; ut exempla jam adducta,
vel quae significant per modum adjectivorum;
ut, *dominus, servus, pater, filius*, &c.

Q. 2. *Quotuplex significatum habet terminus connotativus?* R. duplex: materiale, & formale. *Significatum materiale* est subjectum formæ nomine connotativo expressum. *Significatum formale* est forma nomine connotativo expressa: ut, hic terminus, *album*, ut anteà dictum est, significat duo: scilicet subjectum, quod est res habens albedinem, nempe lac, vel paries; & formam, quæ est albedo. Res habens albedinem, nimirum lac vel paries, est significatum materiale; albedo verò significatum formale.

Q. 3. *An terminus connotativus eodem modo significet suum significatum materiale & formale?* R. Non eodem modo: nam materiale significatum significatur in recto, formale autem in obliquo. Illud verò dicitur significari in recto, quod in explicatione termini significantis ponitur in nominativo casu. Illud dicitur significari in obliquo, quod in explicatione termini significantis ponitur in casu obliquo: ut, si velis explicare significationem hujus termini connotativi, *album*, dices: *album est res habens albedinem*, vel, *affecta albedine*. nimirum lac, vel paries, vel nix, &c. Ubi *res*, quæ est subjectum albedinis, ponitur in nominativo; *albedo* autem, quæ est forma, ponitur in obliquo, videlicet in accusativo vel ablativo. In idem redibit, si ad explicandam illam differentiam dicas, in explicatione termini connotativi significatum materiale, vel potiùs nomen quo illud exprimitur, cum nomine connotativo facere

concor-

ncordantiam, & ideo semper in casu cum illo nvenire; formam verò, vel potiùs nomen quo exprimitur, minimè, ut patet ex declaratione periori.

Q. 4. *Quid igitur est connotare, & quid connotam?* R. colligitur utrumque ex jam dictis. onnotare enim est præter quod in recto signiatur simul aliquid in obliquo importare. Contatum verò est id quod significatur in obliquo pra id quod importatur in recto: v. g. ille terinus, *pater*, dicitur connotare filium, & filius citur esse illius connotatum. Si enim quærar, quid sit pater, dicetur, *est is qui genuit filium*, bi vides aliquid significari in recto, nempe eum ui genuit, & præter illum significari filium, sed obliquo.

Terminus absolutus est qui non signifit formam quasi adjacentem, id est, non adjectiè: ut, *albedo, homo, lapis, animal*, &c.

Articulus VIII.

De termino denominativo & denominante.

Dividitur quintò terminus in denominantem & denominativum.

Terminus denominativus idem est quod connotativus. Hujus itaque definitio ex superiori rticulo repetatur.

Terminus denominans est abstractum esipondens termino denominativo, seu connoativo; ut, *album*, est denominativum, *albedo*, enominans.

Denominativum est triplex voce tantùm, significatione tantùm, voce & significatione simul.

Denominativum voce tantum est, quod cùm aliquo abstracto convenit initio dictionis, sed ab eo differt formali significatione: ut, *somnolentus*, respectu hujus abstracti, *somnus*: nam *somnus* significat quietem naturalem, *somnolentus* autem significat vitium.

Denominativum significatione tantum est, quod cum aliquo abstracto convenit tantùm significatione, non voce, ut, *probus*, respectu hujus nominis, *virtus*.

Denominativum voce et significatione simul est, quod cum aliquo abstracto convenit significatione & initio dictionis, sed finali terminatione distinguitur, ut, *album*, respectu hujus abstracti, *albedo*.

Hoc solùm definitur ab Aristotele in Antepraedicamentis his verbis.

Arist. in Categ. cap. 1. Denominativa sunt quæ ab aliquo nominationis appellationem habent solo differentia casu.

Ab aliquo, scilicet abstracto. *Solo differentia casu.* id est, finali terminatione discrepantia. *Nominis appellationem habent*, id est derivantur.

Denominativo & denominanti respondet denominatum. Est autem denominatum subjectum formæ, de quo vox denominativa accidentaliter dicitur, ut, *corvus* est denominatum *nigri*, *cygnus albi*, &c.

ARTICULUS IX.

De termino univoco & æquivoco.

DIviditur sextò terminus generaliter acceptus in univocum & æquivocum.

TERMINUS UNIVOCUS est qui pluribus tri-
uitur in eadem significatione, ut ille terminus,
mo, comparatione Joannis & Petri: illis enim
eadem significatione tribuitur.

Q. 1. *Vnde cognosci potest aliquem terminum
uribus tribui in eadem significatione?* R. si ei sem-
r in mente respondeat idem conceptus, id est, si
us significatum eodem semper modo concipia-
us. v. g. dum *homo* tribuitur Joanni & Petro,
em conceptus in mente formatur, & eodem
odo significatum illius vocis concipitur.

Q. 2. *Vnde verò cognoscetur eundem semper con-
ptum termino respondere, seu ejus significatum
dem semper modo concipi?* R. si eadem explica-
o semper illi possit accommodari. v. g. *homo*;
um tribuitur Joanni, Petro, Paulo, &c. semper
plicatur per *animal rationale*, cùm Joannes sit
omo, quia est animal rationale, & Petrus etiam
t homo, quia est animal rationale, &c. Hoc au-
m semper accidit, quando nomen imponitur
luribus propter eandem rationem in illis in-
entam, & expressam ipso nomine, ut patet per
xemplum adductum.

Terminus univocus dicitur à Dialecticis uni-
ocum univocans, hoc enim idem est ac nomen
ommune, quod pluribus in eadem significatio-
e tribuitur.

Hinc

Huic respondent univoca univocata, quæ sunt ipsæ res plures, quibus aliquod nomen in eadem significatione tribuitur: ut, *Ioannes & Petrus* respectu nominis, *homo*.

Hæc solum in antepraedicamentis ab Aristotele definiuntur his verbis:

Arist. in Categ. c. 2.

VNIVOCA dicuntur, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata eadem est.

Id est, sunt entia plura, quibus tribuitur idem nomen, ita ut definitio seu explicatio nominis semper etiam maneat eadem.

TERMINUS ÆQUIVOCUS est qui pluribus tribuitur in diversa significatione: ut nomen *canis*, comparatione canis domestici, & constellationis, quæ illo etiam nomine appellatur: *gallus*, respectu galli gallinacei & hominis galli: *homo*, respectu hominis veri & picti.

Q. 3. *Vnde potest cognosci aliquem terminum tribui pluribus in diversa significatione?* R. ex signis contrariis, videlicet, si ei respondeat in mente varius conceptus, id est, si ejus significata vario modo concipiantur. Quod fit, quando diversæ explicationes uni termino debent adhiberi, ut si tribuas illud nomen, *canis*, animali domestico & constellationi, non formabis utrobique eundem conceptum, sed variè significatum illius vocis concipies, & diversas ejus explicationes adferes.

res, Nam si explices illum terminum, dum tribuitur animali domestico, dices, canem esse animal latrans; si verò eundem explices dum tribuitur constellationi, dices, canem esse seriem aliquot stellarum. Similiter, *homo*, dum tribuitur homini vero, explicatur esse animal rationale; dum verò tribuitur homini picto, explicatur esse figura & imago hominis, &c. Et ratio est, quia illud nomen imponitur illis pluribus propter diversas rationes.

Terminus æquivocus dividitur in æquivocum purè, & analogum.

Terminus æquivocus purè est qui plura æquè primò significat, ut, *canis*, respectu canis domestici & cœlestis; *gallus*, respectu galli gallinacei, & hominis Galli.

Terminus analogus est qui plura non æquè primò significat, sed unum primariò, alterũ secundariò, ut, *homo*, respectu hominis veri & picti; ista enim vox, *homo*, primariò & propriè significat hominem verum, secundariò autem & impropriè hominem pictum.

Terminus æquivocus à Dialecticis dicitur æquivocum æquivocans: hoc enim idem est ac nomen commune, quod pluribus in diversa significatione tribuitur.

Huic respondent æquivoca æquivocata; quæ sunt ipsæ res plures, quibus aliquod nomen in diversa significatione tribuitur: ut, *canis domesticus & cœlestis* respectu nominis, *canis*: *gallus gallinaceus*, & *gallus homo* respectu nominis, *gallus*.

Hæc

Hæc definiuntur ab Aristotele in Antepædicamentis his verbis.

Arist. in Categ. c. 1.

ÆQUIVOCA sunt quorum nomen solùm commune est, ratio verò substantiæ nomini accommodata diversa.

Id est, sunt entia plura, quibus tribuitur idem nomen, sed ita ut definitio & explicatio nominis sit diversa. Quod si illæ res plures æquè primò significentur, dicuntur simpliciter æquivocata; qualia sunt duo exempla jam proposita; si verò una significetur primariò, altera secundariò, dicuntur analogata: ut, *homo verus & pictus*, respectu nominis, *homo*.

ANNOTATIO.

Variæ sunt æquivocorum jam explicatorum subdivisiones apud Philosophos; sed illæ Dialecticæ tironi, & ad institutum nostrum nullo modo sunt necessariæ: Ideò illas prætermittendas judicamus. Scimus etiam univoca & æquivoca in Antepædicamentis ab Aristotele strictiùs sumi quàm nos hic ea sumpserimus, scilicet pro iis quibus idem nomen in eadem vel diversa significatione essentialiter tribuitur; sed cùm illa restrictio ad finem nostrum non conducat, ipsius Aristotelis definitiones generaliùs, ut optimè possunt, interpretati sumus.

ARTICULUS X.

De terminis comparatis.

SEptima termini generatim sumpti divisio desumi potest ex comparatione unius termini cum altero. Quatuor enim modis ad se invicem

termini

termini comparari possunt. 1. ut repugnantes. 2. ut convertibiles. 3. ut magis & minus communes. 4. ut excedentes & excessi.

Termini repugnantes sunt qui de se invicem universaliter negari possunt: ut, *homo & brutum*; nullus enim homo est brutum, & nullum brutum est homo.

Termini convertibiles sunt qui universaliter de se invicem affirmari possunt: ut, *homo & risibilis*, quia omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo.

Termini illi habent se ut magis et minus communes, quorum unus potest de altero universaliter affirmari, sed non contrà: ut, *animal* est terminus magis communis quàm *homo*, quia omnis homo est animal, sed non omne animal est homo.

Termini illi habent se ut excedentes et excessi, quorum neuter de altero potest universaliter affirmari vel negari, sed tantùm particulariter: ut, *homo & albus*. Dicuntur verò tales termini excedentes & excessi, quia se mutuò excedunt: unus enim de aliquo affirmari potest, de quo alter non potest affirmari: & vice versâ hic posterior potest de aliquo affirmari, de quo prior non potest: denique de uno & eodem verè affirmantur. v. g. termini jam propositi excedunt se mutuò, quia datur homo qui non sit albus, ut Æthiops; datur album quod non sit homo, ut cygnus; datur quod sit utrumque, ut homo Belga.

ANNO-

ANNOTATIO.

Hæ sunt potissimæ terminorum apud Dialecticos usitatæ diversitates. Sunt &. aliæ complures; verùm nobis non necessariæ, & studio brevitatis omittendæ.

CAPUT SECUNDUM.

De varietate prædicationum.

IN hoc capite, ut in præcedenti, tria proponentur. Primùm prædicationis in genere definitio. Secundum varia ipsius divisio & subdivisio. Tertium singulorum membrorum explicatio. Finis est, ut tirones statim initio rudem saltem notitiam habeant variarum prædicationum, sine qua definitiones universalium, quæ secunda hujus tractatus parte traduntur, nequeunt intelligi.

Articulus Primus.

Definitio prædicationis; tum de prædicatione propriâ & impropriâ, & hac duplici; causali & concomitativa.

PRÆDICATIO est affirmatio unius de altero: ut, *homo est animal.* Dico, *affirmatio*, quia etsi negatio possit aliquo modo dici prædicatio, ordinariè tamen nomine prædicationis solet à Dialecticis intelligi affirmatio.

Quibus partibus constet prædicatio: vide suprà cap. 1. art. 1. ubi traduntur partes propositionis

s: prædicatio enim idem eſt quod propo-
firmativa.

ædicationum alia eſt propria, alia impro-

ÆDICATIO PROPRIA eſt.. cujus omnes
ſumuntur in propria ſignificatione: ut, *ho-
animal.*

ÆDICATIO IMPROPRIA eſt, cujus aliqua
mitur impropria ſignificatione; ut, *prata*
. ubi verbum, *rident*, ſumitur in impropria
taphorica ſignificatione.

ic pertinent omnes tropicæ locutiones,
amen dialecticus rhetori relinquit, duas
m ejus ſpecies uſurpans, in quibus copula
ur impropriè.

ædicatio itaque impropria ad dialecticos
x eſt, alia cauſalis, alia concomitativa.

ÆDICATIO CAUSALIS eſt, in qua affe-
le ſua cauſa, vel cauſa de ſuo effectu in recto
icatur, ut hæc, *præſentia ſolis eſt dies*; nam
ſt effectus præſentiæ ſolis: Item hæc, *dies
æſentia ſolis*; ſicut enim in priori effectus de
, ita in hac cauſa de effectu prædicatur.

u. I. *Oſtende copulam in prædicatione cauſali
impropriè?* R. quia verbum ſubſtantivum,
propriè ſignificat identitatem rei per ſubje-
& prædicatum in recto ſignificatæ. Ut cù m
, *paries eſt albus*, ſignifico parietem & r m
tam albedine, eſſe eandem rem: At verò in
oſitione cauſali verbum ſubſtantivum non
ficat illam identitatem, ſed proceſſum unius

C ab

ab altero, ut cùm dico, *præsentia solis est dies*, non denoto præsentiam solis esse propriè ipsum diem, sed efficere diem.

PRÆDICATIO CONCOMITATIVA est, in qua unum de altero affirmatur in recto, ideò tantùm quòd necessariò cum illo existat: ut, *generatio unius est corruptio alterius*; generatio enim non est idem quod corruptio, sed tantùm eam necessariò comitâtur.

Q. 2. *Quare in utraque definitione additur illa particula, in recto*? R. quia si prædicatio causæ de effectu, vel contrà, item si prædicatio unius concomitantium de altero fiat in obliquo tantùm, non erit prædicatio impropria: ut si dicam *præsentia solis efficit diem, generatio comitatur corruptionem*; copula enim hîc non sumitur impropriè.

ARTICULUS II.

De prædicatione ordinatâ & inordinatâ, & hac variâ.

DIviditur prædicatio propria in duas species, ordinatam & inordinatam.

PRÆDICATIO ORDINATA est, in qua id prædicatur quod aptius est prædicari: ut, *homo est animal, homo est risibilis.*

Q. 1. *Quænam aptiora sunt prædicari quàm subjici*? R. duo potissimùm, scilicet superius comparatione sui inferioris; ut, *animal*, comparatione hominis; & connotativum comparatione

tione sui absoluti: ut, *risibile*, comparatione hominis.

PRÆDICATIO INORDINATA est, in qua non prædicatur id quod est aptius prædicari: ut hæc, *animal est homo : risibile est flebile.*

Prædicatio inordinata est duplex, contra ordinem, & præter ordinem.

PRÆDICATIO INORDINATA CONTRA ORDINEM est, in qua id prædicatur quod aptius est subjici: ut *animal est homo*, *risibile est homo.*

Q. 2. *Quot modis fit prædicatio inordinata contra ordinem?* R. duobus præcipuè modis: uno, si inferius prædicetur de suo superiori: ut, *animal est homo*: altero, si absolutum prædicetur de connotativo: ut, *risibile est homo.* Ex quo patet prædicationes fieri ordinatas sola transpositione terminorum.

PRÆDICATIO INORDINATA PRÆTER ORDINEM est, in qua neutrum aptius est subjici vel prædicari, quàm alterum: ut, *album est dulce, ensis est gladius.*

Prædicatio inordinata præter ordinem est duplex; prædicatio identica, & prædicatio per accidens.

PRÆDICATIO IDENTICA est, cujus subjectum & prædicatum sunt ejusdem prorsus significationis: ut, *homo est homo, ensis est gladius.*

PRÆDICATIO PER ACCIDENS est, in qua unus terminus connotativus de altero etiam connotativo prædicatur, ratione tantùm materialis significati, in quo eorum formalia signifi-

cata simul reperiuntur: ut, *album est dulce*; nam album dicitur dulce ratione tantùm lactis, vel alterius subjecti, in quo albedo & dulcedo, quæ sunt formalia significata, reperiuntur.

Q. 3. *Quare additur in definitione particula exclusiva, tantùm?* R. quia si formalia significata habeant connexionem aliquam per se, sive ratione sui, & non tantùm ratione materialis significati, prædicatio unius connotativi de altero, non erit prædicatio per accidens. Contingere id potest duobus casibus. Unus est, si abstractum unius connotativi possit prædicari de abstracto alterius in recto. unde hæc non est prædicatio per accidens, *album est coloratum*, quia licet dicere in abstracto, *albedo est color*. Alter casus est, si forma per unum connotativum significata sit caussa formæ per alterum significatæ, aut similem aliquam connexionem cum illa habeat. unde hæc etiam non est prædicatio per accidens, *justus est honorandus*, quia justitia est causa honoris. Tunc ergo demúm unus terminus connotativus prædicatur de altero per accidens, quando formæ per illos significatæ tales sunt, ut nec de se invicem prædicari possint in abstracto, nec una sit causa alterius, sed per accidens solùm contigit ut in eodem reperiantur.

ARTI-

ARTICULUS III.

[Pr]ædicatione intrinsecâ & extrinsecâ, essen[*]tiali & accidentali, in quid, & in quale.

[P]rædicatio ordinata duplex est, una intrinse[c]a, altera extrinseca.

[P]RÆDICATIO INTRINSECA est cujus for[mal]e prædicatum est in subjecto: ut, *homo est al*[bus; n]am albedo, quæ est formale prædicatum, id [est f]ormale significatum prædicati, est in subje[cto] nempe homine.

[P]RÆDICATIO EXTRINSECA est cujus for[mal]e prædicatum non est in subjecto: ut, *paries [vide]tur*; nam visio, quæ est formale prædicatum, [non] est in subjecto, scilicet pariete. Tales sunt [om]nes prædicationes constantes prædicato, [qu]od sit concretum extrinsecè denominans, de [qu]o dictum est c. 1. a. 6.

Prædicatio intrinseca subdividitur in essentia[le]m & accidentalem.

PRÆDICATIO ESSENTIALIS est cujus to[tu]m prædicatum est de essentia subjecti: ut, *homo [est] animal*, *homo est animatus.*

[Q].1. *Quid dicitur esse de essentia alterius?* R. illud [sin]e quo alterius natura nec esse, nec concipi po[tes]t: ut, *anima* est de essentia hominis, quia ho[m]o nec esse nec concipi potest sine anima. Item [*an*]*imal* dicitur homini essentiale, quia non potest [ali]quid esse aut concipi esse homo, quin sit & [co]ncipiatur esse animal.

Q. 2. *Quare dicitur in definitione, totum prædicatum debere esse de essentia subjecti?* R. quia si aliqua pars prædicati non pertineat ad essentiam subjecti, non erit prædicatio essentialis, etiamsi pars sit de essentia subjecti: ut hæc prædicatio, *Ioannes est homo albus*, non est essentialis, quia *album* non est de essentia Joannis, licet *homo* sit de essentia illius.

PRÆDICATIO ACCIDENTALIS est, cujus prædicatum vel nulla ex parte, vel non totum est de essentia subjecti: ut, *Ioannes est albus*, vel *Ioannes est homo albus*.

Prædicatio accidentalis aliter solet vocari denominativa, quia in ea denominativum prædicatur de denominativo, ut patet ex allatis exemplis.

Prædicatio intrinseca rursum est duplex, in quid, & in quale.

PRÆDICATIO IN QUID sive QUIDDITATIVA est, quâ aptè respondetur quærenti quid sit res: ut, *homo est animal*.

PRÆDICATIO IN QUALE est, quâ aptè respondetur quærenti qualis sit res: ut, *homo est rationalis*; quærenti enim qualis sit homo aptè respondetur, *homo est rationalis*. Item istæ, *Ioannes est albus, est probus, est doctus*, &c. nam quærenti qualis sit Joannes, convenienter respondetur, *quod sit albus, probus, doctus*, &c.

Prædicatio in quale est duplex, una in quale essentiale, altera in quale accidentale.

PRÆDICATIO IN QUALE ESSENTIALE (quam

m vocant prædicationem in quale quid) est, aptè respondetur quærenti qualis sit res secundùm essentiam: ut, *homo est rationalis, brutum est irrationale*; nam si quæratur qualis sit homo secundùm essentiam suam, aptè respondebitur quòd sit rationalis; & si quale sit brutum, respondebitur esse irrationale; quia *rationale* est de essentia hominis, & *irrationale* de essentia bruti.

Prædicatio in quale accidentale (quam vocant simpliciter prædicationem in quale) est, quâ aptè respondetur quærenti qualis sit res secundùm accidentia, vel proprietates: ut, *homo est risibilis, flebilis, albus, doctus*, &c.

Hanc distinctionem essentialis & accidentalis non admittit prædicatio in quid, quia omnis prædicatio in quid est essentialis.

Articulus IV.

De prædicatione necessariâ, contingenti, impossibili.

Dividitur rursum prædicatio generatim sumpta in necessariam, contingentem, & impossibilem.

Prædicatio necessaria est quæ sic est vera, ut non possit esse falsa: ut, *homo est animal, rationalis, risibilis.* Illud ergo dicitur prædicari necessariò de aliquo, quod nunquam potest negari de alio: ut, *animal, rationale, risibile*, de homine.

Prædicatio contingens est quæ potest

test esse vera & falsa: ut, *Joannes est probus*: unde illud dicitur de altero contingenter prædicari, quod aliquando potest negari de illo: ut, *esse probum*, de Joanne.

PRÆDICATIO IMPOSSIBILIS est, quæ sic est falsa ut non possit esse vera: ut, *homo est brutum, album est nigrum.*

TRACTATVS PRIMI
PARS SECUNDA.
De Universalibus.

DIvidetur hæc pars in tria capita. In primo agetur de universali & individuo generatim. In secundo speciatim de iis universalibus, quæ prædicantur in quid. In tertio de iis, quæ prædicantur in quale.

CAPUT PRIMUM.
De universali & individuo generatim.

IN hoc capite duo explicantur, definitio universalis, & definitio individui: priùs enim hæ intelligendæ sunt, quàm singulorum universalium definitiones, quas tradit Porphyrius, explicentur.

ARTICULUS PRIMUS.
Definitio universalis.

UNa ex præcipuis divisionibus termini est, qua dividitur in universalem; sive communem; ut, *homo*: & singularem sive individuum; ut, *Joannes*. Hæc est divisio, cujus gratia pleræ-

pleræque aliæ suprà traditæ sunt, ut patebit ex sequentibus.

VNIVERSALE est quod de multis aptum est prædicari. *Arist. l. 1 de interp. c. 5.*

Id est, Universale est terminus simplex, qui quantum est ex vi significationis quam habet, aptus est verè affirmari de pluribus, univocè, ac divisim; & (si mentem Porphyrii spectes) intrinsecè; idque ratione rei veræ & unius naturæ: ut, *homo* respectu Joannis & Petri: potest enim dici, *Ioannes est homo*, *Petrus est homo*.

Terminus simplex dicitur qui habet simplicem significationem. Vide dicta part. 1. cap. 1. art. 4 Hinc excluduntur orationes: ut, *animal rationale*, & vocabula simplicia voce tantùm: ut, *nemo*. de quibus ibidem dictum est.

Q. 1. *Quare additur illa pars, quantum est ex vi significationis?* R. quia sol, luna, & similes termini sunt universales, licèt jam non possint prædicari de pluribus, cùm desint illi plura de quibus prædicentur: satis enim est quòd talem habeant significationem, ratione cujus possent prædicari de pluribus, si essent plures lunæ aut soles, quod non repugnat divinæ potentiæ. Sic iste terminus, *homo*, esset universalis, etiamsi in rerum natura esset unicus homo.

Q. 2. *Quare additur, ex vi significationis quam habet; non verò, quam habere potest?* R. additur illa pars ad excludendum individuum. Nam individuum, v. g. *Petrus*, licèt spectatâ significatione

quam nunc ab hominibus accepit, prædicari tantùm possit de uno; possit tamen accipere significationem, quâ comprehenderet omnes homines, imò omnia animalia, & quicquid est in rerum natura, quia nimirum significatio vocum est arbitraria, & à voluntate hominum pendens.

Q. 3. *Quare dicitur, aptus est verè prædicari, & non potiùs, verè prædicatur?* R. quia non est necesse ut universale prædicetur actu, sed satis est quòd aptum sit prædicari; ut, dum ponitur extra enuntiationem, aut in eo tenet locum subjecti.

Q. 4. *Quare dicitur, verè affirmari?* R. dicitur *verè*, quia individuum potest etiam falsò de multis affirmari. Dicitur quoque *affirmari*, non verò *negari*, quia certum etiam est, individuum de multis verè negari posse.

Eadem de causa additur *de pluribus*, ut nempe excludatur individuum, quod de uno tantùm affirmari potest.

Q. 5. *Quare dicuntur hîc, plura?* R. plura hîc dicuntur, quæ in ratione per terminum significatâ multitudinem habent: id est, de quibus simul sumptis affirmari potest terminus in plurali numero. Hinc excluditur *Deus*, respectu trium divinarum personarum; quia etiamsi unaquæque illarum sit Deus, ipsæ tamen simul sumptæ non sunt tres Dii, sicut Joannes, Petrus, Paulus, sunt tres homines, sed sunt unus Deus.

Q. 6. *Quid est affirmari univocè?* R. Est affir-

firmari in eadem significatione. Hinc excluditur individuum, v.g. *Ioannes*: nam hic terminus potest quidem affirmari de pluribus, iis nimirum omnibus, quibus illud nomen impositum est, sed non in eadem significatione, ut infrà planiùs ostendetur. Excluduntur item per hanc partem termini communes æquivoci relati ad sua æquivocata: ut, *canis*, ad domesticum, & cœlestem. De æquivocis & univocis dictum est part. 1. cap. 1. art. 9.

Q. 7. *Quid est affirmari divisim?* R. est affirmari de singulis, id est, in diversis propositionibus. Sic *animal* affirmatùr de homine & bruto, dùm dicitur: *homo est animal*, &, *brutum est animal*. Per hanc partem rejiciuntur penitùs à definitione nomina singularia collectiva: ut, *hic populus*, puta Leodiensis; licèt enim, *hic populus*, prædicetur de multis hominibus, qui unum populum constituunt, non tamen divisim; quia non potest dici: *hic homo est hic populus*, & *iste homo est hic populus*, &c. sed tantùm collectim hoc modo: *hic homo*, & *iste*, & *ille*, & *reliqui simul sumpti sunt hic populus*. Rejiciuntur etiam nomina collectiva communia respectu eorum, quorum collectionem significant: ut, *populus*, respectu hominum, qui constant populum, ob eandem rationem. Dixi, *respectu eorum, quorum collectionem significant*; quia respectu plurium collectionum, non debent excludi per hanc partem, sed per ultimam; cùm de pluribus collectionibus divisim affirmentur: ut, *populus*, de

hoc

hoc & illo populo

Q.8. *Quid est affirmari intrinsecè?* R. est affirmari ratione rei in subjecto existentis: ut, *album* prædicatur intrinsecè de pariete; quia illi tribuitur ratione albedinis, quæ est in ipso. Hinc excluduntur termini extrinsecè denominantes: ut, *videri*, respectu parietis. Vide quæ dicta sunt de concretis intrinsecè & extrinsecè denominantibus part. 1. cap.1. art. 6. Item de prædicatione intrinseca & extrinseca cap. 2. art.3.

Q.9. *Quid sibi vult illa particula, ratione rei veræ?* R. ostendit necessarium esse ut universale significet rem veram, seu ens reale.

Dicitur autem *res vera*, seu *ens reale*, quod reipsa existit, vel existere saltem potest: ut, *homo, equus, rosa* etiam in hyeme, quando non est actu, sed tantùm potentiâ. Excluduntur per hanc partem termini significantes entia fictitia, quæ Philosophi vocare solent entia rationis, id est, aliqua impossibilia mente concepta & conficta: ut, *chimæra, hippocentaurus*, &c.

Q. 10. *Quid indicat ultima illa clausula., & unius naturæ?* R. declarat necessarium esse ut universale significet rem unius naturæ; sive, ut Philosophi loquuntur, ens unum per se.

Dicitur autem *res unius natura* (ut vulgari explicatione utamur, quàmvis non omninò sufficienti) quæ non componitur ex rebus ad diversa prædicamenta pertinentibus: ut, *Angelus*, qui cùm ex nullis rebus componatur, utpote partibus carens, non potest componi ex rebus

diver-

diversorum prædicamentorum. Item *homo*, qui componitur quidem ex pluribus rebus, sed ejusdem tantùm prædicamenti, nempe ex corpore & anima, quarum utrumque pertinet ad prædicamentum substantiæ, de quo infrà. Enti unius naturæ opponitur *aggregatum per accidens*: diciturque illud quod componitur ex rebus ad diversa prædicamenta pertinentibus, v. g. ex substantia & accidente. Talia sunt omnia arte facta, quæ componuntur ex substantia, & figura quæ est accidens: ut, *sedes*; componitur enim ex ligno, quod est substantia; & figura artificiali, quæ est accidens: non enim potest esse vel concipi sedes sine figura. Hæc igitur omnia excluduntur à definitione universali.

Q. 11. *Cur ante tres postremas particulas in sensu additum est, si mentem Porphyrii spectes?* R. quia si tantùm attendatur propria significatio hujus vocis, *universale*, & non spectetur mens Porphyrii, illæ particulæ non sunt necessariæ. Omnis enim vox, quæ potest affirmari de multis univocè, & divisim, propriè est universalis sive communis, cùm non sit singularis. Unde nomina communia, quæ denominant extrinsecè, aut significant entia rationis, vel aggregata per accidens, ut arte facta, propriè loquendo, & si non spectetur mens Porphyrii, sunt universalia: ut *videri, chimæra, sedes*. At verò si spectetur intentio Porphyrii, addendæ sunt tres illæ particulæ, quia ipse non agit de quolibet universali, sed tantùm de illo, cujus aliquis usus

est

est in categoriis, ad quas hic author tractatum de universalibus refert: in categoriis autem nec locum, nec usum ullum habent termini extrinsecè denominantes, significantes entia fictitia, & aggregata per accidens, ut posteà videbitur.

Articulus II.
De Individuo.

rph. isag. 3. INdividuum est quod prædicatur de uno solo particulari.

Id est, Individuum est terminus simplex, qui ex vi significationis quam habet, non est aptus verè affirmari de multis univocè & divisim, sed tantùm de uno: ut, *Ioannes*, *Petrus*, *Bucephalus*, *hæc arbor*, *hic color*, &c. Quàmvis enim *Ioannes*, dicatur de pluribus, ut Joanne Baptista, & Joanne Evangelista, & cæteris ejusdem nominis; non tamen dicitur de illis univocè, id est, in eadem significatione.

Q.1. *Quomodo demonstrari potest illum terminum, Ioannes, non dici in eadem significatione de omnibus, qui hoc nomine appellantur?* R. ex dictis p.1.cap.1. art.9. quia illud nomen non imponitur illis pluribus ob eandem rationem, sed ob diversam: ut, Joanni Baptistæ impositum est nomen Joannis, quia Deo ita placuit; aliis fortè ad memoriam parentum; aliis alia de causa. Quòd si fortè pluribus impositum sit idem nomen ob eandem rationem, v.g. duobus filiis ad memo-

riam

riam parentis, illa ratio ipso nomine non exprimitur, unde audito illo nomine non formatur idem conceptus.

Individuum generatim sumptum apud Dialecticos est quadruplex: determinatum ex nomine, determinatum ex demonstratione, individuum vagum, & individuum ex hypothesi, sive suppositione.

Individuum determinatum ex nomine est nomen proprium alicujus rei: ut, *Ioannes, Petrus, Eridanus,* &c.

Individuum determinatum ex demonstratione est, quod constat nomine communi, & pronomine demonstrativo: ut, *hic homo, ille canis, ista planta.*

Individuum vagum est, quod constat nomine communi, & signo particulari: ut, *aliquis homo.*

Individuum ex hypothesi est, quod absolutè quidem ex vi significationis suæ dici potest de multis, factâ tamen certâ suppositione de uno tantùm potest affirmari: ut, *filius Sophronisci* pro Socrate, supposito quòd Sophroniscus unicum filium habeat, scilicet Socratem. Item *Filius Deiparæ*, pro Christo Domino, quia præter Christum nullum habuit filium.

Q. 2. *An omnia ista quatuor sint individua propriè dicta?* R. non esse, sed sola duo prima; nam individumm vagum absolutè dicitur de multis univocè: ut, *aliquis homo*, de Joanne & Petro. Vocatur tamen individuum, quia ordinariè per illum

illum terminum volumus unicum aliquid designare. Individuum etiam ex hypothesi absolutè loquendo est universale, cùm habeat communem significationem, & tantùm dicitur individuum secundùm quid, quia posito certo casu, uni soli convénit.

CAPUT SECUNDUM.

De universalibus quæ prædicantur in quid.

UNiversale definitum est quintuplex: genus, species, differentia, proprium, & accidens. Ex illis duo prædicantur in quid: scilicet genus, & species. Tria in quale; nimirum differentia, proprium, & accidens. De duobus primis agetur in hoc capite; de tribus reliquis, sequenti. Tradentur verò hoc capite quatuor. Primum, linea prædicamentalis. Secundum, definitio speciei. Tertium, definitio generis. Quartum, definitio generalissimi, specialissimi, & subalternorum.

ARTICULUS PRIMUS.

De linea prædicamentali.

QUia commodè intelligi non possunt plures definitiones, quas ex Porphyrio deinceps proponemus, nisi rudis aliqua cognitio seriei prædicamentalis, quam ille explicare intendit, habeatur; propterea hoc loco subjectam tabulam proponendam duximus, ad quam tirones mentem oculosque referant; dum aliquid infrà dice-

dicetur, quod illius cognitionem postulet. Neque verò integrum prædicamentum proponimus, sed tantùm aliquod ejus fragmentum, in quo à summo genere rectâ descenditur usque ad certum individuum per terminos intermedios, sub quibus illud individuum collocatur, omissâ aliorum terminorum, sub quibus non continetur, divisione; & idcircò seriem hanc non prædicamentorum, sed lineam prædicamentalem appellamus.

Substantia

Immaterialis — *Materialis*
Spiritus — Corpus

Corpus

Inanimatum — *Animatum*
Corpus inanimatum — Corpus animatum

Corpus animatum

Insensitivum — *Sensitivum*
Planta — Animal

Animal

Irrationale — *Rationale*
Brutum — Homo

Homo

Hic — *Iste*
Petrus — Joannes

Joannes.

In hac linea vides terminos ita esse dispositos, ut ascendendo, id est, incipiendo ab individuo, quod est, *Ioannes*, semper crescat amplitudo significationis illorum, eòque sint universaliores, quò ab individuo sunt remotiores; quia superior semper est magis communis, quàm inferior: ut, *homo*, quàm *Ioannes*; *animal*, quàm *homo*, &c.

E contrà descendendo, id est, incipiendo à generalissimo, quod est *substantia*, semper decrescit amplitudo significationis terminorum, eòque sunt minus universales, quò magis accedunt ad individuum, & recedunt à generalissimo.

Articulus II.

De Genere.

Porph. in Isag. c. 2. GENUS est quod de pluribus specie differentibus hoc ipso quid est prædicatur.

Ut, *animal* respectu hominis & bruti: *corpus animatum*, respectu animalis & plantæ; & sic de cæteris usque ad substantiam, ut vides suprà in linea prædicamentali.

In hac definitione immediatè post copulam subintelligendus est hic terminus, *universale*, ut sic construatur oratio: *Genus est universale, quod* &c. Idem intelligendum erit in definitionibus aliorum universalium. Itaque genus definiti in hac definitione est *universale*: nam ille terminus, qui in definitione immediatè sequitur copulam, à Dialecticis vocatur genus definiti, ut posteà dicetur. Per hanc ergo partem excluduntur omnes termini non universales.

Per *specie differentia*, intelliguntur species differentes, id est, quæ sunt dissimilis naturæ seu essentiæ: qualia sunt, *homo* & *brutum*, *animal* & *planta*, &c. Per hanc partem excluditur species: ut,

ut, *homo*, quia *homo*, tantùm prædicatur de Joanne, Petro, Paulo, & cæteris hominibus, qui non sunt specie differentes.

Quid sit prædicari hoc ipso quid est, diximus p. 1. c. 2. art. 3. Per hanc autem particulam rejiciuntur cætera universalia: scilicet, differentia, proprium, & accidens.

Articulus III.

De Specie.

ADfert Porphyrius duas acceptiones dialecticas hujus vocabuli, *species*. Aliquando enim significat speciem subjicibilem, aliquando prædicabilem. Priorem ita definit:

Species est id quod subjicitur generi. *Porph. in Isag. c. 3.*

Id est, ponitur sub genere in recta linea prædicamentali: ut, *homo*, respectu animalis; *homo* enim ponitur sub animali, sicut *animal*, sub corpore animato: *corpus animatum*, sub corpore: denique, *corpus*, sub substantia, ut patet in linea prædicamentali suprà posita. Omnes itaque termini in ista linea inter individuum & genus summum interpositi, sunt species subjicibiles respectu eorum terminorum, sub quibus ponuntur.

Posteriorem, id est, speciem prædicabilem, his verbis definit:

Porph. ibidem. SPECIES est id quod de pluribus differentibus numero hoc ipso quid est prædicatur.

Id est, quæ dicitur tantum de differentibus numero tantùm: ut, *homo*, respectu Joannis & Petri, reliquorumque hominum; *equus*, respectu hujus & illius equi, &c.

Q. 1. *Quæ dicuntur differentia numero?* R. Differentia numero dicuntur quæcunque inter se sic distinguuntur, ut faciant numerum. Sic *Ioannes* & *Petrus* differunt numero, quia cùm sint duo, faciunt aliquem numerum, binarium scilicet: item, *homo* & *brutum*, &c.

Q. 2. *Quæ dicuntur differentia numero tantùm?* R. quæ differunt quidem numero, sed non specie: ut, *Ioannes* & *Petrus*. Talia non sunt homo & brutum, quia etiam specie differunt.

Q. 3. *Quare dicitur in sensu, de differentibus numero tantùm?* R. additur illa particula exclusiva (tantùm) ad excludendum genus comparatum ad species: ut, *animal*, respectu hominis & bruti; quia cùm genus prædicetur de differentibus specie, prædicatur etiam de differentibus numero; sed non de differentibus numero tantùm: ea enim quæ specie differunt, differunt etiam numero, sed non tantùm.

Q. 4. *Quare additur alia particula exclusiva ad verbum, dicitur, dum sic redditur sensus: Species est quæ dicitur tantùm?* &c. R. ut excludatur genus compa-

comparatum ad individua ejusdem speciei: ut, *animal*, respectu Joannis & Petri: verum enim est quod genus, v.g. *animal*, prædicetur in quid de differentibus tantùm numero, scilicet Joanne & Petro: sed non tantùm prædicatur de illis, cùm etiam prædicetur de differentibus specie, scilicet homine & bruto. Itaque ut excludatur genus, addenda est duplex illa particula exclusiva. Solus ergo ille terminus in linea prædicamentali est species prædicabilis, qui ponitur immediatè & proximè supra individuum, ut in superiori linea solus ille terminus, *homo*.

Species subjicibilis & prædicabilis generaliter sumptæ & jam definitæ non repugnant inter se, sed habent se ut excedentia & excessa: unde fit triplex species. Una est subjicibilis tantùm, id est, quæ respectu superiorum est species, sed respectu inferiorum est genus: ut, *animal*, quod respectu corporis animati & reliquorum superiorum est species, sed respectu inferiorum, scilicet hominis & bruti, est genus. Secunda est prædicabilis tantùm, id est, quæ respectu inferiorum est species; sed non respectu superiorum: ut, *rationale*: nam respectu hujus & illius rationalis, quæ sunt ejus inferiora, est species; non est autem species respectu superiorum, quia nulla habet superiora. Et ratio est, quia, ut Dialecticis placet, differentiæ non pónuntur directè sub aliquo genere.

Tertia est subjicibilis & prædicabilis simul, id est, quæ tam respectu superiorum, quàm in-

 feriorum

feriorum est species: ut, *homo*; nam respectu animalis est species subjicibilis, respectu verò Joannis & Petri est prædicabilis.

ARTICULUS IV.

De generalißimo, specialißimo, & subalternis.

Porph. in Isag. c. 3. GEnus generalissimum est supra quod nullum aliud omninò genus transcendit.

Id est, quo in linea prædicamentali nullum est generalius & superius: ut, *substantia*; nam in linea prædicamentali suprà posita nihil est generalius sive superius substantiâ.

Genera generalissima numerantur decem, quia sunt decem prædicamenta, videlicet: *substantia, quantitas, qualitas, ad aliquid, actio, paßio, ubi, quando, situs, habitus.*

Porph. ibidem. SPECIES specialissima est quæ alias in species ullas dividi nequit.

Id est, quæ in linea prædicamentali nullas species habet inferiores, in quas dividi possit: ut, *homo*; nam in linea prædicamentali suprà posita nulla species est inferiòr homine, cùm sub illo ponantur sola individua, *Ioannes, Petrus*, &c. Itaque species specialissima idem est quod species prædicabilis & subjicibilis simul.

Porph. ibidem. SUBALTERNA genera speciesque

sunt,

sunt, quorum unumquodque species genusque est, non respectu tamen ejusdem, sed diversorum.

Id est, genera subalterna, sive species subalternæ dicuntur, quæ simul habent rationem generis, & speciei; generis quidem respectu inferiorum, speciei verò respectu superiorum. Itaque subalternum genus, vel subalterna species, idem est quōd species subjicibilis tantùm: ut, *animal.* Talia sunt omnia, quæ in linea prædicamentali inter genus summum & speciem infimam collocantur.

Ex his perspicuum evadit quibus terminis constet series prædicamentalis, scilicet: individuo, genere generalissimo, speciebus specialissimis, & subalternis.

CAPUT TERTIUM.

De Universalibus quæ prædicantur in quale.

Explicantur in hoc capite reliqua tria universalia, scilicet: differentia, propriū, & accidens.

ARTICULUS PRIMUS.

De Differentia.

DIFFERENTIA est id quod de pluribus specie vel numero differentibus hoc ipso quale quid est prædicatur. *Porph. in Isag. c.4.*

Ut, *rationale*: prædicatur enim in quale quid de Joanne, Petro, cæterisque hominibus. Rejiciuntur proprium & accidens, quia non prædicantur in quale quid, id est, essentialiter, sed tantùm in quale, id est, accidentaliter. Vide dicta p. 1.c.2.art.3.

Dividitur differentia in constitutivam & divisivam.

DIFFERENTIA CONSTITUTIVA dicitur, quæ constituit speciem: ut, *rationale*, respectu hominis; *sensitivum*, respectu animalis; & reliquæ differentiæ, quæ suprà in linea prædicamentali minoribus literis expressæ sunt, si conferantur cum illis speciebus, quibus superponuntur.

DIFFERENTIA DIVISIVA dicitur, quæ dividit genus, *rationale*, & *irrationale*, respectu animalis; *sensitivum*, & *insensitivum*, respectu corporis animati; & cæteræ in linea prædicamentali propositæ, si comparentur cum illis generibus, ad quorum latera infernè collocantur.

Q. 1. *An igitur una & eadem differentia possit esse constitutiva & divisiva?* R. omninò, non quidem respectu ejusdem, sed diversorum. Imò verò omnis differentia divisiva est constitutiva, & contrà; divisiva quidem generis, & constitutiva speciei, quæ sub illo genere ponitur, ut patet ex linea prædicamentali.

Differentia constitutiva subdividitur in differentiam genericam, & specificam.

DIFFERENTIA GENERICA est quæ constituit genus,

genus: ut, *sensitivum, animatum, materiale*: constituunt enim, *animal, corpus animatum, corpus.*

DIFFERENTIA SPECIFICA est quæ proximè constituit speciem specialissimam: ut, *rationale.*

Q. 2. *Quare additur in definitione illa particula, proximè?* R. ut excludatur differentia generica, quæ constituit quidem speciem specialissimam, sed remotè. Est enim regula generalis, quod omnis differentia constitutiva superioris, sit etiam constitutiva inferioris: sicut è contrario omnis differentia divisiva inferioris est etiam divisiva superioris, sed remotè, v. g. *materiale*, quod constituit corpus, constituit etiam corpus animatum, animal, hominem; &, *rationale*, quod dividit animal, dividit etiam corpus animatum, corpus, substantiam.

Q. 3. *Quare dicitur, quæ constituit speciem specialissimam, non verò simpliciter, quæ constituit speciem?* R quia differentia generica etiam proximè constituit speciem, nempe subalternam; ut ergo excluderetur, addenda fuit dicta particula, *specialissimam.*

Nota tamen differentiam specificam aliquando latè sumi, ut etiam comprehendas genericam, quia saltem constituit speciem subalternam, ut dictum est.

ANNOTATIO.

Differentia hic explicata est differentia Logica, quæ propriissima vocari solet. De differentia communi, quæ est accidens separabile, & propria quæ est accidens inseparabile, nihil dictum est, tum quia non sunt ad institutum necessariæ, tum quia de accidente ante tempus agendum fuisset.

Articulus II.

De proprio.

Licet in explicandis prioribus univerſalibus conſultò varias nominum acceptiones à Dialectica alienas omiſerimus, quarum mentionem facit Porphyrius; hîc tamen aliquot proprii acceptiones, quas idem proponit, propter frequentem uſum non poſſumus præterire. Sunt igitur quatuor acceptiones hujus nominis, *proprium*.

roph. *a Iſag.* *.5.* Proprium primo modo eſt quod ſoli cuipiam accidit ſpeciei, etſi non omni.

Id eſt non omnibus ejus individuis: ut, *grammaticus*, reſpectu hominis; ſolus enim homo eſt grammaticus, ſed non omnis.

roph. *idem.* Proprium secundo modo eſt quod omni accidit ſpeciei, etſi non ſoli.

Ut, *bipes*, id eſt, aptus ad habendos duos pedes, reſpectu hominis.

roph. *idem.* Proprium tertio modo eſt quod ſoli accidit, & omni, atque quandoque.

Ut, *caneſcere*, reſpectu hominis: ſolus enim & omnis homo caneſcit, non ſemper, ſed tantùm in ſenectute, ſi ad illam homo perveniat.

Pro-

PROPRIUM QUARTO MODO est id in quod omnia convenerunt, ut soli, & omni, semperque accidit.

Ut, *risibile*, respectu hominis; *hinnibile*, respectu equi.

Q. 1. *Quid in illis definitionibus est accidere?* R. Est convenire non essentialiter. Et sic à definitione proprii quarto modo rejicitur quælibet differentia respectu speciei quam proximè constituit: ut, *rationale*, respectu hominis. Item à definitione proprii secundo modo excluditur differentia generica respectu speciei quam remotè constituit: ut, *sensitivum*, respectu hominis.

Q. 2. *Quæ ex allatis proprii acceptionibus est potissima?* R. quarta: illud enim maximè proprium vocamus, quod convertitur cum eo cui dicatur proprium, quale solum est proprium quarto modo.

Q. 3. *An definitio proprii quarto modo sit adæquata definitio proprii prout est quartum universale?* R. non esse; quædam enim eâ non continentur, quæ tamen sub quarto universali contineri constat, ut statim patebit. Sic ergo potiùs definiendum est proprium prout est quartum universale.

PROPRIUM UT EST QUARTUM UNIVERSALE est, quod de multis specie vel numero differentibus accidentaliter & necessariò prædicatur: ut, *risibile*; dicitur enim accidentaliter, id est, non essentialiter, sed tamen necessariò de Joanne, Petro, ceterisque hominibus. Item, *b pes*,

id est aptum ad habendos duos pedes, respectu eorundem.

Qu. 4. *Quænam in hac definitione continentur?* R. contineri non solùm propria quarto modo, sed etiam quædam propria secundo modo: ut, *bipes*, respectu hominis; & similia per aptitudinem exposita. Hujusmodi enim aptitudines, etsi rebus, cum quibus comparantur, non solis conveniant, tamen conveniunt necessariò.

ARTICULUS III.

De Accidente.

rph. Isag. 5. ACCIDENS est quod adest atque abest sine subjecti corruptione.

Id est quod potest convenire & non convenire alicui subjecto, sine illius subjecti destructione: ut, *album*, respectu parietis.

Q. 1. *Quare verba illa, adest atque abest, exponuntur per potentiam, non per actum?* R. quia falsum est quod accidens actu adsit & absit, hæc enim repugnantia sunt, sed aptum est ut adsit & absit.

Q. 2. *Quare additur sine subjecti corruptione?* R. ad excludenda cætera universalia, quæ possunt quidem abesse à subjectis suis, sed cum illorum interitu: ut, si animal absit ab homine non remanebit homo.

Accidentium aliud separabile, aliud inseparabile.

ACCIDENS SEPARABILE est quod reipsa & facilè

facilè à subjecto abesse potest sine ipsius corruptione: ut, *album*, respectu parietis; *dormire*, respectu hominis.

Accidens inseparabile est, quod reipsa nullo modo, vel ægrè admodum abesse potest à subjecto sine ipsius corruptione: ut, *calidum*, respectu ignis, *nigrum* corvi, *album* cygni, &c.

Q.3. *Quomodo datur accidens inseparabile, cùm omne accidens, juxta definitionem, poßit abesse sine subjecti corruptione?* R. omne accidens potest abesse reipsa vel mente; sed datur aliquod accidens quod non potest abesse reipsa, & illud dicitur inseparabile.

Q.4. *Quid est posse abesse mente sive cogitatione?* R. est posse negari de subjecto non destructa in mente subjecti essentia. v. g. Etiamsi neges apud te corvum esse nigrum, non tamen in tua mente destrues corvi essentiam.

Q.5. *Quare proprium non potest negari de subjecto salva in mente subjecti essentiâ, cùm non sit de essentia subjecti?* R. quia proprium profluit ex essentiâ, eamque necessario consequitur. Unde illo sublato consequenter destruitur essentia, juxta illud, *Qui tollit proprietates, tollit essentiam.*

TRACTATUS PRIMI PARS TERTIA.

De Categoriis seu prædicamentis.

Liber Categoriarum Aristotelis in tres partes dividi solet, Antepræedicamenta, Prædicamenta,

menta, Postprædicamenta. Verùm quia de iis quæ ex Antepraedicamentis ad institutum nostrum necessaria sunt, partim suprà dictum est, partim infra ex occasione dicendum erit, aliquantò aliter hanc partem, in quatuor scilicet capita dividemus. In primo agetur de prædicamentis in generali. In secundo de singulis prædicamentis in speciali. In tertio de postprædicamentis in speciali. In quarto de proprietatibus prædicamentorum, quas in postremum locum rejicimus, quia earum intelligentia à postprædicamentorum explicatione dependet.

CAPUT PRIMUM.

De prædicamentis in generali.

IN hoc capite tria explicabuntur. Primum, quid & quotuplex sit categoria, sive prædicamentum. Secundum, quot modis aliquis terminus ponatur in prædicamento. Tertium, quæ conditiones requirantur, ut aliquis terminus directè ponatur in prædicamento.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit categoria sive prædicamentum, & quotuplex?

CATEGORIA sive prædicamentum est series sive ordo terminorum magis & minus communium, in quo sub uno summo genere multa genera, species, & individua continentur. Vide suprà lineam prædicamentalem, quæ pars est

est prædicamenti substantiæ, & infra integrum prædicamentum substantiæ.

Q. 1. *Quare talis series vocatur categoria sive prædicamentum?* R. quia termini, qui in tali serie collocantur, sunt materia prædicationis sive enuntiationis: nam superiores apti sunt prædicari seu affirmari de inferioribus prædicatione ordinatâ essentiali, quidditativâ. Ita fit ut prædicamentum nihil aliud sit quàm prædicatorum & subjectorum series.

Q. 2. *Quo fine traduntur hæc prædicamenta?* R. ut in promptu sint termini ad faciendas prædicationes, sive enuntiationes, & ex iis syllogismos, qui est ultimus scopus dialecticæ.

Decem sunt prædicamenta, quæ iisdem verbis exprimuntur, quibus superiùs genera generalissima expressimus, videlicet, *Substantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio, Passio, Vbi, Quando, Situs, Habitus.*

Articulus II.

Quot modis aliquid ponatur in prædicamento?

TRibus modis terminus ponitur in prædicamento, directè, indirectè, reductivè.

Directe ponitur summum genus cum iis de quibus prædicatur in quid, nimirum subalternis, speciebus specialissimis, & individuis: his enim solis conveniunt conditiones requisitæ, ut terminus directè in prædicamento ponatur, ut patebit articulo sequenti.

In-

INDIRECTE ponuntur differentiæ : nam hæ ad latus generum tantummodo constituuntur ad divisionem faciendam.

REDUCTIVE ponuntur quæ aliquem respectum habent ad ea quæ directè collocantur. v.g. partes substantiæ reductivè ponuntur in prædicamento substantiæ ut caput, manus, pes, &c.

ARTICULUS III.

Quæ conditiones requirantur ut terminus ponatur directè in prædicamento?

QUinque conditiones requiri solent ut aliquis terminus directè ponatur in prædicamento; scilicet, ut simplex, ut significet ens reale, unum, completum, finitum.

Quid sit terminus simplex dictum est p. 1. c. 1. art. 4. Hinc rejiciuntur à prædicamentis orationes, & voces, complexæ quoad significationem.

Quid sit ens reale, explicatum est circa definitionem universalis.

Rejiciuntur per hanc partem termini significantes entia rationis.

Ens unum dicitur quod est unius naturæ. Quid autem sit ens unius naturæ, etiam dictum est circa definitionem universalis.

Hinc excluduntur omnes termini significantes composita per accidens: ut arte facta, *sedes, vestis*, &c.

Ens completum dicitur quod non concurrit tanquam

tanquam pars ad compositionem rei unius naturæ; ut, *homo, brutum*, &c.

E contrario *ens incompletum* dicitur, quod concurrit tanquam pars ad compositionem rei unius naturæ: ut, *anima, corpus, caput, pes*, &c. concurrunt enim ad compositionem hominis, qui est res unius naturæ. Itaque per hanc conditionem excluduntur à prædicamentis termini, qui significant essentias physicas, id est, materiam & formam; quales sunt in homine anima & corpus. Item qui significant partes integrantes: ut, *caput, manus, pes*, &c. Excludi etiam solet per hanc partem differentia, quia est pars essentialis Logica: consuevit enim assignari duplex pars essentialis Logica, scilicet genus & differentia, quia simul juncta faciunt speciem, ut *animal* & *rationale* faciunt hominem.

Q. *Cur ergo genus non rejicitur etiam à prædicamentis*? R. quia licèt genus propter dictam rationem videatur esse tam incompletum quàm differentia; tamen significat per modum completi, quia est quid absolutum, & prædicatur in quid; differentia verò est quid connotativum, & prædicatur in quale quid.

Ens finitum dicitur quod est finitæ perfectionis: ut omnes creaturæ. *Ens infinitum* quod est infinitæ perfectionis: ut solus Deus Opt. Max. qui idcirco prædicamento non concluditur.

CAPUT SECUNDUM.

De singulis prædicamentis in particulari.

IN singulis prædicamentis tria tradentur: Primum definitio generis generalissimi, quod in unoquoque ~~unum est~~. Secundum divisio in potissima membra. Tertium series vel saltem linea prædicamentalis. Visum est autem in prædicamento substantiæ integram seriem proponere, ut in ea forma prædicamentalis observetur: In reliquis verò lineam tantùm prædicamentalem oculis subjicere, quia hoc sufficit ut tirones sibi congruentem terminorum varietatem habeant, & in singulis prædicamentis genera & species assignare possint: aliunde verò tanta multitudo divisionum ac subdivisionum, quæ in prædicamentis integris proponitur, rudes potiùs confundit quàm juvat.

ARTICULUS I.

De Substantia.

SUBSTANTIA est ens per se existens: ut, *homo*, *lapis*, &c.

Illud dicitur per se existere, quod ad sui naturalem existentiam non requirit subjectum inhæsionis.

Substantiæ opponitur accidens, quod sic definitur:

ACCIDENS est ens in alio existens: id est, quod ad sui naturalem existentiam requirit subjectum inhæ-

inhæsionis: ut, *albedo, nigredo, lumen*, &c. albedo enim non potest existere nisi vel in nive, vel in lacte, vel in charta, vel in aliquo alio subjecto. Idem est judicium de cæteris accidentibus. At substantia non requirit ullum subjectum in quo sit, imò accidentia omnia sunt in substantia tanquam in subjecto; & idcirco vocatur substantia, quia scilicet ipsa omnibus cæteris rebus, nempe accidentibus, substat velut eorum basis ac fundamentum.

QUÆST. I. *Quare additur in sensu utriusque definitionis, ad sui naturalem existentiam?* R. quia supernaturaliter accidens potest existere sine subjecto inhæsionis: ut re-ipsa existit in venerabili Sacramento Eucharistiæ, ubi accidentia panis remanent sine pane, vel alio subjecto: sed, ut dixi, hoc fit supernaturaliter, non naturaliter.

Quid verò sit esse in subjecto inhæsionis, definit Aristoteles his verbis:

Id in subjecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non ut pars; ut sit autem seorsum ab eo quo inest, fieri nequit.

Ut, *albedo* est in corpore tanquam in subjecto, quia cum non sit pars corporis, non potest esse naturaliter sine corpore. Non ita substantia existit in aliquo. v.g, vinum in vase, quia vinum potest esse sine vase.

Dividitur substantia in primam & secundam.

Prima substantia est substantia singularis: ut, *Ioannes, Petrus*, &c.

Substantia secunda est substantia universalis: ut, *homo, animal*, &c.

Q. 2. *Cur substantia singularis vocatur prima, & universalis secunda?* R. substantia singularis vocatur prima substantia, quia substat omnibus aliis tanquam primum & imum fundamentum; non solùm enim omnia accidentia recipiuntur in illa ut in subjecto inhæsionis, sed etiam omnes substantiæ illi insunt essentialiter, & de ea prædicantur tamquam de primo subjecto essentiali. Itaque subest & substat omnibus aliis tam accidentibus quàm substantiis universalibus, tanquam primum omnium subjectum, quamvis diversâ ratione. Cùm ergo substantia dicatur à substando, meritò substantia singularis dicitur prima substantia. Substantia autem universalis, cùm non substet omnibus aliis substantus, (non enim substat substantiis singularibus) sed tantùm accidentibus, non est primum reliquorum fundamentum & subjectum, sed velut secundarium; & ideo rectè dicitur substantia secunda.

PRÆDICAMENTVM SVBSTANTIÆ.

- SVBSTANTIA
  - Spiritus
    - Michael
    - Gabriel
    - Raphael, &c.
  - Corpus
    - Animatum
      - Animal
        - Brutum
          - Avis (hic, hæc.)
            - Philomela
            - Olor
            - Anſer
            - Bubo, &c.
          - Animal quadrupes
            - Leo
            - Equus
            - Porcus, &c.
          - Piſcis
            - Salmo
            - Gobio
            - Rhombus, &c.
          - Animal reptile
            - Lumbricus
            - Vipera
            - Coluber, &c.
        - Homo
          - Stephanus
          - Ioannes
          - Catharina, &c.
      - planta
        - Arbor
          - Quercus
          - Malus
          - Corylus, &c.
        - Frutex
          - Geniſta
          - Vepres
          - Arundo, &c.
        - Herba
          - Beta
          - Tymus
          - Hyſſopus, &c.
    - Inanimarum
      - Simplex
        - Elementum
          - Terra
          - Aqua
          - Aer
          - Ignis
        - Cœleſte
          - Cœlum empyreum
          - Primum mobile.
          - Nova ſphæra, &c.
      - Miſtum
        - Lapis
          - Silex
          - Iaſpis
          - Sardonix, &c.
        - Metallũ
          - Aurum
          - Argentum
          - Ferrum, &c.
        - Horum media
          - Gluten
          - Gummi
          - Sulphur, &c.

Articulus II.

De Quantitate.

Quantitas est, secundùm quam aliquid dicitur quantum, vel aliqua dicuntur aliquot: ut, *linea bipedalis ternarius.*

Dici quantum, est denominari concreto quo aptè respondetur quæstioni factæ per quantum: ut aliquid dicitur bipedale à linea bipedali: si enim quæratur, quantum illud sit, aptè respondetur esse bipedale.

Dici aliquot est denominari concreto quo aptè respondetur quæstioni factæ per quot: ut à ternario aliqua dicuntur tria: si enim quæratur quot sint, aptè respondetur esse tria. Itaque priori membro continetur quantitas continua, posteriori discreta; de quibus jam dicetur.

Dividitur quantitas in continuam & discretam.

Quantitas continua est, cujus partes aliquo termino communi copulantur: ut, *linea*: ejus enim partes copulantur termino communi, scilicet puncto.

Q. 1. *Quid & quotùplex est terminus in quantitate continua?* R. Terminus est aliquid indivisibile in quantitate existens: ut, *punctum* in linea, *momentum* in tempore, &c.

Terminus ille est triplex, inchoans, finiens, communis.

Terminus inchoans est, à quo quantitas ducit initium: ut, *primum momentum horæ.*

Termi-

Terminus finiens eſt, in quo quantitas deſinit: ut, *ultimum momentum horæ.*

Terminus communis eſt, quo partes quantitatis conjunguntur: ut, *medium momentum horæ, vel punctum lineæ.* Vocatur communis, quia eſt duarum partium terminus; finis quidem unius, & initium alterius.

Quantitas continua dividitur in permanentem ſive magnitudinem, & ſucceſſivam ſive tempus.

QUANTITAS PERMANENS SIVE MAGNITUDO eſt, cui non repugnat habere omnes partes ſimul exiſtentes: ut, *linea*: ejus enim omnes partes poſſunt ſimul, id eſt eodem tempore, exiſtere.

Quantitas permanens ſivé magnitudo eſt triplex, linea, ſuperficies, & corpus.

LINEA eſt magnitudo longa non lata, cujus partes puncto copulantur.

SUPERFICIES eſt magnitudo longa & lata, non profunda, cujus partes lineâ copulantur.

CORPUS eſt magnitudo longa, lata, & profunda, cujus partes ſuperficie copulantur.

Q. 2. *Quomodo in definitione ſuperficiei ponitur linea tanquam terminus ejus, & in definitione corporis ſuperficies, cùm anteà dictum ſit terminum eſſe quid indiviſibile: linea verò & ſuperficies ſunt diviſibiles; illa quidem ſecundum longitudinem, hæc etiam ſecundùm latitudinem?* R. terminum debere eſſe quid indiviſibile, vel abſolutè, ut punctum in linea, momentum ſeu inſtans in tempore; vel ſal-

tem propria divisione illius quantitatis, cujus est terminus,& sic linea quæ est terminus superficiei, est indivisibilis secundùm latitudinem; & superficies, quæ est terminus corporis, est indivisibilis secundùm profunditatem.

Q. 3. *Quomodo corpus numeratur inter species quantitatis, cùm antea positum sit in prædicamento substantiæ, & alibi dictum sit illud non poni directè in prædicamento?* R. corpus habere triplicem significationem. 1. significat alteram partem compositi naturalis,scilicet materiam;quomodo dicimus hominem esse compositum ex corpore & animâ. Et in hac significatione non ponitur directè in ullo prædicamento. 2. significat integrum compositum naturale; quomodo dicimus hominem esse corpus, id est,substantiam corpoream. In hoc sensu ponitur in prædicamento substantiæ. 3. significat quantitatem habentem tres dimensiones,quam possumus vocare corpulentiam, vel crassitiem. Et ita accipitur hoc loco.

Quantitas successiva sive tempus est, cui repugnat habere omnes partes simul existentes: ut, *hora*, *dies*, *annus*.

Quantitas discreta est, cujus partes nullo termino communi copulantur: ut, *binarius*, *ternarius*, & cæteri numeri.

Quantitas discreta dividitur in numerum & orationem.

Numerus est quantitas discreta permanens: ut, *ternarius*.

ORATIO est quantitas discreta successiva, ut hæ voces prolatæ: *Ioannes ambulat.*

ANNOTATIO.

Tribus speciebus magnitudinis addidit Aristoteles quartam, nempè locum, sed ex vulgi potiùs, quàm suâ sententiâ. Nam in physicis declarat locum non esse aliud, quàm superficiem. Idem censent communiter Interpretes de oratione; quæ potiùs qualitas est, quàm quantitas.

Linea prædicamenti Quantitatis.

Quantitas,

Continua, Discreta.

Continua,

Permanens, Successiva,

Permanens,

Linea, Superficies, corpus.

Linea,

Hæc linea, Ista linea, &c;

Hæc linea.

ARTICULUS III.

De Qualitate.

QVALITAS est, quâ quales quidam dicuntur.

Ut, *albedo*: ab ea enim homo dicitur *albus*; *justitia*, à qua dicitur *justus*, &c.

Genus definiti est forma accidentalis. Hinc excluduntur formæ substantiales, ut: anima; & differentiæ substantiarum, ut: rationale.

Dici quale est denominari concreto, per quod aptè respondetur quæstioni factæ per quale tantùm, ut: paries dicitur *qualis* ab albedine, quia si quæratur qualis sit paries, rectè respondebitur esse *albus*.

Q. 1. *Quare additur in allata explicatione particula exclusiva, tantùm?* R. ut excludantur cæteræ formæ accidentales, quæ cùm prædicentur in quale, denominant etiam sua subjecta concreta, per quod aptè respondetur quæstioni factæ per quale, sed non tantùm; ut à linea trium cubitorum dicitur lignum tricubitum, per quod concretum non tantùm respõderi potest ad quæstionem factam per quale, sed etiam, & quidem magis propriè ad quæstionem factam per quantum. Si enim quæratur quantum sit lignum, optimè respondebitur esse tricubitum.

Dividitur qualitas in quatuor species, quæ omnes duplici voce sub disjunctione exprimuntur. Prima, dicitur Habitus vel dispositio. Secunda, Vis naturalis vel imbecillitas. Tertia, Patibilis qualitas ve passio. Quarta, Figura vel forma.

Habitus vel Dispositio est qualitas acquisita vel infusa, quâ subjectum redditur promptum ad operandum, difficulter vel facilè mobilis, ut: *habitus cytharizandi, scientia, virtus.*

Q. 1. *Quare dicitur sub disjunctione, qualitas acquisita vel infusa?* R. quia habitus aliqui acquiruntur exercitio, id est, frequenti repetitione actuum sim[illegible]m, ut: omnes habitus naturales, qui propterea vocantur habitus acquisiti. Alii verò non acquiruntur exercitio, sed divinitùs infunduntur, ut: *fidés, spes, charitas*, & omnes habitus supernaturales, qui idcircò vocantur habitus infusi.

Q. 2.

Q. 2. *Quare dicitur iterum sub disjunctione, difficulter vel facilè mobilis?* R. ut indicetur discrimen inter habitum & dispositionem: si enim qualitas sit difficulter à subjecto mobilis, vocatur habitus, ut: temperantia longo usu confirmata. Si autem illa qualitas sit facilê mobilis à subjecto, dicitur dispositio, ut: temperantia paucis actibus comparata.

Ad hanc speciem qualitatis pertinent omnes scientiæ, artes, virtutes, vitia.

VIS NATURALIS vel IMBECILLITAS, est qualitas à natura insita, quam subjectum redditur potens vel impotens ad aliquid faciendum, aut resistendum, aut suscipiendam suam perfectionem.

Est ergò triplex vis naturalis vel imbecillitas. Prima, quâ subjectum redditur potens vel impotens ad operandum, ut: *vis audiendi in juvene, imbecillitas in sene.* Secunda, quâ subjectum redditur potens vel impotens ad resistendum corrumpenti, ut: *durities in ferro, mollities in cera.* Tertia, quâ subjectum redditur potens vel impotens ad suscipiendam suam perfectionem, ut: *vis naturalis, per quam aliquis dicitur facilè sanabilis:* &, *imbecillitas, per quam aliquis dicitur insanabilis,* nempe propter bonam vel malam humorum complexionem.

Ad hanc speciem pertinent omnes facultates animalium, plantarum, lapidum, metallorum, &c.

PATIBILIS QUALITAS vel PASSIO, est

quali-

qualitas unico ſenſu exteriori perceptibilis, vel appetitûs affectio, difficulter aut facilè mobilis, ut: *albedo, nigredo, ira, odium*, &c.

Q. 3. *Quid hîc vocatur appetitûs affectio?* R. eſt commotio appetitûs orta ex vehementiori apprehenſione, ut: *indignatio, ira, odium, amor, lætitia, triſtitia*, &c.

Q. 4. *Quare iterum hîc dicitur disjunctivè, difficulter aut facilè mobilis?* R. ad indicandum diſcrimen inter patibilem qualitatem & paſſionem, ſi enim qualitas illa unico ſenſu exteriori perceptibilis, vel affectio appetitûs ſit difficulter mobilis, vocabitur patibilis qualitas, ut: *color firmus & conſtans, inveteratum odium*: ſi autem ſit facilè mobilis, dicetur paſſio, ut: *rubor ortus ex verecundia, levis indignatio.*

FIGURA vel FORMA eſt qualitas quantitatem terminatam conſequens, ut: *triangulus, quadratum*, &c.

Linea prædicamenti Qualitatis.

	Qualitas,	
Habitus,		Vis naturalis, &c.
	Habitus,	
Acquiſitus,		Infuſus;
	Acquiſitus,	
Moralis,		Intellectualis.
	Moralis,	
Virtus,		Vitium.
	Virtus.	
Temperantia.		Fortitudo, &c.
	Temperantia.	
Hæc.		Iſta, &c.
	Hæc	

ARTI-

ARTICULUS IX.
De Ad aliquid.

AD ALIQUID sunt ea, quorum esse idem est ei, quod est ad aliquid aliquo modo se habere. *Arist. in Categ. 2.*

Id est, quæ nihil aliud denotant, quàm relationem ad aliud, ut: *pater, filius*, &c. *pater* enim nihil aliud designat, quàm respectum ejus qui genuit, ad eum qui genitus est. Item *filius*, respectum ejus qui genitus est, ad eum qui genuit.

Definitum sunt, *Ad-aliquid*, quæ aliis nominibus dicuntur, *relativa, relata, respectiva*. Quibus concretis respondent hæc abstracta: *relatio, respectus*, & his æquivalentia.

Pro majori hujus definitionis intelligentia, adverte terminum generaliter sumptum dividi in relativum sive respectivum, & absolutum. Hanc divisionem initio omisimus, ut commodiùs hoc loco explicaretur.

TERMINUS RELATIVUS est, qui significat respectum seu relationem ad aliud, ut: *pater, filius* : *dominus, servus*. Non enim potest intelligi pater, nisi alicujus, scilicet filii : nec filius intelligi potest, nisi alicujus, scilicet patris. Et hæc definiuntur, ab Aristotele jam explicatâ definitione.

TERMINUS ABSOLUTUS est, qui non significat respectum ad aliud, ut: *homo, linea, albedo*, & omnia nomina significantia substantiam,

quantitatem, aut qualitatem. Undè hîc non accipitur terminus absolutus prout opponitur connotativo sicut acceptus est 1.part.cap.1.art.7.sed prout opponitur relativo.

Q.1. *Quot, & quæ concurrunt ad relationem, & per nomen respectivum significantur?* R. Duo, fundamentum, & terminus.

Fundamentum relationis est id, à quo incipit relatio, id est, id quod refertur & comparatur cum alio.

Terminus relationis est id, in quod tendit relatio, id est; id cum quo aliud comparatur, ut si dicas: *Anchises est Aeneæ pater*, fundamentum est *Anchises*, terminus *Aeneas*. Vel sic: *pater est filij pater* fundamentum est *is qui est pater*, terminus *is qui est filius*.

Q. 2. *An terminus respectivus eodem modo significet fundamentum & terminum?* R non eodem modo: significat enim fundamentum in recto, terminum in obliquo, ut patet exemplo superiori; unde dicitur connotare terminum, ut alibi etiam dictum est.

Q. 3. *Quomodo differunt relativa & correlativa?* R. Relativa dicuntur quæcumque referuntur ad aliud, ut: *pater, dominus*, &c. Correlativa autem dicuntur, quæ referuntur ad se invicem, ut: *pater & filius, dominus & servus, præceptor & discipulus*. &c.

Dividuntur Relativa in Relativa Æquiparantiæ, & Disquiparantiæ.

RELATIVA ÆQUIPARANTIÆ sunt ea, quæ refe-

referuntur ad correlativum ejuſdem nominis,ut: *ſimile, æquale, cognatus, affinis*, &c. Nam ſimile eſt ſimili ſimile, æquale eſt æquali æquale, &c.

Relativa disquiparantiæ ſunt, quæ referuntur ad correlativa diverſi nominis,ut: *dominus, ſervus; pater, filius*, &c. Nam dominus eſt ſervi dominus, non domini: & pater eſt filii pater, non patris.

Linea prædicamenti Ad-aliquid.

Relativum.

Diſquiparantiæ, — Æquiparantiæ.

Disquiparantiæ

Dignius correlativo, — Indignius correlativo.

Dignius correlativo,

Cauſa, — Pater, dux, &c.

Cauſa,

Materia, — Forma, efficiens, finis.

Materia,

Hæc. — Iſta.

Articulus V.

De Actione, & Paßione.

Actio eſt forma, à qua quippiam dicitur agere, ut: *calefactio*, per quam ignis dicitur calefacere lignum.

Passio eſt forma, à qua quippiam dicitur pati, ut: *calefactio*, per quam lignum dicitur calefieri ab igne.

Facilè eſt diſtinguere concreta actionis, & paſſionis, ut: *calefacere, calefieri; frigefacere, frigefieri; percutere, percuti*, Sed abſtracta difficiliùs digno-

dignoscuntur, quia quoad vocem coïncidunt. Unde distinctionis gratiâ, ad denotandam actionem addi solet illis hæc vox, *activa*; ad significandam verò passionem, ista vox, *passiva*, ut: *calefactio activa, frigefactio activa. calefactio passiva, frigefactio passiva.* Idcircò etiam unica linea actionis proponetur, quæ totidem verbis accommodari poterit passioni.

Linea prædicamenti Actionis.

Actio,
Animæ, — Corporis.
Animæ,
Sensum habentis, — Sensu carentis.
Sensum habentis,
Externa, — Interna.
Externa,
Visio, — Auditio, Gustatio.
Visio,
Hæc, — Ista.

ARTICULUS VI.

De reliquis quatuor Prædicamentis.

UBI, est præsentia rei in loco, ut: *esse in schola, foro, templo*, &c.

Linea prædicamenti Ubi.

Ubi,
In aëre, — Extra aërem.
In aëre,
In urbe, — Extra urbem.
In urbe,
Sub tecto, — Sub dio.
Sub tecto,
Publiço, — Privato.

Publi-

Publico.

Sacro, Profano,

Sacro,

In templo, In sacello,

In templo,

D.Petri, D.Pauli,

QUANDO est existentia rei in tempore: ut *fuisse heri, esse hodie, cras fore.*

Linea pradicamenti Quando,

Quando,

In tempore circumstanti, In præsenti,

In circumstanti,

In præterito, In futuro,

In præterito,

Olim, Nuper,

Olim,

A seculo, A lustro,

A seculo,

Hoc, Illo,

SITUS est dispositio partium in toto ordine ad locum: ut, *stare, sedere, cubare*; nam homo suscipit has denominationes ex eo quòd habeat partes corporis certâ ratione in loco dispositas.

Linea pradicamenti Situs,

Situs,

Fortuitus, Naturalis,

Fortuitus,

Sessio, Statio, &c.

Sessio,

Hæc, Ista.

HABITUS est indumenti vel ornamenti ad corpus applicatio: ut, *esse calceatum, coronatum*, &c.

Linea prædicamenti Habitûs.

	Habitus,	
Indumenti,		Ornamenti.
	Indumenti,	
Domestici,		Militaris.
	Domestici,	
Tunicatio,		Calceatio.
	Tunicatio,	
Hæc,		Ista.

CAPUT PRIMUM.

De Postprædicamentis.

EX iis, quæ Aristoteles in Postprædicamentis tradit, duo hîc tantùm præcipua explicabuntur: opposita, & modi prioris & simul.

ARTICULUS PRIMUS.

De Oppositis.

REPUGNANTIA sunt quæ de eodem singulari simul verè affirmari non possunt: ut, *album & nigrum*.

Repugnantium alia sunt disparata, alia opposita.

DISPARATA sunt quæ non præcisè repugnant. Id est, sunt repugnantia, quorum unum alicui tertio æquè, vel magis repugnat eodem repugnandi modo: ut, *homo & equus, album & rubrum*; homo enim æquè leoni repugnat atque equo; album verò magis repugnat nigro, quàm rubro.

rubro. Cur addatur, *eodem repugnandi modo*, statim patebit.

Opposita sunt quæ præcisè repugnant. Id est, sunt repugnantia, quorum neutrum alicui tertio æquè, vel magis repugnat eodem repugnandi modo: ut, *album & nigrum, calidum & frigidum*: album enim nulli tam repugnat, quàm nigrum, nec vice versâ; & sic de calido & frigido.

Opposita sunt quadruplicia: Relativè opposita, Contraria, Privantia, & Contradictoria.

Q. *Vnde sumitur & colligitur ista divisio?* R. ex modis generalibus repugnandi, qui sunt quatuor. Primus, quo relativum repugnat relativo: ut, *pater filio.* Secundus, quo positivum absolutum repugnat positivo absoluto: ut, *album nigro.* Tertius, quo positivum repugnat privativo: ut, *visus cæcitati.* Quartus, quo positivum repugnat negativo: ut *homo non homini.*

Ubi per *positivum* intelligitur terminus affirmans, id est, nullam negationem significans: ut, *homo, album,* &c.

Primus modus constituit relativè opposita; secundus, contraria; tertius, privantia; quartus, contradictoria.

Relative opposita sunt, quæ id quod sunt oppositorum, aut alio aliquo modo ad illa dicuntur. *Arist. in categ. c. 11.*

Ut, *pater & filius, majus & minus*, & omnia correlativa.

Dici oppositorum est referri ad opposita in ge-

nitivo casu expressa sic pater refertur ad filium, cùm dicitur : *Pater est filij pater.*

Dici aliquo alio modo ad illa, est referri ad opposita expressa in alio casu, quàm in genitivo. Sic majus refertur ad minus, cùm dicitur : *majus est minore majus.* Contrariorum ex Aristotele colligitur hæc definitio :

Arist. in categ. c. 15. CONTRARIA sunt quæ posita sub eodem genere maximè à se invicem distant, eidem subjecto susceptivo vicissim insunt, à quo se mutuò expellunt, nisi alterum insit à natura : ut, *album & nigrum.*

In hac definitione continentur quatuor conditiones sive leges contrariorum.

Prima, ut sint sub eodem genere, sive illud sit proximum, sicut albedo & nigredo ponuntur sub colore ; sive remotum, sicut injustitia & justitia ponuntur sub diversis generibus proximis, scilicet virtute & vitio ; sed illis mediantibus ponuntur sub eodem genere remoto, nempe habitu, & ulteriùs sub qualitate. Itaque contraria saltem debent esse ejusdem prædicamenti. Per hanc partem excluduntur privantia & contradictoria.

Secunda conditio contrariorum est, ut sub illo eodem genere maximè distent, id est, præcisè repugnent ; quod eodem modo explican-

dum est, quo suprà. Hinc excluduntur disparata.

Tertia, ut eidem subjecto inhæsionis vicissim insint: ut, calor & frigus vicissim insunt eidem aquæ.

Quarta, ut ab illo subjecto se mutuò expellant: ut, calor expellit frigus ab aqua, & contrà.

Q. 2. *Quare in definitione additur hæc exceptio, nisi alterum insit à natura?* R. quia si alterum insit à natura, non erit necesse ut vicissim insint eidem subjecto, ideòque unum propriè non debebit expellere alterum, quia nihil propriè expellitur ex aliquo, nisi aliquando fuerit in illo: ut, v. g. calor & frigus non insunt vicissim igni, nec ab eo se expellunt, quia calor inest igni à natura, & est ab illo inseparabilis.

Contrariorum alia sunt immediata, alia mediata.

CONTRARIA immediata dicuntur, quæ talia sunt, ut ipsorum alterum necessariò rebus iis insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur. *Arist. ibidem.*

Id est, quæ non habent medium quod sit subjectum capax.

Medium vocatur aliquid, de quo utrumque contrariorum possit negari. Talia contraria sunt ægrum & sanum, par & impar, quia nullum datur subjectum capax ægritudinis & sanitatis, nempe animal, quod nec sit ægrum & sanum.

Item nullus datur numerus qui nec ſit par, nec impar.

Q. 5. *Quare additur explicationi, quod ſit ſubjectum capax?* R. quia contraria immediata poſſunt habere medium incapax: ut, inter ſanum & ægrũ medium eſt lapis, qui nec ſanus eſt, nec æger.

iſt.
d.

CONTRARIA mediata ſunt quorum alterum ineſſe neceſſe non eſt.

Id eſt, quæ habent medium, quod ſit ſubjectum capax: ut, album & nigrum, quæ pro medio habent parietem rubrum.

PRIVANTIA ſunt habitus & privatio illi oppoſita: ut, viſus & cæcitas.

Habitus hîc dicitur quævis forma quæ haberi poteſt.

Privatio eſt abſentia formæ à ſubjecto capaci, & tempore à natura determinato.

Q. 4. *Quare dicitur, in ſubjecto capaci?* R. quia abſentia formæ à ſubjecto incapaci non dicitur privatio, ſed pura negatio: ut, lapis non dicitur privatus viſu ſive cæcus, ſed tantùm non viſivus, ſive non habens viſum.

Q. 5. *Cur additur, tempore à natura determinato?* R. quia abſentia formæ à ſubjecto ante tempus à natura determinatum non eſt privatio, ſed mera tantùm negatio: ut, catulus ante nonum diem non eſt cæcus, ſi verum eſt ante illum diem naturaliter eum non videre.

ſt.
l.

CONTRADICTORIA ſunt quæ nullum

lum habent medium.

Ut, *homo non homo; album non album*, denique omnis terminus semel affirmatus & semel negatus. Nihil enim datur quod nec sit homo, nec non homo; sed quodcunque assignaveris, erit necessariò homo vel non homo. Excluduntur contraria immediata, quia licèt non habeant medium quod sit subjectum capax, habent tamen aliquod medium, nempe subjectum incapax. At verò contradictoria nullum omninò habent medium.

Articulus II.

De Modis prioris & simul.

Modi prioris, id est, quibus unum dicitur altero prius, ab Aristotele assignati sunt quinque.

Primus, quo alterum altero dicitur prius tempore. Sic *Plato fuit prior Aristotele.*

Secundus, quo id dicitur prius, quod ab altero rectè infertur, sed non vicissim alterum infert. Sic *unum est prius duobus*; quia licèt benè sequatur: duo sunt, ergo unum est; non tamen vicissim sequitur: unum est, ergo duo sunt. Hoc modo multæ causæ sunt priores suis effectibus: ut, *Deus creaturâ, ferrum gladio, omnis pars suo toto.* Hinc factum est, ut hic modus vocatus sit modus prioritatis naturæ, & quod hoc modo prius est, dicatur altero prius naturâ: omnis enim causa est

naturâ prior suo effectu, quia effectus ab illa dependet.

Tertio modo id dicitur prius, quod ordine alterum præcedit. Sic *exordium prius est narratione.*

Quarto modo id dicitur prius, quod dignius est & præstantius sive ex natura sua, sive nostrâ existimatione tantùm: ut, *aurum argento, anima corpore, amici alienis*; quod enim pluris facimus, hoc apud nos prius & antiquius dicitur.

Quinto modo id dicitur prius, à quo licèt reciprocetur essendi consequentia, est tamen alteri causa ut sit. Sic prior est effectu causa reciproca, id est, quæ effectu rectè infertur, & vicissim effectum rectè infert: ut, *ortus Solis die, rationale risibili.* Itaque non quævis causa hoc modo est prior suo effectu, cùm multæ ad secundum modum pertineant; sed tantùm causa reciproca, ut expreßè declarat Aristoteles. Omnes tamen causæ ad effectus suos comparatæ sunt illis priores naturâ, & reducuntur ad hunc vel secundum modum. Isti modi prioris continentur his versiculis, qui tamen juxta dicta exponendi sunt:

Tempore, naturâ, prius ordine, dic & honore,
Et causa effectis dicitur esse prior.

Modi simul, id est, quibus unum dicitur simul esse cum altero, ab Aristotele tres assignantur.

Primo modo simul dicuntur, quorum gene-

generatio est in eodem tempore. Ita simul sunt omnia quæ simul nascuntur.

SECUNDO MODO ILLA SIMUL DICUNTUR quæ cum convertuntur essendi consequentiâ, neutrum tamen ut sit alterum causa est: ut, *dominus & servus, pater & filius*, denique omnia correlativa.

Q. *Quomodo hoc verum est, cùm pater sit causa filii?* R. hominem qui est pater esse caussam illius hominis qui filius est; sed paternitatem non esse causam filiationis. Eodem modo is qui est pater præcedit eum qui est filius, non tantùm naturâ, sed etiam tempore; at paternitas non præcedit filiationem, neque natura, neque tempore: quod est dicere, non prius est aliquem esse patrem, quàm alterum esse filium.

TERTIO MODO SIMUL ESSE DICUNTUR diversæ species ejusdem generis: ut, *homo & brutum.* Dicuntur verò tales species esse simul quoad generis divisionem & participationem, quia æqualiter illud dividunt ac participant: ut, brutum æquè perfectè est animal, & æquè illud dividit atque homo.

Possunt alii modi simul & prioris assignari, sed hos tantùm proposuit Aristoteles. Tres isti modi simul his vulgatis versiculis continentur:

Tempore dico simul quorum generatio nunc est,
Quæ convertuntur dicimus esse simul:
Suntq́ simul species genus unum distribuentes.

CAPUT IV.

De proprietatibus prædicamentorum.

ARiſtoteles in quinque primis prædicamentis ponit aliquot proprietates, ut faciliùs ſingula prædicamenta ab aliis diſtinguantur. Quarum proprietatum explicationem etſi communiter Dialectici ſingulorum prædicamentorum explicationi conjungant, viſum eſt tamen ſatius eas ſubjungere, non modò prædicamentis, ſed etiam poſtprædicamentis; quia multæ illorum ſine poſtprædicamentorum adminiculo à tironibus percipi non poſſunt. Non eſt autem nobis propoſitum omnes illas proprietates hîc explicare, ſed tantùm eas quæ celebriores ſunt, & ad captum tironum accommodatiores, aliis ſpinoſioribus prætermiſſis.

ARTICULUS I.

Proprietates Subſtantiæ.

riſt. in ateg. 4. COMMUNE eſt omni ſubſtantiæ in ſubjecto non eſſe.

Id eſt, Omnis ſubſtantia naturaliter exiſtit ſive ſubjecto inhæſionis. Videatur definitio ſubſtantiæ.

riſt. idem. 2. COMPETIT præterea ſubſtantiis & nihil ipſis contrarium eſſe.

Id eſt, Una ſubſtantia non eſt alteri contraria per ſe.

Con-

Contraria per se dicuntur ea, quæ ratione ſui & non ratione alterius ſunt contraria. Talia ſunt, *calor & frigus*, & quæcumque continentur definitione contrariorum tradita in poſtprædicamentis.

Contraria per accidens dicuntur ea quæ non ratione ſui, ſed ratione alterius ſunt contraria: ut, *aqua & ignis*: ſunt enim inter ſe contraria ratione caloris & frigoris, quæ ſunt contraria per ſe.

Q. 1. *Quare ſubſtantiæ non ſunt inter ſe contraria per ſe?* R. duabus de cauſis. 1. quia non ſunt oppoſitæ, ut brutum non opponitur homini, quia non magis illi repugnat quàm lapidi. 2. quia non inſunt viciſſim eidem ſubjecto, cùm ſubſtantiæ nullum habeant ſubjectum.

Q. 2. *Quare in explicatione proprietatis additur illa particula per ſe?* R. quia ſubſtantiæ poſſunt eſſe contrariæ per accidens, ut dictum eſt.

3. SUBSTANTIA non videtur ſuſcipere gradus, ut ſit magis minuſve talis. *Ariſt. ibidem.*

Id eſt, Nomina ſubſtantiarum non prædicantur cum adverbiis, magis & minùs: ut, *non poteſt dici, quod Ioannes ſit magis homo vel minus quàm Petrus*, &c. licèt dici poſſit major vel minor.

Excipiunt aliqui ab hâc proprietate nomen generaliſſimum ſubſtantiæ, quia ſecundùm Ariſtotelem prima ſubſtantia dicitur magis ſubſtantia quàm ſecunda, quia videlicet pluribus ſubſtat; ut dictum eſt ſuo loco,

4. MAX-

Arist. ibidem. 4. MAXIME substantiæ hoc proprium esse videtur, idem unumque numero permanens contrariorum esse susceptivum.

Id est, una & eadem substantia vicissim suscipere potest contraria tanquam subjectum ultimum: ut, *eadem aqua vicissim recipit calorem & frigus.*

Additur, *tanquam subjectum ultimum*, id est, quod non est in ulteriori subjecto, quia etiam quantitas recipere potest vicissim contraria; ut superficies albedinem & nigredinem, sed non tanquam subjectum ultimum, cùm ipsa etiam in alio subjecto, scilicet substantiâ, recipiatur.

ARTICULUS II.

Proprietates quantitatis.

Arist. in Categ. c. 2. QUANTITATI nihil est contrarium.

Id est, una quantitas non est alteri contraria per se: ut, *una linea non est contraria alteri lineæ.*

Additur *per se*, quia per accidens una potest esse alteri contraria: ut, *superficies alba nigra.*

2. QUANTO magis ac minùs esse non competit.

Id est, concreta quantitatum non prædicantur cum

cum adverbiis magis & minùs, ut, *unum bicubitum non dicitur alio magis vel minùs bicubitum.*

Q. *Quomodo vera est hæc proprietas, cùm una linea dicatur magis longa quàm altera?* Resp. Hæc difficultas variè à variis solvitur. Facillima est eorum resolutio, qui dicunt hanc proprietatem non convenire quantitati interminatæ, id est, generali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *longum, latum,* &c. sed tantùm quantitati determinatæ, id est, speciali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *bicubitum, tricubitum,* &c. Quæ expositio fundamentum habet in Aristotele, & tironum captui valdè est accommodata.

3. Proprium quantitatis est maximè æqualitas & inæqualitas. *Arist. ibidem.*

Ratio est, quia solæ quantitates dicuntur per se, id est, ratione sui æquales vel inæquales: alia verò dicuntur æqualia vel inæqualia ratione ipsarum quantitatum. v. g. *quantitas pedalis per se est æqualis alteri quantitati etiam pedali: lignum verò pedale est æquale alteri ligno pedali ratione quantitatis quam habet.*

Articulus III.

Proprietates Qualitatis.

1. Contrarietas in qualitate esse videtur. *Arist. in Categ. c. 9.*

Id est, Qualitas una est alteri contraria per se: ut, *albedo nigredini, virtus vitio.*

Con-

nitivo casu expressâ sic pater refertur ad filium, cùm dicitur: *Pater est filÿ pater.*

Dici aliquo alio modo ad illa, est referri ad opposita expressa in alio casu, quàm in genitivo. Sic majus refertur ad minus, cùm dicitur: *majus est minore majus.* Contrariorum ex Aristotele colligitur hæc definitio:

Arist. in categ.c. 15.

CONTRARIA sunt quæ posita sub eodem genere maximè à se invicem distant, eidem subjecto susceptivo vicissim insunt, à quo se mutuò expellunt, nisi alterum insit à natura: ut, *album & nigrum.*

In hac definitione continentur quatuor conditiones sive leges contrariorum.

Prima, ut sint sub eodem genere, sive illud sit proximum, sicut albedo & nigredo ponuntur sub colore; sive remotum, sicut injustitia & justitia ponuntur sub diversis generibus proximis, scilicet virtute & vitio; sed illis mediantibus ponuntur sub eodem genere remoto, nempe habitu, & ulteriùs sub qualitate. Itaque contraria saltem debent esse ejusdem prædicamenti. Per hanc partem excluduntur privantia & contradictoria.

Secunda conditio contrariorùm est, ut sub illo eodem genere maximè distent, id est, præcisè repugnent; quod eodem modo explican-

dum

dum est, quo suprà. Hinc excluduntur disparata.

Tertia, ut eidem subjecto inhæsionis vicissim insint: ut, calor & frigus vicissim insunt eidem aquæ.

Quarta, ut ab illo subjecto se mutuò expellant: ut, calor expellit frigus ab aqua, & contrà.

Q. 2. *Quare in definitione additur hæc exceptio, nisi alterum insit à natura?* R. quia si alterum insit à natura, non erit necesse ut vicissim insint eidem subjecto, ideòque unum propriè non debebit expellere alterum, quia nihil propriè expellitur ex aliquo, nisi aliquando fuerit in illo: ut, v. g. calor & frigus non insunt vicissim igni, nec ab eo se expellunt, quia calor inest igni à natura, & est ab illo inseparabilis.

Contrariorum alia sunt immediata, alia mediata.

CONTRARIA immediata dicuntur, quæ talia sunt, ut ipsorum alterum necessariò rebus iis insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur. *Arist. ibidem.*

Id est, quæ non habent medium quod sit subjectum capax.

Medium vocatur aliquid, de quo utrumque contrariorum possit negari. Talia contraria sunt ægrum & sanum, par & impar, quia nullum datur subjectum capax ægritudinis & sanitatis, nempe animal, quod nec sit ægrum & sanum.

Item nullus datur numerus qui nec sit par , nec impar.

Q. 5. *Quare additur explicationi, quod sit subjectum capax?* R. quia contraria immediata possunt habere medium incapax: ut, inter sanum & ægrū medium est lapis, qui nec sanus est, nec æger.

rist. id.

CONTRARIA mediata sunt quorum alterum inesse necesse non est.

Id est, quæ habent medium , quod sit subjectum capax: ut, album & nigrum, quæ pro medio habent parietem rubrum.

PRIVANTIA sunt habitus & privatio illi opposita: ut, visus & cæcitas.

Habitus hîc dicitur quævis forma quæ haberi potest.

Privatio est absentia formæ à subjecto capaci, & tempore à natura determinato.

Q. 4. *Quare dicitur, in subjecto capaci?* R. quia absentia formæ à subjecto incapaci non dicitur privatio, sed pura negatio : ut, lapis non dicitur privatus visu sive cæcus, sed tantùm non visivus, sive non habens visum.

Q. 5. *Cur additur, tempore à natura determinato?* R. quia absentia formæ à subjecto ante tempus à natura determinatum non est privatio, sed mera tantùm negatio : ut, catulus ante nonum diem non est cæcus, si verum est ante illum diem naturaliter eum non videre.

st. l.

CONTRADICTORIA sunt quæ nullum

lum habent medium.

Ut, *homo non homo; album non album*, denique omnis terminus semel affirmatus & semel negatus. Nihil enim datur quod nec sit homo, nec non homo; sed quodcunque assignaveris, erit necessariò homo vel non homo. Excluduntur contraria immediata, quia licèt non habeant medium quod sit subjectum capax, habent tamen aliquod medium, nempe subjectum incapax. At verò contradictoria nullum omninò habent medium.

ARTICULUS II.

De Modis prioris & simul.

Modi prioris, id est, quibus unum dicitur altero prius, ab Aristotele assignati sunt quinque.

PRIMUS, quo alterum altero dicitur prius tempore. Sic *Plato fuit prior Aristotele.*

SECUNDUS, quo id dicitur prius, quod ab altero rectè infertur, sed non vicissim alterum infert. Sic *unum est prius duobus*; quia licèt benè sequatur: duo sunt, ergo unum est; non tamen vicissim sequitur: unum est, ergo duo sunt. Hoc modo multæ causæ sunt priores suis effectibus: ut, *Deus creaturâ, ferrum gladio, omnis pars suo toto.* Hinc factum est, ut hic modus vocatus sit modus prioritatis naturæ, & quod hoc modo prius est, dicatur altero prius naturâ: omnis enim causa est

naturâ prior suo effectu, quia effectus ab illa dependet.

TERTIO MODO ID DICITUR PRIUS, quod ordine alterum præcedit. Sic *exordium prius est narratione.*

QUARTO MODO ID DICITUR PRIUS, quod dignius est & præstantius sive ex natura sua, sive nostrâ existimatione tantùm: ut, *aurum argento, anima corpore, amici alienis*; quod enim pluris facimus, hoc apud nos prius & antiquius dicitur.

QUINTO MODO ID DICITUR PRIUS, à quo licèt reciprocetur essendi consequentia, est tamen alteri causa ut sit. Sic prior est effectu causa reciproca, id est, quæ effectu rectè infertur, & vicissim effectum rectè infert: ut, *ortus Solis die, rationale risibili.* Itaque non quævis causa hoc modo est prior suo effectu, cùm multæ ad secundum modum pertineant; sed tantùm causa reciproca, ut expresè declarat Aristoteles. Omnes tamen causæ ad effectus suos comparatæ sunt illis priores naturâ, & reducuntur ad hunc vel secundum modum. Isti modi prioris continentur his versiculis, qui tamen juxta dicta exponendi sunt:

Tempore, naturâ, prius ordine, dic & honore,
Et causa effectis dicitur esse prior.

Modi simul, id est, quibus unum dicitur simul esse cum altero, ab Aristotele tres assignantur.

PRIMO MODO SIMUL DICUNTUR, quorum gene-

generatio est in eodem tempore. Ita simul sunt omnia quæ simul nascuntur.

SECUNDO MODO ILLA SIMUL DICUNTUR quæ cum convertuntur essendi consequentiâ, neutrum tamen ut sit alterum causa est: ut, *dominus & servus, pater & filius*, denique omnia correlativa.

Q. *Quomodo hoc verum est, cùm pater sit causa filii?* R. hominem qui est pater esse caussam illius hominis qui filius est; sed paternitatem non esse causam filiationis. Eodem modo is qui est pater præcedit eum qui est filius, non tantùm naturâ, sed etiam tempore; at paternitas non præcedit filiationem, neque natura, neque tempore: quod est dicere, non prius est aliquem esse patrem, quàm alterum esse filium.

TERTIO MODO SIMUL ESSE DICUNTUR diversæ species ejusdem generis: ut, *homo & brutum.* Dicuntur verò tales species esse simul quoad generis divisionem & participationem, quia æqualiter illud dividunt ac participant: ut, brutum æquè perfectè est animal, & æquè illud dividit atque homo.

Possunt alii modi simul & prioris assignari, sed hos tantùm proposuit Aristoteles. Tres isti modi simul his vulgatis versiculis continentur:

Tempore dico simul quorum generatio nunc est,
Quæ convertuntur dicimus esse simul:
Suntq; simul species genus unum distribuentes.

CAPUT IV.

De proprietatibus prædicamentorum.

ARiſtoteles in quinque primis prædicamentis ponit aliquot proprietates,ut faciliùs ſingula prædicamenta ab aliis diſtinguantur. Quarum proprietatum explicationem etſi communiter Dialectici ſingulorum prædicamentorum explicationi conjungant, viſum eſt tamen ſatius eas ſubjungere,non modò prædicamentis,ſed etiam poſtprædicamentis; quia multæ illorum ſine poſtprædicamentorum adminiculo à tironibus percipi non poſſunt. Non eſt autem nobis propoſitum omnes illas proprietates hîc explicare, ſed tantùm eas quæ celebriores ſunt, & ad captum tironum accommodatiores, aliis ſpinoſioribus prætermiſſis.

ARTICULUS I.

Proprietates Subſtantiæ.

Ariſt. in Categ. 4. COMMUNE eſt omni ſubſtantiæ in ſubjecto non eſſe.

Id eſt, Omnis ſubſtantia naturaliter exiſtit ſive ſubjecto inhæſionis. Videatur definitio ſubſtantiæ.

Ariſt. idem. 2. COMPETIT præterea ſubſtantiis & nihil ipſis contrarium eſſe.

Id eſt, Una ſubſtantia non eſt alteri contraria per ſe.

Con-

Contraria per se dicuntur ea, quæ ratione ſui & non ratione alterius ſunt contraria. Talia ſunt, *calor & frigus*, & quæcumque continentur definitione contrariorum tradita in poſtprædicamentis.

Contraria per accidens dicuntur ea quæ non ratione ſui, ſed ratione alterius ſunt contraria: ut, *aqua & ignis:* ſunt enim inter ſe contraria ratione caloris & frigoris, quæ ſunt contraria per ſe.

Q. 1. *Quare ſubſtantiæ non ſunt inter ſe contrariæ per ſe?* R. duabus de cauſis. 1. quia non ſunt oppoſitæ, ut brutum non opponitur homini, quia non magis illi repugnat quàm lapidi. 2. quia non inſunt viciſſim eidem ſubjecto, cùm ſubſtantiæ nullum habeant ſubjectum.

Q. 2. *Quare in explicatione proprietatis additur illa particula per ſe?* R. quia ſubſtantiæ poſſunt eſſe contrariæ per accidens, ut dictum eſt.

3. SUBSTANTIA non videtur ſuſcipere gradus, ut ſit magis minuſve talis. *Ariſt. ibidem.*

Id eſt, Nomina ſubſtantiarum non prædicantur cum adverbiis, magis & minùs: ut, *non poteſt dici, quod Ioannes ſit magis homo vel minus quàm Petrus*, &c. licèt dici poſſit major vel minor.

Excipiunt aliqui ab hac proprietate nomen generaliſſimum ſubſtantiæ, quia ſecundùm Ariſtotelem prima ſubſtantia dicitur magis ſubſtantia quàm ſecunda, quia videlicet pluribus ſubſtat; ut dictum eſt ſuo loco,

Arist. ibidem. 4. MAXIME substantiæ hoc proprium esse videtur, idem unumque numero permanens contrariorum esse susceptivum.

Id est, una & eadem substantia vicissim suscipere potest contraria tanquam subjectum ultimum: ut, *eadem aqua vicissim recipit calorem & frigus.*

Additur, *tanquam subjectum ultimum*, id est, quod non est in ulteriori subjecto, quia etiam quantitas recipere potest vicissim contraria; ut superficies albedinem & nigredinem, sed non tanquam subjectum ultimum, cùm ipsa etiam in alio subjecto, scilicet substantiâ, recipiatur.

ARTICULUS II.

Proprietates quantitatis.

Arist. in Categ. c. 2. QVANTITATI nihil est contrarium.

Id est, una quantitas non est alteri contraria per se: ut, *una linea non est contraria alteri lineæ.*

Additur *per se*, quia per accidens una potest esse alteri contraria: ut, *superficies alba nigra.*

2. QUANTO magis ac minùs esse non competit.

Id est, concreta quantitatum non prædicantur

cum

cum adverbiis magis & minùs, ut, *unum bicubitum non dicitur alio magis vel minùs bicubitum.*

Q. *Quomodo vera est hæc proprietas, cùm una linea dicatur magis longa quàm altera?* Resp. Hæc difficultas variè à variis solvitur. Facillima est eorum resolutio, qui dicunt hanc proprietatem non convenire quantitati interminatæ, id est, generali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *longum, latum,* &c. sed tantùm quantitati determinatæ, id est, speciali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *bicubitum, tricubitum,* &c. Quæ expositio fundamentum habet in Aristotele, & tironum captui valdè est accommodata.

3. Proprium quantitatis est maximè æqualitas & inæqualitas. *Arist. ibidem.*

Ratio est, quia solæ quantitates dicuntur per se, id est, ratione sui æquales vel inæquales: alia verò dicuntur æqualia vel inæqualia ratione ipsarum quantitatum. v. g. *quantitas pedalis per se est æqualis alteri quantitati etiam pedali: lignum verò pedale est æquale alteri ligno pedali ratione quantitatis quam habet.*

Articulus III.

Proprietates Qualitatis.

1. Contrarietas in qualitate esse videtur. *Arist. in Categ. c. 9.*

Id est, Qualitas una est alteri contraria per se: ut, *albedo nigredini, virtus vitio.*

Con-

Convenit hæc proprietas soli qualitati: omnia enim alia, quæ aliquo modo dicuntur contraria, sunt contraria ratione qualitatum.

Arist. ibidem. 2. Qualia ipsa gradus suscipiunt, ac magis talia minusve dicuntur.

Id est, concreta qualitatis prædicari possunt cum adverbiis magis & minùs: ut, unum album dicitur magis album quàm alterum.

Arist. ibidem. 3. Similia dissimiliaque per qualitates solas dicuntur.

Id est, quæcumque dicuntur similia aut dissimilia, dicuntur talia ratione qualitatum suarum: ut, *duo parietes albi, sunt similes ratione suarum albedinum; paries autem albus & niger, sunt dissimiles ratione diversarum qualitatum.*

Articulus IV.

Proprietates ad aliquid.

Arist. in Categ. 8. Universa quæ sunt ad aliquid ad ea dicuntur quæ convertuntur.

Id est, omnia relativa referuntur ad sua correlativa: ut, *pater est filii pater, dominus est servi dominus*, &c.

Arist. ibidem. 2. Ea quæ sunt ad aliquid simul naturâ esse videntur.

V. g. *dominus & servus* sunt simul naturâ, *duplum*

plum & dimidium, pater & filius, &c. Quæ dicantur ſimul naturâ, & quomodo hæc proprietas explicanda ſit, patet ex cap. 3. hujus partis art. 2. in explicatione modorum ſimul.

ARTICULUS V.

Proprietates actionis & paſſionis.

1. SVSCIPIT ipſum agere pative contrarietatem. *Ariſt. in Categ. c. 10.*

Id eſt, Actio poteſt eſſe contraria actioni, & paſſio paſſioni. v.g. contrariantur inter ſe *calefacere & frigefacere*, *calefieri & frigefieri*.

Nota ſecundùm communem explicationem, non niſi per accidens contrarietatem convenire actioni & paſſioni, ſcilicet ratione qualitatum, quæ per illas producuntur & in ſubjecto recipiuntur: ut, *calefacto & frigefacto* ratione caloris & frigoris: abſolutè tamen hæc proprietas illis tribuitur, quia illa contrarietas ipſarum nomine exprimitur, quandoquidem ab illis qualitatibus contrariis nomen ſortiantur, ut patet ex nominibus calefactionis & frigefactionis. Quæ ratio dialectico ſufficiat, quamvis non deſint aliæ graviores ab ipsâ rei natura petitæ.

2. GRADUS quoque ſuſcipiunt ut magis atque minus dicantur. *Ariſt. ibidem.*

Id eſt, Concreta actionis & paſſionis quædam poſſunt prædicari cum adverbiis magis & minus: ut,

ut, *unum agens dicitur magis agere, calefacere, frigefacere*, &c. *quàm aliud.*

Cæteris prædicamentis nullas assignavit proprietates Aristoteles, non quia nullæ assignari possunt, sed quia faciliores sunt, & minoris momenti.

TRACTATVS SECVNDVS

De Enuntiatione.

HActenus de simplicibus terminis dictum est; nunc de enuntiatione, quæ ex illis componitur, agendum. Dividetur hic tractatus etiam in tres partes. In prima agetur de structura ipsius enuntiationis, varietate, proprietatibus. Secunda tradet definiendi, dividendique rationem. Tertia suppositionem explicabit.

TRACTATVS SECVNDI PARS PRIMA.

De Enuntiationis structura, varietate, proprietatibus.

COmplectitur hæc pars tria capita. In 1. agetur de partibus enuntiationis. In 2. de ipsâ enuntiatione, ejusque varietate. In 3. de quibusdam enuntiationis proprietatibus.

CAPUT PRIMUM.

De partibus Enuntiationis.

OMnis enuntiatio constat nomine & verbo. De his ergo duobus hoc capite agetur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Nomine.

NOminis ab Aristotele hæc proponitur definitio:

NOMEN est vox significativa ex instituto, sine tempore, cujus nulla pars significat separata: ut, *homo*, *candor*, &c. *Arist. 1. de interp. c. 2.*

Significare sine tempore est præter principale significatum nullam primariam temporis differentiam denotare. E contrà, significare cum tempore, est præter principale significatum aliquam primariam temporis differentiam denotare. Primariæ autem temporis differentiæ sunt tres, præteritum, præsens, futurum.

Per hanc ergo partem excluditur verbum: nam amo v. g. præter principale significatum, quod est amor, denotat tempus præsens.

Ista nomina, hora, dies, mensis, &c. significant quidem principaliter tempus, sed præter principale significatum non denotant ullum tempus, ideoque significant sine tempore. Hæc verò, prandium, cætera, &c. præter principale

 signi-

ſignificatum, quod eſt refectio corporis, denotant quidem aliquod tempus, nempe meridiem, aut veſperam, non tamen denotant primariam temporis differentiam, ſcilicet præſens, præteritum, aut futurum, & ſic etiam ſignificant ſine tempore.

Per illam partem (cujus nulla pars ſignificat ſeparata) excluditur oratio: ut homo albus, quia ejus aliqua pars ſeorſum & per ſe aliquid ſignificat. Non tamen excluditur nomen compoſitum; ut reſpublica, jusjurandum, &c. quia licèt ejus partes aliquid per ſe ſingulæ ſignificent ſi ſumantur ut integræ dictiones, nihil tamen ſeparatim ſignificant ſi ſumantur ut partes unius dictionis compoſitæ, ſed ſunt inſtar ſyllabæ, quæ propriam ſignificationem non habet.

Addendæ ſunt huic definitioni ex Ariſtotelis mente duæ particulæ, nempe, *finita* & *recta*, ut ſic reddatur integra definitio.

Nomen eſt vox ex inſtituto ſignificativa, & recta, &c.

Vox finita dicitur, cui nulla præfigitur negatio: ut, *homo*.

Vox infinita eſt cui præfigitur negatio, id eſt, particula negativa *non*: ut, *non homo*. Tales voces à definitione nominis rejiciuntur.

Vox recta dicitur quæ eſt nominativi caſus, vel indicativi modi & præſentis temporis. Excluduntur per hanc partem caſus obliqui: ut, *hominis*, *homini*, &c.

Ratio cur Ariſtoteles illos excluſerit, eſt quia

cum

cum verbo non possunt absolvere enuntiationem.

Articulus II.

De Verbo.

Verbum est quod insuper tempus significat, & cujus nulla pars seorsim significat, atque semper eorum, quæ de altero dicuntur, est signum: ut, *amo*, *habeo*, &c. *Arist. 1. de interp. c.*

Insuper significare tempus, est significare cum tempore; quod superiori articulo explicatum est. Per hanc partem excluditur nomen.

Verbum esse semper notam eorum quæ de alio dicuntur, est verbum esse semper prædicatum, quando in enuntiatione significativè ponitur. Dico, *quando significative*, id est, pro significato, *ponitur*, quia quando non ponitur pro significato, sed pro ipsâmet voce, potest esse subjectum: ut si dicam, *amo est verbum.*

Distinguunt autem hîc Dialectici duplex prædicatum, unum formale, quod est ipsa copula; alterum materiale, id scilicet, quod mediante copula dicitur de subjecto: ut hîc, *homo est animal*, prædicatum materiale est *animal*, formale verbum *est*. Cùm ergo dicitur verbum semper esse prædicatum, intelligitur vel formale tantùm; ut ibi, *homo est animal*; vel formale & materiale simul; ut hîc, *Ioannes ambulat.*

Addendæ sunt etiam huic definitioni, ex Aristotelis mente, duæ illæ particulæ, *vox finita*, & *recta*. Unde excluduntur verba infinita; ut, *non valet, non currit*. Item casus obliqui verborum, id est, alterius modi quàm indicativi, vel alterius temporis quàm præsentis. Ratio cur Aristoteles eos excluserit est, partim quia cum nomine non faciunt enuntiationem, ut verba infinitivi modi, partim quia veritas enuntiationis, quam componunt, pendet à veritate enuntiationis, de præsenti; ubi hæc enuntiatio vera est, *Aristoteles audivit Platonem*, quia hæc aliquando fuit vera, *Aristoteles audivit Platonem.*

CAPUT SECUNDUM.

De ipsa Enuntiatione ejusque varietate.

IN hoc capite quatuor declarabuntur. 1. quid oratio. 2. quæ illius species. 3. quid enuntiatio. 4. quas habeat species.

ARTICULUS I.

De Oratione, duabus ejus speciebus, imperfecta & perfecta, & hac multiplici.

Arist. 1. de interp. c. 4

ORATIO est vox significativa; cujus partium aliqua separata significat, ut dictio; sed non ut affirmatio vel negatio: ut, *homo albus, homo est animal,*

signi-

Significare ut dictio est significare sine vero aut falso: ut, *homo.*

Significare ut affirmatio vel negatio, est significare cum vero aut falso: ut, *homo est animal.*

Adverte quod dicatur, *cujus aliqua pars significat ut dictio*, non verò, *omnis*; quia alioquin excluderetur enuntiatio composita. v.g. *homo est rationalis, & brutum est irrationale*, cujus aliqua pars significat ut affirmatio, scilicet, *homo est rationalis*, & sic non omnis ejus pars significat ut dictio. Verum est interim quod aliqua etiam illius pars significet ut dictio: nempe, *homo, rationale*, &c. Tantùm ergo ostenditur ad orationem requiri & sufficere, ut aliqua ejus pars significet saltem ut dictio, & licèt nulla significaret ut affirmatio vel negatio, nihilominus adhuc fore orationem.

Orationum alia est imperfecta, alia perfecta.

Oratio imperfecta est, quæ non gignit perfectum sensum in animo audientis: ut, *homo albus.*

Oratio perfecta quæ gignit perfectum sensum in animo audientis: ut, *homo est animal.*

Perfecta dividitur in enuntiativam & non enuntiativam.

Oratio perfecta non enuntiativa est in qua nec verum, nec falsum: ut, *sis felix.*

Dividitur in quinque species: Interrogativam; ut, *Est aliquid quo tendis?* Vocativam; ut, *Huc ades ô Melibœe.* Imperativam; ut, *Maturate*

 fugam.

fugam. Deprecativam; ut, *Aspice nos.* Optativam; ut, *Utinam Philosophus evadam!*

ARTICULUS II.

De Enuntiatione, ejusque divisione, ac subdivisione.

rist. idem.

ENUNTIATIO est oratio quæ vera est, vel falsa: ut, *homo est rationalis, homo non est rationalis.*

Vera dicitur quæ est conformis rei significatæ: ut prior.

Falsa, quæ est difformis rei significatæ: ut posterior.

Adverte propositionem de qua dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. art. 1. idem esse quod enuntiationem simplicem, cum eo discrimine, quod ibidem in annotatione indicatum est; & ideò quæ de propositionis partibus ibi dicta sunt, enuntiationi debent accommodari.

Adverte prætereà prædicationem, de quâ etiam dictum est tract. 1. p. 1. c. 2. idem esse quod enuntiationem simplicem affirmativam; unde quæ de prædicationis varietate ibi dicuntur, etiam ad enuntiationem transferri possunt. Tantùm ergo illic omissa hîc proponentur.

Dividitur enuntiatio in simplicem & compositam, sive in categoricam & hypoteticam.

Enuntiatio ſimplex eſt aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo removens. *Ariſt. 2 de interp. 6.*

Id eſt, quæ unum prædicatum de uno ſubjecto affirmat vel negat; ſive, quæ conſtat uno prædicato & uno ſubjecto tanquam præcipuis partibus: ut, *homo eſt animal.*

Enuntiatio composita eſt quæ conſtat pluribus enuntiationibus ſimplicibus tanquam præcipuis partibus: ut, *Si dies eſt lux eſt.*

Subdividitur primò enuntiatio ſimplex in affirmationem & negationem.

Affirmatio eſt alicujus de aliquo enuntiatio. *Ariſt. ibidem.*

Id eſt, in quâ prædicatum affirmatur de ſubjectò: ut, *Ariſtoteles eſt Philoſophus.*

Negatio eſt enuntiatio quâ aliquid ab aliquo dimovetur.

Id eſt, in qua prædicatum removetur à ſubjecto: ut, *vitium non eſt amandum.*

Subdividitur ſecundò enuntiatio ſimplex in univerſalem, particularem, indefinitam, & ſingularem.

Enuntiatio univerſalis eſt cùm aliquid aut omni aut nulli ineſſe ſignificat. *Prior. Ariſt. 1 c. 1.*

Id est, cujus subjecto præfigitur signum universale: ut, *Omnis homo est disciplinæ capax, nullus homo est irrationalis.*

Quid & quotuplicia sint signa, dictum est tract.1. p.1 .c.1.a.3.

rist. idem. ENUNTIATIO particularis est cùm alicui, aut non alicui, aut non omni inesse significat.

Id est, cujus subjecto præfigitur signum particulare: ut, *aliquod animal est rationale.*

Illa particula, *non alicui*, invertenda est, quasi dictum esset, *alicui non*: nam, *non alicui*, si negatio intelligatur præposita, idem valet quod, *nulli*, ut infrà dicetur, & sic designaretur enuntiatio universalis, non particularis. Illud ergo membrum sensu idem est cum sequenti, *non omni.*

rist. idem. ENUNTIATIO indefinita est, cùm quid inesse vel non inesse sine universali particularive notâ significat.

Id est, cujus subjecto communi nullum signum præfigitur: ut, *homo est animal.*

Debet esse subjectum commune; quia si sit singulare, non erit indefinita, sed singularis, ut *Petrus est homo.*

Dèbet quoque illud subjectum commune sumi personaliter: si enim aliter sumatur, potiùs reducetur ad singularem; sed hóc reservetur in tractatum de suppositione.

ENUNTIATIO SINGULARIS est quæ constat subjecto singulari: ut, *Petrus ambulat.*

Inter has divisiones illud est discriminis, quòd prima dicatur dividere Enuntiationem secundùm substantiam; secunda, secundùm qualitatem; tertia, secundùm quantitatem. Unde primâ divisione respondetur quæstioni factæ per, *qua*: secundâ, quæstioni factæ per, *qualis*: tertiâ, quæstioni factæ per, *quanta*. Ut, *qua* est hæc propositio, *omnis homo est animal*? R. simplex. *qualis*? R. affirmativa. *quanta*? R. universalis.

ANNOTATIO.

Non agitur hìc de Enuntiatione composita, de qua tamen multa utilia dici possunt, quia cùm tempus tradendæ Dialecticæ præscriptum non sufficiat ad omnia, tantùm explicabitur syllogismus categoricus, id est, præcipuus. Eandem ob causam prætermittuntur enuntiationes exponibiles & modales.

CAPUT TERTIUM.

De quibusdam Enuntiationis proprietatibus.

DUÆ sunt proprietates Enuntiationis: Oppositio, & Æquipollentia, quæ hoc capite explicabuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplices sint Opposita.

OPPOSITAE sunt affirmatio & negatio ejusdem de eodem non æquivocè. *Arist. 1 de interpr. c. 4.*

Id eſt, Oppoſitæ ſunt affirmatio & negatio, quæ conſtant eodem ſubjecto & prædicato non æquivocè ſumpto: ut, *omnis homo eſt doctus, nullus homo eſt doctus.*

Additur, *non æquivocè*, quia ſi ſubjectum vel prædicatum ſumatur in diverſa ſignificatione, tolletur oppoſitio. Unde hæ non ſunt oppoſitæ, *canis latrat, canis non latrat*, ſi ſubjectum, *canis* ſemel ſumatur pro cane domeſtico, & ſemel pro conſtellatione.

Oppoſitæ ſunt triplices: contrariæ, ſubcontrariæ, contradictoriæ.

Ariſt. 2. de interp. c. 5. CONTRARIAE quarum una de univerſali enuntiat competere, altera non competere.

Id eſt, ſunt oppoſitæ univerſales: ut, *omnis homo eſt doctus, nullus homo eſt doctus.*

SUBCONTRARIAE ſunt in quibus de univerſali non univerſaliter enuntiatur.

Id eſt, ſunt oppoſitæ particulares, vel indefinitæ: ut, *aliquis homo eſt doctus: aliquis homo non eſt doctus.*

Ariſt. ibidem. CONTRADICTORIAE ſunt quarum altera univerſaliter ſignificat de eodem, altera verò non.

Id

Id eſt, ſunt oppoſitæ, quarum una eſt univerſalis, altera particularis, aut indefinita: ut, *omnis homo eſt doctus*, *aliquis homo non eſt doctus.*

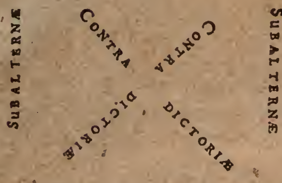
Q. *Sub quo membro continentur oppoſita ſingulares?* ut, *Petrus eſt doctus*, *Petrus non eſt doctus*. R. ſub nullo membro ab Ariſtotele definito comprehendi, quia tantùm deſcribit oppoſitas conſtantes ſubjecto univerſali, ut patet ex definitionibus ſingularum ſpecierum. Reverà tamen oppoſitæ ſingulares ſunt contradictoriæ, quia ipſis convenit lex contradictoriarum, ut ſtatim patebit.

Oppoſitis adjungi ſolent ſubalternæ, quæ ſic definiuntur.

Subalternæ ſunt duæ propoſitiones conſtantes eodem prædicato & ſubjecto, ejuſdem qualitatis, ſed diverſæ quantitatis: id eſt, utraque eſt affirmativa, vel utraque negativa; ſed una eſt univerſalis, altera particularis: ut, *omnis homo eſt animal*, *aliquis homo eſt animal.* Univerſalis dicitur *ſubalternans*, particularis, *ſubalternata.* Has propoſitiones certum eſt opponi, cùm non ſint affirmatio & negatio.

Tabula Oppositarum.

Omnis homo est doctus.	CONTRARIÆ,	Nullus homo est doctus.

Aliquis homo est doctus.	SUBCONTRARIÆ,	Aliquis homo non est doctus.

ARTICULUS II.

Leges Subalternarum & Oppositarum.

SUbalternis & singulis oppositis sua lex assignatur, ostendens quomodo ad invicem se habeant secundum veritatem & falsitatem.

Lex Subalternarum.

EX VERITATE SUBALTERNANTIS sequitur veritas subalternatæ, non tamen ex falsitate subalternantis sequitur falsitas subalternatæ: ex falsitate subalternatæ sequitur falsitas subalternantis, non tamen ex veritate subalternatæ sequitur veritas subalternantis.

Prior pars declaratur exemplo. Quia hæc est vera

vera, *omnis homo est animal*, hæc etiam est vera, *aliquis homo est animal.* Non tamen ex eo quòd hæc falsa sit, *omnis homo est probus*, sequitur etiam hanc falsam esse, *aliquis homo est probus.*

Declaratur item pars posterior. Quia hæc est falsa, *aliquis homo est irrationalis*, hæc etiam est falsa, *omnis homo est irrationalis.* Non tamen ex eo quòd hæc vera sit, *aliquis homo est probus*, sequitur etiam hanc veram esse, *omnis homo est probus.*

Q. *Quæ est ratio hujus legis?* R. quia subalternans includit subalternatam, & aliquid amplius, ideoque plus requiritur ad ejus veritatem, quàm ad veritatem subalternatæ, & minus ad falsitatem.

Lex Contrariarum.

Contrariæ non possunt esse simul veræ, possunt autem esse simul falsæ: *omnis homo est probus, Nullus homo est probus.*

Q. *Quæ est ratio hujus legis?* R. si contrariæ essent simul veræ, sequeretur contradictorias esse simul veras: nam ex veritate duarum contrariarum quæ sunt universales, rectè sequitur veritas duarum particularium, quarum affirmativa contradicit universali negativæ, & negativa affirmativæ, ut videre est in tabula superiori. Ex falsitate autem contrariarum non sequitur falsitas particularium, ideoque non sequitur contradictorias esse simul falsas.

Lex Subcontrariarum.

SUBCONTRARIÆ possunt esse simul veræ, non simul falsæ. Simul veræ sunt hæ : *aliquis homo est doctus, aliquis homo non est doctus.*

Q. *Quæ rursum hujus legis ratio?* R. si subcontrariæ essent simul falsæ , contradictoriæ essent etiam simul falsæ per legem subalternarum: dum autem sunt simul veræ , non sequitur contradictorias esse simul veras , ut patet ex eadem lege.

Lex Contradictoriarum.

CONTRADICTORIÆ nec simul veræ, nec simul falsæ esse possunt.

Hujus legis nulla ratio dari potest, cùm sit lumine naturæ cuivis notissima : æquivalet enim his duobus axiomatibus : *Idem non potest esse & non esse*, &c. *Quodlibet est vel non est.*

ARTICULUS III.

De Aequipollentia.

ENUNTIATIONES ÆQUIPOLLENTES sunt diversæ enuntiationes constantes eodem prædicato & subjecto, sed diversis signis, idem significantes, ut hæ : *aliquis homo non est temperans , non omnis homo est temperans.*

Possunt autem oppositæ & subalternæ reddi sibi invicem æquipollentes appositione particulæ negativæ, *non*, vel ante subjectum , vel post subjectum; vel ante & post subjectum, ut præscribitur tribus his regulis.

Prima regula æquipollentiæ.

Si SUBIECTO enunciationis universalis postponatur negatio, reddetur æquipollens suæ contrariæ, ut, ista: *omnis homo est animal*, reddetur æquipollens suæ contrariæ hoc modo: *omnis homo non est animal*; hæc enim æquivalet isti: *nullus homo est animal.* Rursum ista: *nullus homo est animal*, reddetur suæ contrariæ æquipollens si dicas: *nullus homo non est animal.*

Secunda regula æquipollentiæ.

Si SUBIECTO alicujus enunciationis præponatur negatio, reddetur æquipollens suæ contradictoriæ, ut ista: *aliquis homo est probus*, redditur æquivalens suæ contradictoriæ, si dicas: *non aliquis homo est probus*, quæ sensu eadem est cum hac: *nullus homo est probus.*

Tertia regula æquipollentiæ.

Si SUBIECTO enuntiationis præponatur simul & postponatur negatio, reddetur æquipollens suæ subalternæ, ut ista: *aliquis homo est animal*, fiet æquivalens huic: *omnis homo est animal*, si dicatur: *non aliquis homo non est animal.*

Leges istæ hoc versiculo vulgò comprehenduntur:

Præ, contradic; post, contra; præ postq́; subalter.

TRACTATVS SECVNDI

Pars Secunda.

De definiendi, dividendique ratione.

DEfinitio & divisio si præcisè sumantur, non sunt enuntiationes, sed orationes imperfectæ. Quia tamen per enuntiationes tradi solent, immò sæpè nomen definitionis ac divisionis pro integris enuntiationibus usurpatur, ut paulò pòst patebit, eas enuntiationi annectimus. Dividemus hanc partem in duo capita. In priori agetur de defihitione. In posteriori, de divisione.

CAPUT PRIMUM.

De Definitione.

HOc capite duo explicabuntur: Unum, quid & quotuplex sit definitio. Alterum, quæ leges definitionis.

Articulus Primus.

Quid, & quotuplex sit Definitio.

DEFINITIO est oratio naturam alicujus explicans, ut hæc oratio: *animal rationale*, respectu hominis; & hæc: *quod de multis aptum est prædicari*, respectu universalis. Itaque definitio propriè loquendo non est integra enuntiatio, in qua oratio rem explicans de re ipsa prædicatur; sed ipsa sola oratio, quæ rem explicat, sive talis enuntiationis prædicàtum. ut hoc totum

totum non est definitio hominis propriè loquendo: *homo est animal rationale*; nec istud totum est definitio universalis: *Universale est quod de multis aptum est prædicari*; sed istæ imperfectæ orationes: *animal rationale* : *Quod de multis aptum est prædicari*: enuntiationes verò illæ magis propriæ vocarentur enuntiationes definitivæ, quàm definitiones. Vulgariter tamen & passim definitio etiam sumitur pro tali integra enuntiatione, quia cùm definitio solitariè sumpta, sit imperfecta oratio ; ut integer sensus conficiatur, quærenti definitionem respondetur per talem enuntiationem.

Definitum est id quod oratione explicatur: ut, *homo*, respectu hujus orationis, *animal rationale*.

Definitionum alia est definitio quid nominis, alia definitio quid rei.

Definitio quid nominis est, quæ alicujus vocis significationem exponit , ut si dicas: *Dialectica est nomen significans artem benè disserendi*. Huc revocantur definitiones petitæ ab etymologia nominis: ut, *Consul est qui consulit patriæ*.

Definitio quid rei est, quæ rei per nomen significatæ naturam explicat , ut si dicas: *homo est animal rationale*.

Definitionum quid rei alia est definitio propriè dicta seu essentialis, alia descriptio.

Definitio essentialis est, quæ datur per sola essentialia definiti: ut, *animal rationale*, respectu hominis.

Definitionum essentialium una physica, altera metaphysica seu logica.

DEFINITIO ESSENTIALIS PHYSICA est, quæ datur per materiam & formam, ut si dicas: *homo est quoddam compositum ex corpore & anima rationali.*

DEFINITIO ESSENTIALIS METAPHYSICA SEU LOGICA est, quæ datur per genus & differentiam: ut si dicas, *homo est animal rationale.*

Q. 1. *Quare prior dicitur physica, posterior metaphysica seu logica?* R. Prior dicitur physica, quia materia & forma, quibus constat, vocari solent partes essentiales physicæ, eò quòd de illis Physicus agat. Posterior dicitur metaphysica vel logica, quia genus & differentia, quibus constat, vocari solent partes essentiales metaphysicæ vel logicæ, eò quòd de illis agat Metaphysicus vel Logicus.

DESCRIPTIO est quæ datur per aliquid quod non est essentiale definito, ut si dicas: *homo est animal risibile.*

Descriptionum alia causalis, alia non causalis.

DESCRIPTIO CAUSALIS est, quæ datur per causam externam.

Causa externa est, quæ non est pars rei cujus est causa.

Illa est duplex: efficiens; ut, *sol luminis*: & finalis; ut, *sanitas deambulationis.*

Itaque descriptio causalis est etiam duplex: una

una datur per caussam efficientem, ut si dicas: *dies est motus Solis supra terram:* nam motus Solis supra terram est caussa efficiens diei. Altera datur per caussam finalem, ut si dicas: *homo est animal creatum ad fruendum æternâ beatitudine*: nam frui æternâ beatitudine est finis hominis.

Q. 2. *An definitio constans partibus physicis non possit vocari caussalis?* R. posse, si vim nominis attendamus, quia datur per caussas internas, quæ sunt materia & forma. Sic tamen vocari non solet, quia habet nomen dignius, nempe definitionis essentialis, & per caussalem vulgò intelligitur ea, quæ non est essentialis, daturque per caussam externam.

Descriptio non caussalis est etiam duplex: una datur per genus & proprietatem convertibilem cum definito, ut si dicas: *homo est animal risibile.* Altera datur per genus & plura accidentia, quæ simul collecta cum definito convertuntur, ut si dicas: *homo est animal bipes implume.*

Q. 3. *An possit aliquo sensu dici omnem definitionem constare genere & differentiâ?* R. posse dici, intelligendo per genus & differentiam illa etiam, quæ subeunt vicem generis & differentiæ. Omnis enim definitio constat genere & differentiâ, vel subeuntibus vicem eorum, id est, uno termino communiori, & alio vel aliis ita restringentibus, ut soli definitio conveniat; ut patet ex omnibus exemplis allatis.

Ut autem noverint tirones in omni proposita definitione singula suis muneribus, nomi-

nibusque distinguere, advertant in omni enuntiatione definitiva hunc esse ordinem. Id quod sensu præcedit copulam, sive ipsum subjectum, est definitum. Terminus simplex, qui sensu immediatè sequitur copulam, est genus definiti; quod sæpissimè subticetur. Id quod deinceps sequitur, est differentia.

ARTICULUS II.
Quæ sunt leges definitionis?

EX multis legibus definitionis, quæ ex Aristotele, & aliis adferri possent, tres tantùm præcipuas proponemus.

1. DEFINITUM non potest ingredi suam definitionem. Ratio est, quia definitio debet esse clarior definito; idem verò non potest esse clarius seipso.

Hinc collige relativa, *qui, quæ, quod*, in enuntiationibus definitivis immediatè copulæ postposita, non referre ipsum definitum, quia tunc definitum ingrederetur suam definitionem, sed genus definiti quod subticetur, ut cùm dicitur: *Genus est quod de multis*, &c. relativum *quod*, non refert *genus*; tunc enim esset sensus: *Genus est quod genus*, &c. sed refert *universale*, & sic construitur: *Genus est universale quod*, &c. Idem judicium esto de cæteris.

2. DEFINITIO debet esse convertibilis cum definito. Id est, non debet magis aut minus latè patere. Hinc istæ definitiones hominis sunt vitiosæ: *corpus animatum sentiens*; *animal literatum*.

3. DEFI-

3. Definitio nihil contineat superfluum: Id est, nihil præter ea quæ necessaria sunt, ut definitio sit convertibilis cum definito; nisi fortè illa non essent satis clara: tunc enim quod illis majoris explicationis gratiâ addetur, non erit superfluum. Vitiosa ergo est ista hominis definitio: *animal rationale bipes.*

CAPUT SECUNDUM.

De Divisione.

Etiam duo de divisione explicabuntur, scilicet: quid & quotuplex divisio; tum quæ divisionis leges.

Articulus Primus.

Quid, & quotuplex Divisio.

Divisio est oratio totum in suas partes distribuens: ut, *hominis alia pars corpus, alia pars anima.*

Divisio generaliter sumpta duplex est: una divisiò nominis, altera rei.

Divisio nominis est, quâ distinguitur multiplex significatio termini æquivoci. Hanc divisionem distinctionem potiùs, quàm divisionem Dialectici vocare solent.

Est autem duplex: una, divisio æquivoci purè in sua æquivocata: ut, *nomen canis aliquando significat animal latrans, aliquando sidus cœleste.* Altera, divisio analogi in sua analogata: ut, *hominum alius verus, alius pictus.*

Divisio rei est, quâ res aliqua vel terminus

univocus in suas partes dividitur, ut: *animalium aliud homo, aliud brutum.*

Divisio rei est triplex, triplicis nempe totius: integralis, essentialis, universalis.

DIVISIO TOTIUS INTEGRALIS est, quâ totum integrale distribuitur in partes integrantes, ut: *hominis alia pars caput, alia brachia, alia venter, pedes*, &c.

Dicuntur autem partes integrantes, quæ suâ quantitate totius quantitatem constituunt. Hanc divisionem multi partitionem potiùs, quàm divisionem vocandam censent.

DIVISIO TOTIUS ESSENTIALIS est, quâ totum essentiale dividitur in partes sibi essentiales, ut, *Ioannis una pars corpus, altera anima.*

DIVISIO TOTIUS UNIVERSALIS est, quâ aliquod magis commune dividitur in minus communia, ut: *animalium aliud homo, aliud brutum.*

Divisio totius universalis admodùm varia posset assignari, sed potissimùm quadruplex in usu est.

Prima est, generis in species, ut: *animalium aliud homo, aliud brutum.* Ad hanc revocatur divisio speciei in individua, differentiæ in species vel individua, generis in differentias, differentiæ in differentias.

Secunda, est accidentis in subjecta, cùm videlicet divisum est accidens membrorum dividentium, ut: *alborum aliud lilium, aliud nix*, &c.

Tertia, subjecti in accidentia, cùm nempe membra

membra dividentia sunt accidentia divisi, ut: *hominum alij probi, alij improbi.*

Quarta, accidentis in accidentia, quando divisum & membra dividentia sunt accidentia ejusdem subjecti, ut: *dulcium aliud album, aliud flavum,* &c.

ARTICULUS II.

Quæ sint leges Divisionis?

INter multas leges divisionis quatuor sunt præcipuæ.

1. DIVISUM debet plus continere, quàm singula membra dividentia. Hinc vitiosa est ista divisio: *animalium aliud sensitivum, aliud homo, aliud brutum*; nam *sensitivum*, quod est unum è membris dividentibus, est convertibile cum diviso.

2. DIVISUM debet adæquari membris dividentibus simul sumptis. vitiosa est igitur hæc divisio: *Viventium aliud homo, aliud brutum*; vivens enim, quod est divisum, latiùs patet quàm homo & brutum simul, quandoquidem etiam complectatùr plantam.

3. OMNIA membra dividentia debent inter sese pugnare. Unde inepta est hæc divisio: *Hominum alius probus, alius litteratus.*

4. MEMBRA dividentia sunt pauca. Unde malè sic divideretur vivens: *Viventium aliud homo, aliud equus, aliud leo, aliud canis, aliud quercus,* &c. sed dividendum est priùs in species generales, & hæ rursum in alias, donec veniatur ad id

id quod quæritur, ut : *viventium aliud animal, aliud planta; animalium aliud homo, aliud brutum*, &c.

TRACTATUS SECUNDI,

Pars Tertia.

De Suppositione.

TRactatui de Enuntiatione, tractatum de Suppositione subnectimus, quia hæc affectio, etsi terminis simplicibus conveniat, non tamen convenit illis nisi in oratione, maximèque in enuntiatione positis, ut ex dicendis patebit. Præmittimus autem hunc tractatum tractatui de argumentatione & syllogismo, quia ad cognoscendas regulas & vitia argumentationis, ac præcipuè syllogismi, ejus notitia prorsus est necessaria. Alias autem vocum affectiones, non quia non utiles, sed quia minùs necessariæ ad institutum, ob rationem alibi commemoratam, prætermittimus.

Dividitur hæc pars in duo capita. In priori agetur de generibus suppositionum. In posteriori, de speciebus.

CAPUT PRIMUM.

De generibus Suppositionum.

TRia genera suppositionum vulgò recensentur, quæ explicabuntur hoc capite, præmissâ suppositionis in communi definitione.

ARTI-

Articulus Primus.
Quid & quotuplex suppositio?

SUppositio est usurpatio vocis in oratione positæ pro aliquo: ut hîc: *Omnis homo est animal*, vox illa, *homo*, usurpatur pro Joanne, Petro, & reliquis hominibus. Suppositio aliter vocari solet *acceptio vocis*.

Q. 1. *Vnde dicta est suppositio?* R. ex eo quòd vox in oratione plerumque supponatur, id est, substituatur in locum alterius, nempe rei per ipsam significatæ: Cùm enim, ut ait Aristoteles res ipsas exprimere, & in disputationem aut colloquium adducere non possimus, vocibus loco rerum utimur, & in harum locum alias subrogamus, sicut ad numerandum calculis æneis pro nummis aureis uti mercatores solent.

Q. 2. *Estne igitur magna suppositionis cognoscendæ necessitas?* Resp. maxima, tum ad exprimendos proprios conceptus, tum ad alterius intelligendos. Sicut enim qui ignorat quid quoquo loco calculus valeat, nec ipse calculis ad numerandum uti, nec alium utentem potest intelligere, & facillimè decipitur: ita qui nescit pro quo vox in quaque oratione accipiatur, nec ipse mentem suam exponere, nec alterius conceptum assequi poterit, ac facillimè circumvenietur.

Q. 3. *Quare dictum est plerumque vocem orationi insertam substitui in locum alterius?* R. quia, ut dicetur proximo articulo, vox interdum accipitur

pro seipsâ; quo casu non substituitur in locum alterius. Dicitur tamen etiam tunc supponi, extensa vei bi istius significatione ad quamcumque vocis acceptionem.

Triplex est generatim suppositio, Materialis, Simplex, Personalis, quæ vulgò genera acceptionis aut suppositionis vocantur.

Articulus II.

De suppositione materiali.

Suppositio materialis est acceptio vocis pro seipsa: ut cùm dico, *Homo est dictio dissyllaba*, vox, *homo*, accipitur pro seipsa, id est, pro ipsamet voce, non autem pro significato.

Q. 1. *Quare ista acceptio dicitur materialis?* R. quia per illam vox accipitur pro materia nominis seu termini, quæ sunt litteræ & syllabæ: nomen enim significativum constat duobus, ipsa voce, & significatione; vox est velut materia, significatio velut forma.

Q. 2. *Quo alio nomine vocatur ista suppositio?* Resp. Græco vocabulo latinis etiam Dialecticis familiari dicitur technica, quasi dicas, artificiosa vel dolosa: quia nimirum ista suppositio est ad fallendum apta, eo quòd dictum de voce facilè accipitur tanquam dictum de re significata, & sic sophistæ illâ velut arte quadam & fraude ad technas & captiones utuntur.

Q. 3. *Quibus notis dialectici hanc suppositionem indicare solent?* R. duabus: una est articulus græcus: τὸ, id est, *illud*; quem articulum sæpè præponunt

ponunt voci quam materialiter volunt accipi: ut *τὸ animal: τὸ homo*, quaſi dicas, illa vox, *animal*, illa vox, *homo*. Altera eſt particula *li*, quâ graves quidam authores familiariter utuntur: ut li *animal*, li *homo*. Quæ particula æquivalet articulo græco, & puto eſſe antiquum articulum gallicum, quo Pariſienſes etiam in ſcholis utebantur.

ARTICULUS III.

De ſuppoſitione ſimplici.

SUPPOSITIO SIMPLEX eſt acceptio vocis pro ſuo immediato ſignificato tantùm, id eſt, pro natura communi, vel conceptu communi. Ita ſumi dicitur ſubjectum hujus enuntiationis, *homo eſt univerſale*: non enim ſignificatur quod Joannes vel Petrus vel quiſpiam alius ſingularis homo eſt univerſale, hoc enim falſum eſſet, ſed quod homo in communi ſit univerſale.

Dictum eſt, *pro naturâ communi, vel conceptu communi*, quia in talibus propoſitionibus quidam dicunt ſubjectum ſumi pro natura communi, alii verò docent illud ſumi tantùm pro conceptu communi. Sed hæc difficultas altioris eſt conſiderationis, & omninò dialecticis prætereunda, præſertim cùm voces illæ, quæ dicuntur ſumi ſimpliciter, ſumi etiam poſſint technicè, ſive materialiter, ſenſu longè faciliori & dialecticis accommodatiori: poteſt enim imò & ſolet, apud dialecticos ſubjectum allatæ propoſitionis ſumi pro ipſa voce, ut ſit ſenſus, *homo eſt univerſale*,

id est, illa vox, *homo*, est universale; quem sensum in tractatu de universalibus semper secuti sumus, omnium propè dialecticorum more. Idem esto judicium de subjectis ceterarum propositionum, in quibus aliqua proprietas dialectica, ut ajunt, subjecto tribuitur: ut *homo est species, animal est genus.*

Articulus IV.

De suppositione personali.

SUPPOSITIO PERSONALIS est acceptio vocis pro mediato significato, id est, pro inferioribus vel denominatis. Sic accipitur subjectum hujus propositionis, *Omnis homo est animal*; accipitur enim pro Joanne, Petro, & cæteris, qui sunt inferiora hominis, cùm sensus sit, Joannes est animal, & Petrus est animal, &c. Item subjectum hujus, *Omne album est substantia*; accipitur enim pro pariete, nive, lacte, & reliquis, quæ sunt denominata *albi*.

Q. *Quomodo differunt inferius & denominatum?* R. Inferius dicitur id cui aliquis terminus magis communis essentialiter & in quid tribuitur: ut individua respectu speciei, species respectu generis. Denominatum verò est id cui aliquis terminus connotativus accidentaliter tribuitur: ut, *paries, nix*, &c. respectu *albi*. Huc revocari possunt species vel individua comparatione differentiæ essentialis; quia differentia etsi prædicetur essentialiter, est tamen comparatione speciei & individuorum terminus connotativus.

Ad deprehendendam acceptionem personalem ponitur hæc regula.

Omnis vox, cui præponitur vel præponi potest, manente eodem sensu, aliquod signum, accipitur personaliter: ut subjectum istius propositionis, *Omnis homo est animal*, quia illi præponitur signum, *omnis*; & istius, *Homo est probus*, quia illi præponi signum potest particulare, manente eodem sensu, hoc modo, *Aliquis homo est probus.*

Ex his suppositionum generibus desumitur hæc ad argumentandum regula.

In argumentatione non licet mutare genus acceptionis, id est, non licet unam & eandem vocem semel accipere materialiter, & semel simpliciter, vel personaliter, &c. unde vitiosum hoc est argumentum, *Homo est dictio dissyllaba; omnis homo est animal: ergo animal est dictio dissyllaba*; quia *homo* in prima propositione sumitur materialiter, in secunda personaliter.

CAPUT SECUNDUM.

De speciebus suppositionum.

Suppositio personalis dividitur in quatuor species, universalem, copulatam, determinatam, & confusam, quæ aliis nominibus vocantur distributiva, collectiva, disjunctiva, disjuncta. Et ab his vox aliqua dicitur accipi universaliter seu distributivè, copulatim seu collectivè, determinatè seu disjunctivè, confusè seu disjunctim. Hæ suppositiones etsi, ut dictum est, sint species

species suppositionis personalis; passim tamen absolutè vocantur species suppositionis, sicut priores genera. De singulis hoc capite breviter agetur.

Articulus I.

De suppositione universali seu distributiva.

Suppositio universalis est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis copulativè enumerandis.

Dicuntur autem aliqua enumerari copulativè, quando enumerantur per conjunctionem copulativam copulativè sumptam, id est connectentem integras enuntiationes. Ita sumitur subjectum hujus propositionis: *Omnis homo est animal, & Petrus est animal, & Paulus est animal*, & sic de cæteris, ubi conjunctio copulativa, *&*, connectit integras enuntiationes.

Suppositio universalis dividitur primò in absolutam, & accommodam.

Suppositio universalis absoluta est, ubi nulla intelligitur exceptio. Ita sumitur subjectum dictæ propositionis, *Omnis homo est animal.*

Suppositio universalis accommoda est, ubi aliqua intelligitur exceptio: ut hîc, *Cælum tegit omnia*: scilicet præter se.

Dividitur secundò suppositio universalis in universalem pro generibus singulorum, & universalem pro singulis generum.

Suppo-

. Suppositio universalis pro generibus singulorum est, per quam vox accipitur pro omnibus generibus seu speciebus; non autem pro omnibus individuis. Hoc modo sumitur subjectum istius propositionis: *Omne animal fuit in arca Noe.* Sensus enim est: *Omne genus seu species animalis fuit in arca Noe*; scilicet equus, leo, elephas, &c. Non autem sic, *Omne individuum animalis fuit in arca Noe*; sic enim significaretur etiam te, qui hæc legis, & cætera animalia, quæ nunc vivunt, fuisse in arca Noe. Vel sic. Significatur cujuslibet speciei aliquod individuum ibi fuisse, non verò cujuslibet speciei quodlibet individuum.

Suppositio universalis pro singulis generum est, per quam vox sumitur pro omnibus suis individuis. Ita sumitur subjectum istius propositionis, *Omnis homo est animal.*

Ad cognoscendam suppositionem universalem multæ à dialecticis regulæ traduntur, ex quibus duæ sunt præcipuæ.

1. Subjectum enuntiationis universalis affirmativæ sumitur universaliter: ut subjectum istius, *Omnis homo est animal.*

Reducitur hæc regula ad generaliorem, quòd nempe signum universale affirmativum distribuat illum terminum, cui immediatè præfigitur.

2. Utrumque extremúm enuntiationis universalis negativæ, & prædicatum particularis negativæ sumitur universaliter: ut, hîc, *Nullus homo*

homò est brutum, universaliter sumitur tam *homo* quàm *brutum*: Hîc verò, *Aliquod animal est homo*, tantùm *homo* sumitur universaliter, non *animal*.

Hæc etiam regula reducitur ad generaliorem, quod nimirum signum negativum distribuat omnia sequentia, sive proximè illis præponatur, sive remotè Eandem vim habent omnes dictiones quæ in sua significatione negationem includunt: ut particulæ, *sine*, *absque*, verba significantia privationem aut carentiam: ut, *egeo*, *careo*, &c.

Articulus II.

De suppositione copulata.

Suppositio copulata est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis, copulatim enumerandis: id est, per conjunctionem copulativam copulatim sumptam, hoc est, non connectentem integras enuntiationes, sed terminos simplices. Ita sumitur subjectum hujus propositionis, *Omnia elementa sunt quatuor*; sic enim explicatur, *Ignis, & aër, & terra, & aqua sunt quatuor*; non autem sic, *Ignis est quatuor, & aer est quatuor*, &c.

Ad dignoscendam hanc suppositionem una hæc notetur regula.

Subjectum propositionis, cujus prædicatum est vox numerum significans sumitur copulatim. Exemplum jam est propositum.

Articulus III.

De suppositione determinata.

Suppositio determinata est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis disjunctivè enumerandis, id est, per conjunctionem disjunctivam disjunctive sumptam, hoc est, connectentem integras enuntiationes. Ita, sumitur subjectum hujus propositionis. *Aliquis homo est probus*: sic enim explicatur, *vel Ioannes est probus, vel Petrus est probus, vel Paulus est probus, & sic de cæteris.*

Ad cognoscendam hanc suppositionem hæc sit regula.

Utrumque extremum propositionis particularis aut indefinitæ affirmativæ, & subjectum negativæ sumitur determinatè, ut in his propositionibus, *aliquis homo est probus. Homo est probus*, tam prædicatum quam subjectum sumitur, determinatè. In his autem, *Aliquis homo non est probus, Homo non est probus*, solum subjectum sumitur determinatè, prædicatum verò universaliter per secundam regulam de suppositione universali.

Articulus IV.

De suppositione confusa.

Suppositio confusa est acceptio vocis pro inferioribus vel denominatis disjun-

ctim enumerandis, id est, per conjunctionem disjunctivam disjunctim sumptam, hoc est, connectentem simplices terminos, non verò integras enuntiationes. Ita sumitur prædicatum hujus propositionis, *Omnis homo est animal*: sic enim exponitur, *Omnis homo est hoc, vel istud, vel illud, vel aliud animal*; non autem sic, *Omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est istud animal &c.* Hæc enim expositio falsa est, cùm ipsa propositio sit vera.

Traduntur de hac acceptione multæ regulæ, inter quas hæc est præcipua.

Prædicatum propositionis universalis affirmativæ sumitur confusè. Patet exemplo superiori. Reducitur hæc regula ad generaliorem, quòd nempe signum universale affirmativum confundat, id est confusa sumi faciat, illum terminum, cùm mediatè sive remotè præponitur.

Ex his suppositionum speciebus sumitur hæc regula argumentandi, & axioma celeberrimum, quo pleræque syllogismorum regulæ nituntur.

Non licet procedere à non distributo ad distributum, id est, non licet aliquem terminum, qui in antecedente non sumitur universaliter, ponere in consequente universaliter sumptum: ut non sequitur, *Omnis homo est animal: ergo omne animal est homo*; quia *animal* in antecedente non distribuitur, cùm sit prædicatum universalis affirmativæ: in consequente verò distribuitur, cùm sit subjectum universalis affirmativæ.

TRACTATVS TERTIVS

De Syllogismo.

EX terminis componitur propositio, ex propositionibus, syllogismus de quo hîc nobis agendum est. Dividitur hic tractatus in duas partes. In priori tractabitur de principiis internis syllogismi. In posteriori de externis.

TRACTATVS TERTII PARS PRIMA.

De principiis internis syllogismi.

PRINCIPIA INTERNA syllogismi dicuntur quæ sunt in ipso syllogismo.

Hæc principia duplicia sunt, materialia & formalia. Itaque hæc pars dividetur in duo capita. In priori agetur de principiis materialibus syllogismi. In posteriori de formalibus.

CAPUT I.

De principiis materialibus syllogismi.

PRINCIPIA MATERIALIA sunt ex quibus velut materia construitur syllogismus.

Hæc principia sunt duplicia: propinqua, quæ sunt propositiones; & remota, quæ sunt termini. Itaque hoc capite quatuor explicabuntur. 1. Quid argumentatio in genere, & quæ ejus partes. 2. Quotuplex. 3. Quid syllogismus.

4. Quot termini & enuntiationes in syllogismo.

Articulus I.

Quid sit argumentatio, & quæ ejus partes?

Genus syllogismi est argumentatio, quæ præter syllogismum alias quasdam species complectitur, ut infra dicetur. Itaque priùs quàm de syllogismo agamus, exponendum videtur quid sit argumentatio, & quænam illius partes.

Argumentatio est oratio, in qua unum ex alio colligitur: ut, *Omnis homo est sensitivus: ergo omnis homo est animal.* Dicitur unum colligi ex alio, quando significatur una propositio sequi ex altera, quod fit per particulam illam *ergo*, vel aliam æquivalentem. Unde non est hîc argumentatio: *Omnis homo est animal, & omnis homo est sensitivus*; quia etiamsi posterior propositio rectè sequatur ex priori, non tamen in illa oratione significatur sequi.

Tres ergo sunt partes argumentationis: Antecedens, Consequens, Nota illationis.

Antecedens est enuntiatio ex qua alia colligitur.

Consequens est enuntiatio quæ ex alia colligitur.

Nota illationis est conjunctio significans unam enuntiationem colligi ex alia, ut in assignata

argumentatione, antecedens est, *Omnis homo est sensitivus*; consequens, *Omnis homo est animal*; nota illationis, ista conjunctio *ergo*.

Illatio aliis nominibus vocatur *sequela, consequentia, consecutio, collectio*, quæ non est antecedens, nec consequens, sed connexio consequentis cum antecedente, designata, ut dictum est, per illam vocem: *ergo*, vel aliam æquivalentem. Sumitur etiam non rarò consequentia & illi æquivalentia pro integra argumentatione.

Articulus II.

Quotuplex sit argumentatio.

Argumentationum alia bona, alia vitiosa.

Bona est, cujus consequens legitimè infertur ex antecedente: ut, *Homo est animal: ergo homo est sensitivus.*

Vitiosa est, cujus consequens non legitimè infertur ex antecedente: ut, *Homo est animal: ergo homo est rationalis:* non enim legitimè colligitur hominem esse rationalem ex eo quòd sit animal, cùm brutum sit etiam animal, & tamen non sit rationale. Quando verò consequens legitimè, quando non legitimè colligatur ex antecedente, patebit ex regulis, quæ suo loco tradentur.

Nota, cùm simpliciter fit mentio argumentationis, bonam intelligi non vitiosam.

Argumentatio bona dividitur in formalem

& materialem ; sive in formaliter bonam , id est, ratione formæ; & materialiter bonam, id est ratione materiæ.

ARGUMENTATIO FORMALIS est, cùm in nulla similis formæ dari potest antecedens verum consequente falso.

Argumentationes verò similis formæ sunt quæ constant æquè multis terminis, eodem ordine dispositis , & æque multis propositionibus ejusdem quantitatis & qualitatis : ut hæ argumentationes sunt similis formæ.

Omne animal est vivens,
Omnis homo est animal : ergo
Omnis homo est vivens.

Et,

Omnis arbor est planta,
Omnis quercus est arbor : ergo
Omnis quercus est planta.

Eædem sunt argumentationes formales : nam in nulla argumentatione, quæ similem formam habeat , dari potest antecedens verum consequente falso.

ARGUMENTATIO MATERIALIS dicitur , cùm in aliqua similis formæ dari potest antecedens verum consequente falso : ut, hæc, *Omnis homo est sensitivus : ergo omnis homo est animal*; datur enim antecedens verum consequente falso in hac similis formæ ; *Omnis homo est sensitivus : ergo Omnis homo est brutum.*

Dividitur iterum argumentatio bona in Syllogismum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum

plum, de quibus deinceps per ordinem agemus. Inter illas autem solus syllogismus est argumentatio formalis.

Articulus III.

Quid sit syllogismus.

Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab iis quæ posita sunt necessariò accidit, eò quòd hæc sunt. *Arist. l. 1. Prio. c. 1.*

Id est, syllogismus est oratio, in qua duabus præmissis simplicibus in modo & figura rectè dispositis, conclusio à præmissis diversa colligitur per necessariam & formalem consequentiam, propter legitimam præmissarum in modo & figura dispositionem: ut,

Omne animal est vivens,
Omnis homo est animal: ergo
Omnis homo est vivens.

Q. *Quis syllogismus hic definitur?* Resp. Syllogismus categoricus sive simplex, id est, constans omnibus enuntiationibus simplicibus; qualis est jam assignatus. Et propterea dicitur in sensu, *duabus præmissis simplicibus.*

De syllogismo composito, id est, constante unâ, vel pluribus enuntiationibus compositis, hîc non agitur. Syllogismus compositus est iste.

Si dies est lux est;
Sed dies est: ergo
Lux est.

Articulus IV.

Quot termini & enuntiationes in syllogismo?

Termini sunt materia remota syllogismi, enuntiationes autem propinqua; quia ex terminis priùs formandæ sunt enuntiationes, ac deinde ex enuntiationibus syllogismus.

In omni syllogismo sunt tres termini, majus extremum, minus extremum, & medium.

Medium est terminus, qui bis in antecedente syllogismi ponitur.

Extremum in genere est, quod semel tantùm in antecedente syllogismi ponitur.

Majus extremum est, quod in antecedente syllogismi præstantiorem locum obtinet.

Minus extremum est, quod in antecedente syllogismi minùs præstantem locum obtinet. Illud verò dicitur obtinere præstantiorem locum, quod obtinet locum prædicati altero obtinente locum subjecti: aut, si in hoc sit paritas, quod pronuntiatione præcedit. Prius fit in prima figura, ubi unum extremum prædicatur de medio, alterum subjicitur. Posterius in secunda, ubi utrumque extremum subjicitur medio; & in tertia, ubi utrumque

extremum prædicatur de medio, ut sit hic syllogismus:

> Omne animal est vivens;
> Omnis homo est animal:
> Ergo omnis homo est vivens.

Ibi medium est, *animal*; majus extremum, *vivens*; minus extremum, *homo*.

In omni item syllogismo sunt tres enuntiationes: major propositio, minor propositio, conclusio.

Maior propositio est illa pars antecedentis, in qua ponitur majus extremum. A Cicerone, & quibusdam aliis vocatur simpliciter propositio.

Minor propositio est illa pars antecedentis, in qua ponitur minus extremum. A Cicerone & aliis vocatur Assumptio. Duæ istæ propositiones dici etiam solent præmissæ, quia præmittuntur conclusioni.

Conclusio est enuntiatio, quæ ex aliis infertur, ut in superiori syllogismo, major propositio est illa: *omne animal est vivens*; minor ista, *omnis homo est animal*: conclusio ista, *omnis homo est vivens*.

Q. I. *Vtrùm illa propositio dicenda sit major, quæ primo loco ponitur?* R. Ordinariè quidem ita est; patitur tamen exceptionem ista regula interdum in syllogismis primæ figuræ, id est, in quibus unum extremum prædicatur de medio; & alterum subjicitur medio, ubi semper ista est major, in qua ponitur illud extremum, quod

prædicatur de medio, sive illa ponatur primo loco, quod plerumque fit; sive secundo, quod interdum accidit, ut si dicas:

Omnis homo est animal;
Omne animal est vivens; ergo
Omnis homo est vivens.

Major propositio est illa: *Omne animal est vivens*; quia in ea ponitur majus extremum, id est, illud, quod nobiliorem locum obtinet in antecedente syllogismi, utpote tenens locum prædicati, cùm alterum teneat locum subjecti.

Q. 2. *Quare termini syllogistici istis nominibus appellantur?* R. Duo illi termini, qui semel tantùm ponuntur in antecedente syllogismi, vocantur extrema, quia sunt extrema enuntiationis probandæ, sive conclusionis, id est, prædicatum ejus & subjectum; ille autem terminus, qui bis ponitur in antecedente, vocatur medium; quia est velut vinculum & nexus extremorum: sicut enim extrema se habent ad illum terminum, ita colliguntur se habere ad invicem.

ANNOTATIO.

In definiendo majori & minori extremo secutus sum Recentiorum communem opinionem tanquam planiorem & faciliorem. Alioquin putarem conformiorem esse Aristoteli Alexandri sententiam, & aliorum, qui censent illud extremum esse majus, quod vel in antecedente, vel certè in quæstione probanda prædicatur, cùm alterum subjiciatur. Verùm hæc sententia, tametsi solida, minùs tironum captui est accommodata.

CAPUT SECUNDUM.

De principiis formalibus syllogismi.

PRINCIPIA FORMALIA sunt dispositiones quædam principiorum materialium. Id est, terminorum & propositionum. Sunt igitur duo: unum, terminorum, quod vocatur figura, quæ triplex est; alterum, propositionum, quod vocatur modus. Itaque in hoc capite de his agetur. 1. de figura, & modo, eorumque varietate generatim. 2. de modis primæ figuræ. 3. de modis secundæ. 4. de modis tertiæ.

ARTICULUS PRIMUS.

De figura, & modo, eorumq; varietate generatim.

FIGURA SYLLOGISTICA est dispositio medii cum extremis secundùm subjectionem & prædicationem.

Figura est triplex: Prima, Secunda, Tertia.

PRIMA est, in qua medium semel subjicitur, & semel prædicatur.

SECUNDA, in qua medium bis prædicatur.

TERTIA est, in qua medium bis subjicitur. Exempla habes Articulis sequentibus.

MODUS SYLLOGISTICUS est trium enuntiatio-

nationum syllogismi dispositio secundùm quantitatem & qualitatem. Itaque tot sunt modi, quot modis possunt enuntiationes syllogismi variari secundùm quantitatem & qualitatem, quod ut minutiùs examinetur, non suaserim, cùm parum utilitatis illud examen habeat. Exempla modorum habes inferiùs.

Modorum alius directus, alius indirectus; sive alius directè concludens, alius indirectè. Eodem modo dividitur syllogismus.

Modus directus est, in quo majus extremum concluditur de minori. Eodem modo definitur syllogismus directus, ut hic:

Omne animal est vivens;
Omnis homo est animal: ergo
Omnis homo est vivens.

Modus indirectus est, quo minus extremum concluditur de majori. Eodem modo definitur syllogismus indirectus, ut hic:

Omne animal est vivens;
Omnis homo est animal: ergo
Aliquod vivens est homo.

Recensentur vulgò modi utiles, id est, apti ad concludendum, novemdecim, singuli singulis expressi vocabulis, quæ his versiculis comprehenduntur:

Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum,
Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

In his vocabulis hæc adverte.

1. Novem prima spectare ad primam figuram: sequentia quatuor ad secundam; reliqua sex ad tertiam.

2. Quòd singula vocabula constent tribus syllabis, & singulæ syllabæ singulis vocalibus; nam in *Baralipton* & *Frisesomorum*, solæ tres primæ syllabæ aliquid significant, reliquæ adduntur tantùm metri causâ; unde extra metrum vocari solent, *Baralip*, *Frisesom*.

3. Quòd tres illæ vocales significent tres enunciationes syllogisticas: prima quidem majorem propositionem, secunda minorem, tertia conclusionem.

4. Quòd vocalis *A* significet universalem affirmativam, *E* universalem negativam, *I* particularem negativam, *O* denique particularem negativam.

Unde antiquum carmen:

Asserit A, negat E, sed universaliter ambo:
Asserit I, negat O, sed particulariter ambo.

Quid verò in prædictis vocabulis significent consonantes, *S*, *P*, & *M*, posteà dicetur.

ARTICULUS II.

Modi primæ figuræ cum exemplis syllogismorum.

PRima figura, ut dictum est, habet ~~undecim~~ novem modos, videlicet:

Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.

Inter

Inter hos, quatuor primi sunt directi, &, ut posteà dicetur, perfecti, scilicet:

Barbara, Celarent, Darii, Ferio.

Quinque reliqui sunt indirecti, &, ut posteà dicetur, imperfecti, scilicet:

——*Baralipton,*

Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.

Ut autem tirones exemplaria habeant syllogismorum in singulis modis, quæ imitentur; modos omnes cum suis syllogismis proponemus.

Modi directi ac perfecti primæ figuræ cum syllogismis.

Bar Omne animal est substantia;
ba Omnis homo est animal: ergo
ra. Omnis homo est substantia.

Ce Nullum animal est planta;
la Omnis homo est animal: ergo
rent. Nullus homo est planta.

Da Omnis homo est rationalis;
ri Aliquod animal est homo: ergo
i Aliquod animal est rationale.

Fe Nullus Æthiops est albus;
ri Aliquis homo est Æthiops: ergo
o Aliquis homo non est albus.

Modi indirecti & imperfecti primæ figuræ cum syllogismis.

Ba Omne animal est substantia;
ra Omnis homo est animal: ergo
lip. Aliqua substantia est homo.

Ce Nullum animal est planta;
lan omnis homo est animal: ergo
tes. Nulla planta est homo.

Da Omnis homo est rationalis;
bi Aliquod animal est homo: ergo
tis Aliquod rationale est animal.

Fa Omnis homo est animal;
pes Nullum brutum est homo: ergo
mo. Aliquod animal non est brutum.

Fri Aliqua virtus est delectabilis;
se Nullum vitium est virtus: ergo
som. Aliquod delectabile non est vitium.

Articulus III.

Modi secundæ figuræ cum exemplis syllogismorum.

MOdi secundæ figuræ sunt hi quatuor: *Cesare, Camestres, Festino, Baroco.*
In singulis syllogismorum exempla subjiciuntur.

Cesa-

Ce Nullum brutum est rationale;
sa Omnis homo est rationalis: ergo
re Nullus homo est brutum.

Ca Omnis homo est rationalis;
me Nullum brutum est rationale: ergo
stres. Nullum brutum est homo.

Fe Nullus homo est brutum;
sti Aliquod animal est brutum: ergo
no Aliquod animal non est homo.

Ba Omnis homo est rationalis;
ro Aliquod animal non est rationale: ergo
co Aliquod animal non est homo.

Articulus IV.

Modi tertiæ figuræ cum exemplis syllogismorum.

Da Omnis homo est rationalis;
ra Omnis homo est animal: ergo
pti Aliquod animal est rationale.

Fe Nullus homo est irrationalis;
la Omnis homo est animal: ergo
pton. Aliquod animal non est irrationale.

Di Aliquod animal est irrationale;
sa Omne animal est vivens: ergo
mis. Aliquod vivens est rationale.

Da Omnis avarus est miser;
ti Aliquis avarus est dives: ergo
si. Aliquis dives est miser.

Bo Aliquod animal non est homo;
car Omne animal est vivens: ergo
do. Aliquod vivens non est homo.

Fe Nullum vitium est delectabile;
ri Aliquod vitium est delectabile: ergo
son. Aliquod delectabile non est amandum.

TRACTATVS TERTII

PARS SECUNDA.

De Principiis externis syllogismi.

PRINCIPIA EXTERNA syllogismi voco, quæ non sunt in ipso syllogismo.

Sunt duplicia: dirigentia, & perficientia. Hinc duo conficientur capita, quibus tertium addetur de argumentationibus non syllogisticis, quæ reductione ad syllogismum etiam perficiuntur.

CAPUT PRIMUM.

De Principiis dirigentibus.

PRINCIPIA DIRIGENTIA, sunt axiomata, id est, propositiones per se notæ, quibus nititur consequentia syllogistica.

Sunt autem duo: unum, affirmativum; alterum, negativum. His annectuntur regulæ generales, & speciales syllogismorum. Quinque

Igitur hoc capite tradentur: 1. Principia dirigentia. 2. Regulæ generales syllogismorum. 3. Regulæ speciales primæ figuræ. 4. Regulæ speciales secundæ figuræ. 5. Regulæ speciales tertiæ figuræ.

Articulus Primus.

Quot, & quæ sint principia dirigentia syllogismorum.

PRiusquam declarentur principia dirigentia, exponendum est quid sit prædicari sive dici de omni, quid de nullo, ex quibus dictis illa principia desumuntur.

Arist. l. 1. Prior. c. 1. PRAEDICARI de omni est, cùm nihil sumere subjecti est, de quo alterum non dicatur.

Id est, cùm prædicatum significatur convenire subjecto universaliter sumpto. Dictum ergo de omni est prædicatum universalis affirmativæ.

Arist. ibidem. DE nullo prædicari est, cùm nihil sumere subjecti est, à quo alterum non removeatur.

Id est, cùm prædicatum significatur negari de subjecto universaliter sumpto. Dictum ergo de nullo est prædicatum universalis negativæ.

Ex his duabus definitionibus sumuntur hæc duo principia lumine naturæ notissima, quæ brevitatis causâ vocari etiam solent dictum de omni, & dictum de nullo; quàmvis non sint propriè illa dicta, sed regulæ ex illis desumptæ.

Principium dirigens affirmativum.

QUICQUID *dicitur de subjecto universè sumpto, dicitur & de quovis quod subsumitur sub illo*; quia *vivens* dicitur de omni animali, dicitur etiam de homine, & aliis sub animali contentis.

Itaque hoc principio evidenter dirigitur hic syllogismus:

Omne animal est vivens;
Omnis homo est animal: ergò
Omnis homo est vivens.

Eodem principio regulari debent omnes syllogismi affirmativi, licèt quidam evidenter, alii obscurè, ut posteà dicetur.

Principium dirigens negativum.

QUIDQUID *negatur de subjecto universè sumpto, negatur & de quovis, quod subsumitur sub illo*; ut, quia *planta* negatur de omni animali, etiam negatur de homine, & aliis contentis sub animali. Itaque hoc principio clarissimè regulatur hic syllogismus:

Nullum animal est planta;
Omnis homo est animal: ergo
Nullus homo est planta.

Eodem principio regulari debent omnes syllogismi negativi, vel evidenter, vel obscurè, ut explicabitur infrà.

ARTICULUS II.

Regulæ generales syllogismorum.

HÆ regulæ dicuntur generales, quia servandæ sunt in omnibus figuris.

1. IN SYLLOGISMO tres tantùm termini esse debent.

Si ergo aliquis terminus sumatur æquivoce, erit vitiosus syllogismus; quia cùm talis terminus significatione sit duplex, in hujusmodi syllogismo sunt quatuor termini. Unde nullus est hic syllogismus:

Omnis homo est animal vivum:
Aliqua pictura est homo: ergo
Aliqua pictura est animal vivum.

Nam *homo* in majori sumitur pro vero homine, in minori, pro picto.

2. MEDIUM SYLLOGISTICUM non potest ingredi conclusionem. Ratio est, quia sic idem probaretur per idem.

3. IN ALTERA præmissarum medium debet distribui. Unde non sequitur:

Aliquod animal est irrationale;
Omnis homo est animal: ergo
Omnis homo est irrationalis.

Medium enim, quod est *animal*, in neutra præ-

præmissarum distribuitur. Ratio regulæ est, quia quando medium non distribuitur, non servatur dictum de omni aut de nullo.

4. Ex PURIS particularibus nihil sequitur. ut non sequitur:

Aliquod animal non est brutum;
Aliquis equus est brutum: ergo
Aliquis equus non est animal.

Adverte, syllogismum qui peccat contra hanc regulam, etiam peccare contra aliquam aliam regulam; si enim sit in prima vel secunda figura, peccabit contra specialem regulam illarum figurarum, ut infrà patebit; si autem sit in tertia figura, peccabit contra præcedentem, id est, tertiam regulam generalem, quia medium non distribuetur, ut si dicas:

Aliquod animal est homo;
Aliquod animal est brutum: ergo
Aliquod brutum est homo.

5. Ex PURIS negativis nihil sequitur, ut fatuus est iste syllogismus:

Nullus homo est brutum;
Nullus equus est homo: ergo
Nullus equus est brutum.

Ratio regulæ est, quia syllogismus constans puris negativis pugnat cum dictis de omni, & de nullo; in quibus præcipitur, ut medium cum altero saltem extremorum conveniat.

6. QUANDO altera præmissarum est particularis, conclusio etiam debet esse particularis. Ratio est, quia aliàs procederetur à non distri-

buto ad distributum. ut hic:

Omnis homo est rationalis;
Aliquod animal est homo: ergo
Omne animal est rationale.

7. QUANDO altera præmissarum est negativa, conclusio etiam debet esse negativa. unde stultus est hic syllogismus:

Nullum animal est planta;
Omnis homo est animal: ergò
Omnis homo est planta.

Ratio est, quia in tali syllogismo directè fit contra principium dicti de nullo: colligitur enim duo extrema convenire inter se, quia non conveniunt cum medio, cùm oppositum sit colligendum, scilicet extrema non convenire inter se, quia non conveniunt cum medio.

ARTICULUS III.

Regulæ speciales primæ figuræ.

DUæ sunt regulæ speciales primæ figuræ.

1. EX MINORE negante nihil sequitur in prima figura. ut nōn sequitur:

Omne animal est vivens;
Nulla planta est animal: ergo
Nulla planta est vivens.

Ratio regulæ est, quia sic proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi; si enim minor sit negans, major erit affir-

affirmans, cujus prædicatum eſt majus extremum: prædicatum verò affirmativæ non diſtribuitur: atqui illud idem in concluſione negante diſtribuitur, utpote illius prædicatum, ut patet in ſuperiori exemplo.

2. Ex MAIORE particulari nihil concluditur in prima figura. non enim ſequitur:

> Aliquod animal eſt homo;
> Omne brutum eſt animal: ergò
> Aliquod brutum eſt homo.

Ratio regulæ eſt, quia in tali ſyllogiſmo medium non diſtribuitur.

Utraque regula intelligenda eſt de ſyllogiſmis directè concludentibus; nam indirectè concludi poteſt ex minore negante in Fapeſmo, & ex majore particulari in Friſeſom; quia ratio regulæ in illis ceſſat. Comprehenditur utraque regula hoc verſu:

Sit minor affirmans, nec major ſit ſpecialis.

ARTICULUS IV.

Regulæ ſpeciales ſecundæ figuræ.

Etiam in hac figura duæ ſpeciales regulæ aſſignantur.

1. Ex PURIS affirmativis nihil ſequitur in ſecunda figura. ut non ſequitur:

> Omne brutum eſt animal;
> Omnis homo eſt animal: ergò
> Omnis homo eſt brutum.

Ratio regulæ est, quia in syllogismo secundæ figuræ constante puris affirmativis medium non distribuitur: est enim prædicatum utriusque præmissæ affirmativæ.

2. Ex MAIORE particulari nihil sequitur in secunda figura. ut non sequitur:

Aliquod animal non est rationale;
Omnis homo est rationalis: ergo
Aliquis homo non est animal.

Ratio regulæ est; quia in tali syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi, quod est subjectum majoris particularis, & prædicatum conclusionis negantis. Duas istas regulas habes in hoc versu:

Vna negans praeat, nec major sit specialis.

ARTICULUS V.

Regulæ speciales tertiæ figuræ.

DUæ quoque sunt in tertia figura regulæ speciales.

1. Ex MINORE negante nihil sequitur in tertia figura, ut non sequitur:

Omnis homo est animal;
Nullus homo est brutum: ergò
Aliquod brutum non est animal.

Ratio

Ratio regulæ est, quia in tali syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi, quod in majori affirmativa est prædicatum, & etiam in conclusione negativa.

2. Conclusio debet esse particularis in tertia figura. Hinc non sequitur:

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal: ergo
Omne animal est rationale.

Ratio regulæ est, quia in tali syllogismo procedítur à non distributo ad distributum ex parte minoris extremi, quod in minori affirmativa, cujus est prædicatum, non distribuitur; in conclusione verò universali, cujus est subjectum, distribuitur. Duæ istæ regulæ comprehenduntur hoc versiculo:

Sit minor affirmans, conclusio sit specialis.

CAPUT II.

De principiis perficientibus syllogismi.

PRINCIPIA PERFICIENTIA sunt, quibus syllogismi imperfecti reducuntur ad perfectos. Sunt autem duo, conversio, & præmissarum Transpositio, quibus additur Expositio.

Quinque igitur hoc capite explicabuntur.
1. Conversio propositionum. 2. Divisio syllogismi in perfectum & imperfectum. 3. Reductio ostensiva syllogismi imperfecti ad perfectum. 4.

Syllogiſmus expoſitorius & reductio per expoſitionem. 5. Reductio per impoſſibile.

Articulus I.

De converſione propoſitionum.

Conversio eſt ſubjecti in prædicatum, & prædicati in ſubjectum, manente eâdem qualitate enuntiationis, mutatio: ut, *Omnis homo eſt animal: ergo aliquod animal eſt homo.*

Prior enuntiatio dicitur converſa, poſterior convertens.

Manet eadem qualitas, cùm ex affirmativa infertur affirmativa, & ex negativa infertur negativa.

Converſio eſt duplex; ſimplex, & per accidens.

Conversio simplex eſt, in qua ſervatur eadem quantitas propoſitionum, id eſt, quando univerſalis convertitur in univerſalem, vel particularis in particularem: ut, *Nullus homo eſt brutum: ergo nullum brutum eſt homo.*

Conversio per accidens eſt, in qua mutatur quantitas propoſitionum; id eſt, quando univerſalis convertitur in particularem, vel contrà: ut, *Omnis homo eſt animal: ergo aliquod animal eſt homo.*

De converſione ſunt 4. regulæ.

1. Universalis negativa convertitur ſimpliciter & per accidens: ut, *Nullum animal eſt planta,*

planta: ergo nulla planta est animal; vel *ergo aliqua planta non est animal.*

2. Universalis affirmativa convertitur per accidens, non simpliciter: ut, *Omnis homo est animal: ergo aliquod animal est homo*; non autem sic: *ergo omne animal est homo.*

Ratio est, quia procederetur à non distributo ad distributum ex parte prædicati conversæ.

3. Particularis affirmativa convertitur tantùm simpliciter: ut, *Aliquis homo est albus: ergo aliquod album est homo.*

4. Particularis negativa non convertitur: ut non sequitur, *Aliquod animal non est homo: ergo aliquis homo non est animal.*

Ratio est, quia procederetur à non distributo ad distributum ex parte subjecti conversæ.

In omni conversione unum est præcipuè observandum, ut integra extrema transponantur, id est, totum subjectum fiat prædicatum, & totum prædicatum fiat subjectum. Unde non sequitur, *Homo videt lapidem; ergo lapis videt hominem:* sed sic deberet inferri: *ergo aliquod videns lapidem est homo.*

ANNOTATIO.

Egimus tantùm de conversione in terminis, non autem de conversione in oppositam qualitatem, quæ convenit tantùm propositionibus modalibus; quia ob rationem aliàs allatam non intendimus agere de syllogismo modali. Rursum non egimus de conversione per contrapositionem, quia ad syllogisticum artificium non conducit, & quâ parte utilis est, pertinet ad aliquem locum

cum dialecticum. Nec putamus ista spinosa tironibus esse proponenda, nisi perceptis priùs planioribus & utilioribus.

Articulus II.

De divisione syllogismi in perfectum & imperfectum.

Syllogismorum alius perfectus, alius imperfectus. Huc rejicienda fuit illa divisio, quia sine principiis perficientibus intelligi commodè priùs non poterat.

ift. l. Prio. Syllogismus perfectus est, qui nullius alius indiget, præter ea quæ sumpta sunt, necessarium ut appareat.

Id est, qui nullo indiget principio percipienti, ut cuivis sanæ mentis appareat necessaria ejus consequentia. Tales syllogismi fiunt tantùm in quatuor primis modis primæ figuræ, *Barbara, Celarent, Darii, Ferio.*

ift. idem. Syllogismus imperfectus est, qui unius pluriumve eget.

Id est, qui indiget uno principio perficienti vel pluribus, ut cuivis sanæ mentis appareat necessaria ejus consequentia. Tales sunt omnes syllo-

syllogismi secundæ & tertiæ figuræ, & quinque indirecti primæ.

Ut utraque definitio meliùs percipiatur, advertendum ad omnem syllogismum adhiberi tria principia, materialia, formalia, dirigentia. Sed dirigentia non eodem modo in omnibus adhibentur: In quibusdam enim tam clarè servantur, ut quilibet sanæ mentis videat consequentiam esse necessariam. Et hi dicuntur perfecti. In aliis autem servantur obscurius, ita ut rudiores interdum non videant consequentiam esse necessariam. Et hi dicuntur imperfecti. Hi ergo posteriores indigent quarto principio, scilicet perficienti, ut per reductionem ad perfectos syllogismos probetur eorum consequentia.

Jam facilè est intelligere utramque definitionem. *Præter sumpta*, id est; præter principia quæ in ipso servantur. Indiget uno qui perfici potest sola conversione. Indiget pluribus, qui præter conversionem indiget præmissarum transpositione. Quinam illi sint, jam dicetur.

ARTICULUS III.

De reductione ostensiva syllogismi imperfecti ad perfectum.

REDUCERE SYLLOGISMUM est ex syllogismo imperfecto perfectum facere, ut ostendatur imperfectus fuisse legitimus.

Triplex apud Dialecticos est reductio ostensiva,

ſiva, per expoſitionem & per impoſſibile.

Reductio ostensiva eſt cùm in ſyllogiſmo perfecto ad quem fit reductio infertur eadem concluſio quæ inferebatur in imperfecto, vel certè ejus converſa; retento eodem medio. Cur addatur, *vel certè ejus converſa*, poſtea patebit. Dicitur, *retento eodem medio*, ut diſtinguatur reductio oſtenſiva à reductione per expoſitionem, in qua mutatur medium commune in ſingulare, ut declarabitur articulo ſequenti. Quanquam latiùs ſumendo nomen oſtenſivæ reductionis pro illa omni in qua infertur eadem concluſio, quæ inferebatur in ſyllogiſmo imperfecto, reductio per expoſitionem vocari poſſit oſtenſiva.

Principia vel inſtrumenta reductionis, ut diximus, duo ſunt, converſio & præmiſſarum tranſpoſitio.

Totum reductionis artificium indicatur illis vocibus, quibus ſupra modi ſunt expreſſi. In quibus hæc notanda.

1. Quatuor ſunt literæ initiales quatuor modorum perfectorum, ſcilicet *B*, *C*, *D*, *F*, Ab una iſtarum incipiunt reliqui modi omnes.

2. Prima littera cujuſque modi imperfecti ſignificat illum modum reduci ad perfectum ab eadem littera accipiente. Ut omnes qui incipiunt à *B* reducuntur ad *Barbara*, qui à *C* ad *Celarent*, &c.

3. Duæ conſonantes, *S* & *P* deſignant converſionem propoſitionis ſignificatæ per vocalem

lem proximè præcedentem, *S* quidem conversionem simplicem, *P* verò conversionem per accidens: ut in *Cæsare*, major convertenda est simpliciter; in *Camestres*, minor est conclusio convertenda simpliciter; in *Darapti*, minor est convertenda per accidens.

4. Littera *M* ubicumque posita significat transponendas præmissas, ut in *Camestres, Fapesmo*, &c.

5. Littera C in medio posita denotat modum non posse reduci ostensivè, sed tantùm per impossibile. De quibus hi versiculi circumferuntur:

S vult simpliciter verti, P verò per acci.
M vult transponi, C per impossibile duci.

Ut verò horum praxim tirones videant & imitentur, subjiciemus duo exempla,

Cæs- Nulllum animal est planta,
a- Omnis arbor est planta: ergo
re, Nulla arbor est animal.

Reducitur ad

Ce Nulla planta est animal,
la Omnis arbor est planta: ergo
rent. Nulla arbor est animal.

Di Aliquod animal est rationale,
sa Omne animal est vivens: ergo
mis. Aliquod vivens est rationale.

Redu-

Reducitur ad

Da Omne animal est vivens,
ri Aliquod rationale est animal: ergo
i. Aliquod rationale est vivens.

ARTICULUS IV.

De syllogismo expositorio, & reductione per expositionem.

SYLLOGISMUS EXPOSITORIUS est, qui constat medio singulari: ut,

Joannes est probus,
Joannes est homo: ergo
Aliquis homo est probus.

Dividi ergo potest syllogismus generatim acceptus in syllogismum constantem medio communi, de quo pleraque eorum quæ hactenus diximus intelligenda sunt; & constantem medio singulari, qui dicitur expositorius.

Q. 1. *Quare ille syllogismus vocatur expositorius?* R. duabus de causis. 1. quia est adeò clarus, ut rem oculis videatur exponere. 2. quia exponit syllogismum constantem medio communi, ea ratione quæ inferiùs proponetur.

Q. 2. *Quæ sunt principia dirigentia syllogismi expositorii?* R. dirigitur quidem etiam principiis syllogismi constantis communi medio; duo tamen maximè ipsi accommodata solent assignari;

Prius

Prius est affirmativum, posterius negativum, videlicet:

Quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. Quæcumque sic se habent, ut unum sit idem uni tertio, alterum verò ab eo diversum, sunt diversa inter se.

Ubi nomine *tertii* intelligitur aliquid singulare & incommunicabile. Quod posterius additur propter mysterium SS. Trinitatis, in quo tres personæ sunt eædem uni tertio singulari, scilicet Deitati, nec tamen sunt eædem inter se, quia Deitas non est quid incommunicabile. Sed hæc omninò Dialecticis relinquenda sunt, & intra naturæ limites illis consistendum, ubi omne singulare est planè incommunicabile, ideoque, axiomata illata ibi semper verissima inveniuntur.

Q. 3. *In qua figura aptissimè fit syllogismus expositorius?* R. in tertia, quia ibi medium bis subjicitur; singulare autem medium, quali constat syllogismus expositorius, aptissimè semper subjicitur. Propterea ad probandam conclusionem particularem, optimum est, uti syllogismo expositorio in tertia figura.

Uter verò sit perfectior expositorius, an primæ, an tertiæ figuræ, disputent Logici. Certum illud est, expositorium tertiæ figuræ esse valdè evidentem, quia clarissimè dirigitur principiis jam allatis, quæ lumine naturæ nota sunt, v.g. sit hîc syllogismus.

Judas damnatus est;
Judas fuit Apostolus: ergo
Aliquis Apostolus damnatus est.

Hic ex eo quòd *damnatus*, & *aliquis Apostolus* sint eadem uni tertio, nempe Judæ, inferuntur etiam inter se eadem esse.

REDUCTIO PER EXPOSITIONEM est, cùm medio singulari substituto in locum medii communis, infertur eadem conclusio, quæ inferebatur in syllogismo medio communi.

Hoc modo reducendos docet Aristoteles syllogismos imperfectos tertiæ figuræ. v. g. sit hic syllogismus:

Omnis homo est rationalis;
Omnis homo est animal: ergo
Aliquod animal est rationale.

Sumam unum singulare contentum sub homine, illudque in ejus locum substituam, hoc modo,

Joannes est rationalis,
Joannes est animal: ergo
Aliquod animal est rationale.

ARTICULUS X.

De reductione per impossibile.

REDUCTIO PER IMPOSSIBILE est, cùm ex contradictoria conclusionis, & una præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ.

Ut

Ut verò cognoscatur quomodo hæc reductio facienda sit,& in cujus præmissæ locum subrogari debeat contradictoria conclusionis, notandæ sunt hæ regulæ.

Pro prima figura.

Major fit minor, ut sit contradictio major,
Excipe Celantes in quo convertitur ordo.

Pro secunda figura.

Servat majorem, variatque secunda minorem.

Pro tertia figura.

Tertia majorem variat, servatque minorem.

Ad quem verò modum ex quatuor perfectis reducendi sint singuli imperfecti cujuscumque figuræ, duobus modis cognosci potest.

1. Ex dispositione præmissarum, quæ, servatis jam dictis regulis,consurgit: si enim assumendo contradictoriam conclusionis loco unius præmissæ,& alteram retinendo,inveniantur duæ universales affirmativæ, reducetur syllogismus ad *Barbara*, & sic de reliquis. Atque hic est optimus & facillimus modus.

2. Observando significationem vocum & vocalium,quæ continentur in hoc versu in eam rem à veteribus Dialecticis confecto.

Phœbifer axis obit terras, Sphæramque quotannis.

Ubi hæc observanda.

1. Duæ primæ voces, scilicet *Phœbifer Axis*, quæ constant quinque syllabis, respondent quinque

que modis imperfectis primæ figuræ ; duæ sequentes, nempe, *Obit Terras*, constantes quatuor syllabis , respondent quatuor modis secundæ figuræ. Duæ ultimæ, videlicet, *Sphæramque Quotannis*, in quibus sunt sex syllabæ , respodent sex modis tertiæ figuræ.

2. Prima syllaba , seu potiùs vocalis prima, respondet primo modo, secunda secundo, & sic deinceps.

3. Vocalis cujusque syllabæ designat quantitatem & qualitatem conclusionis illius modi perfecti , ad quem facienda est reductio ; ut si sit vocalis E, significat modum , ad quem reduci debet syllogismus, constare conclusione universali negativa; qualis inter quatuor perfectos est *Celarent*, & sic de cæteris: v.g. prima vocalis istius vocis , *Phœbifer*, quæ respondet modo *Baralip*, significat illum reducendum ad *Celarent*; secunda vocalis, quæ respondet modo, *Celantes*, designat illum reducendum ad *Darij* , & sic deinceps. Rem uno atque altero exemplo declarabimus.

Exemplum reductionis per impoßibile.

Ba Omne animal est substantia;
ra Omnis homo est substantia : ergo
lip. Aliqua substantia est homo.

Reducitur ad

Ce Nullum animal est homo,
la Omnis homo est animal: ergo
rent. Nulla substantia est homo.

Ubi

Ubi vides 1. contradictoriam conclusionis poni loco majoris. 2. majorem fieri minorem; ut præscribit regula primæ figuræ. 3. inferri non quidem contrariam reliquæ præmissæ, scilicet minoris; sed ejus conversam: benè enim sequitur per conversionem simplicem, *nullum animal est homo* (ecce conclusio syllogismi ad quem facta est reductio) *ergo nullus homo est animal* (ecce contraria minoris syllogismi qui reductus est.)

Alterum exemplum reductionis per impossibile.

Ca Nullus homo est irrationalis.
sa Omne brutum est irrationale: ergo
re. Nullum brutum est homo.

Reducitur ad

Fe Nullus homo est irrationalis;
ri Aliquod brutum est homo: ergo
o Aliquod brutum non est irrationale.

Ubi vides 1. majorem servari suo loco. 2. contradictoriam conclusionis poni loco minoris, ut præscribit regula secundæ figuræ. 3. inferri contradictoriam minoris, quæ erat reliqua præmissa. Ex his reliquæ reductiones facilè formari possunt.

Q. *Ad quid inventa est hac reductio?* R. ad convincendum eum, qui concessis præmissis syllo-

gismi imperfecti negat ejus consequentiam. Assumptâ enim contradictoriâ conclusionis, & altera præmissarum quam concessit, cogitur admittere contradictoriam alterius præmissę, quam tamen etiam concesserat.

CAPUT III.

De speciebus argumentationis non syllogisticæ.

ARgumentatio non syllogistica dividi solet in tres species, Enthymema, Inductionem, Exemplum, Quibus adjungimus quartum articulum, de Sorite.

ARTICULUS I.

De Enthymemate.

Arist. l. 2. Prior. c. 27. ENTHYMEMA est syllogismus imperfectus ex verosimilibus & signis: ut, *Omne animal est substantia: ergo omnis homo est substantia.*

Q. 1. *Quis hîc vocatur syllogismus imperfectus?* R. Argumentatio, cui ad formam syllogisticam deest una præmissa. Itaque aliter hîc accipitur syllogismus imperfectus, quàm superiùs: ibi enim accipiebatur pro syllogismo integro quidem, sed evidenti; hîc autem pro syllo-

gismo

gismo mutilo, & cui pars una essentialis syllogismi deest.

Q. 2. *Quomodo distinguuntur probabile & signum?* R. quod probabile sit propositio probabilis, ut *Omnis mater diligit filium*; signum verò est quælibet propositio apta ad probandum, seu necessaria, seu probabilis. Itaque Enthymema potest constare qualibet materiâ, sive necessaria illa sit, sive probabilis tantùm.

Q. 3. *Quomodo reducitur Enthymema ad syllogismum?* R. Additione unius præmissæ: ut hoc, *Omne animal est substantia : ergo omnis homo est substantia*, reducitur additione hujus præmissæ, *Omnis homo est animal.*

Ad quam verò figuram quodque Enthymema reducatur, ex utrius præmissæ additione facilè videbit, qui artificium syllogisticum priùs benè perceperit.

ARTICULUS II.

De Inductione.

INDUCTIO est à singularibus ad universalia accessio. *Arist. l. 1. Topi. c. 16.*

Id est argumentatio, in qua enumeratis omnibus, vel pluribus minùs Communibus, infertur universale distributum: ut,

Petrus est risibilis;
Joannes est risibilis, & sic de reliquis: ergo
Omnis homo est risibilis.

Item. Avaritia est vituperanda;
Superbia est vituperanda, & ita de cæteris:
Ergo omne vitium est vituperandum.

Q. *Quare dicitur in sensu, minùs communibus?* R. quia Inductio non modò procedit ab individuis, sed etiam à quibuslibet minùs communibus, ut patet ex secundo exemplo; unde per singularia intelligi debent quævis minus communia.

Q. 2. *Quare dicitur, omnibus vel pluribus?* R. quia Inductio est duplex, perfecta & imperfecta.

PERFECTA est, in qua enumerantur omnia singularia: ut in superioribus exemplis: omnia enim includuntur illâ clausulâ, *& sic de cæteris*, quæ addi solet quando singularia nimis multa sunt.

Imperfecta est, in qua non enumerantur omnia singularia: ut,

Joannes est risibilis,
Petrus est risibilis,
Paulus est risibilis: ergo
Omnis homo est risibilis.

Quamvis autem in hac inductione verbo non exprimatur, relinqui idem judicium de cæteris, tamen tacitè relinqui debet, ut valida sit.

ARTICULUS III.

De Exemplo.

EXEMPLUM est ab uno non singulari ad aliud propter aliquam similitudinem progressio.

Id est, argumentatio, in qua unum singulare ex alio colligitur, ut: *David pœnitens misericordiam impetravit: ergò & nos impetrabimus, si pœnitentiam egerimus.* Item, *Absalon malè periјt: ergò & hic rebellis patri filius malè peribit.*

ARTICULUS IV.

De Sorite, seu coacervatione.

SORITES est argumentatio, in qua continuâ serie multarum propositionum, de prædicato præcedentis propositionis semper dicitur novum prædicatum, donec ultimum prædicatum dicatur de primo subjecto, ut: *Omnis homo est animal, omne animal est vivens, omne vivens est corpus, omne corpus est substantia: ergò omnis homo est substantia.*

Hæc argumentatio etsi expressè non habeat formam syllogisticam, quando constat pluribus enuntiationibus, quàm tribus; continet tamen implicitè plures syllogismos primæ figuræ, in quibus posterior propositio sit major, prior verò minor. ut in allato exemplo, si primas duas

propositiones invertas, habebis hanc dispositionem: *Omne animal est vivens; omnis homo est animal:* quæ est dispositio primæ figuræ. Nititur illa consequentia hoc axiomate:

Quidquid dicitur de prædicato universalis propositionis, dicitur de subjecto ejusdem.

Vocatur etiam hæc argumentatio, *à primo ad ultimum*, cujus nominis ratio ex ipsa definitione manifesta est.

TRACTATVS QVARTVS,

DE LOCIS.

DUæ sunt partes præcipuæ Dialecticæ: Judicium, & Inventio. Hactenus de Judicio tantùm egimus; deinceps itaque de Inventione agendum erit.

Dividitur hic tractatus in duas partes. Prior erit de locis dialecticis. Posterior, de locis sophisticis, sive de fallaciis.

TRACTATVS QVARTI PARS PRIMA.

De Locis dialecticis.

HÆc pars dividitur in quatuor capita. Primum continebit quædam præambula ad lo-

cos Dialecticos. Secundum explicabit locos Dialecticos internos. Tertium, externos. Quartum, medios.

CAPUT PRIMUM.

Quadam praambula ad locos Dialecticos.

TRia breviter hîc tradentur. 1. Divisio syllogismi in demonstrativum, dialecticum, litigiosum, & pseudographum. 2. Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona. 3. Quid locus, & quotuplex.

ARTICULUS PRIMUS.

Divisio syllogismi in Demonstrativum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

DIviditur syllogismus ab Aristotele in Demonstrativum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

DEMONSTRATIO est, quando ex veris & primis syllogismus erit: aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, suæ cognitionis principium sumpserunt. *Arist. l. 1. Top. c. 1.*

Id est, Demonstratio est syllogismus, cujus præ-

præmissæ sunt primò veræ, vel ex primò veris evidenter probari possunt. Prioris partis exemplum est hoc, quod procedit à causa ad effectum:

Omne animal rationale est risibile;
Omnis homo est animal rationale: ergo
Omnis homo est risibilis.

Posterioris illud procedens ab effectu ad causam:

Omne risibile est rationale;
Omnis homo est risibilis: ergò
Omnis homo est rationalis.

Arist. ibid. PRIMÒ vera sunt, quæ non per alia, sed per seipsa fidem habent.

Id est, Propositiones primò veræ sunt, quæ non possunt probari per alias continentes causam veritatis ipsarum, ut: *Omne animal rationale est risibile. Omne totum est majus suâ parte,* &c.

Arist. ibid. DIALECTICUS syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus.

Id est, cujus præmissæ sunt probabiles tantùm, ut:

Omnis mater diligit filium;
Hæc est mater: ergò
Hæc diligit filium.

Arist. ibid. LITIGIOSUS est syllogismus ex iis, quæ videntur probabilia, non sunt autem,

tem, vel qui ex probabilibus, aut ex iis quæ videntur probabilia, est apparens.

Id est, Syllogismus litigiosus, sive sophisticus est, qui habet præmissas tantùm apparenter probabiles, vel consequentiam apparenter tantùm probabilem, vel utrumque.

Primo membro continetur is, qui peccat in materia tantùm, ut:

> Quidquid non caret oculis, habet oculos;
> Lapis non caret oculis: ergo
> Lapis habet oculos.

Secundo is, qui peccat in forma tantùm, ut:

> Omnis mater diligit filium;
> Omnis pater diligit filium: ergò
> Omnis pater est mater.

Tertiò, qui peccat in utroque.

> Quidquid non perdidisti, habes;
> Sed aurum habes: ergò
> Aurum non perdidisti.

SYLLOGISMUS pseudographus est, qui fit ex propriis disciplinæ sumptionibus non veris. *Arist. ibid.*

Id est, qui constat principiis alicujus scientiæ malè intellectis, ut:

> Omnes semicirculi sunt æquales;
> Sed semicirculus majoris semicirculi, & semicirculus minoris, sunt semicirculi:
> Ergò sunt æquales.

Major

Major à Mathematicis intelligitur de ſemicirculis ejuſdem circuli, & accipitur quaſi intelligeretur etiam de ſemicirculis diverſorum circulorum.

Iſta diviſio, quæ à materia petitur, hoc loco proponitur, quia loci ſuppeditant materiam, Dialectici quidem præcipuè ſyllogiſmo dialectico, Sophiſtici litigioſo.

ARTICULUS II.

Quando argumentatio non ſyllogiſtica & materialis cenſeatur bona.

IN locis agitur ordinariè de argumentationibus, non formalibus, qualis eſt ſyllogiſmus, ſed materialibus, in quibus diximus dari poſſe antecedens verum conſequente falſo, ſervatâ ſimili formâ, quales ordinariè ſunt argumentationes non ſyllogiſticæ. Cùm autem hæ argumentationes etiam bonæ ſint, videndum eſt quid requiratur ad eorum bonitatem.

Adverte ergò in omni argumentatione non ſyllogiſtica inveniri terminum inferentem, & illatum.

Terminus inferens eſt, qui ponitur tantùm in antecedente.

Terminus illatus eſt, qui ponitur tantùm in conſequente.

Quòd ſi ponatur terminus aliquis in antecedente & conſequente (ut fit quoties ſunt tantùm

tres

tres termini) vocatur *terminus communis*, ut hic: *Omnis homo est animal: ergò omnis homo est substantia*; terminus inferens est, *animal*; illatus, *substantia*; communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cùm in nulla similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens, & illatus, vel saltem eadem habitudo termini inferentis ad illatum. Id est, si in una terminus inferens respectu illati sit genus, in altera etiam est genus, &c. undè hæc argumentatio non est bona: *Aristoteles est homo: ergò est philosophus*; quia datur antecedens verum, consequente falso, in hac simili materia: *Rusticus est homo: ergò rusticus est philosophus*; hîc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Adverte præterea argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ utplurimùm non habent antecedens verum consequente falso, licèt interdum habeant.

Adverte tertiò, argumentationem materialiter bonam aliquando latèssumi, ut etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licèt consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter bona: *Aristoteles est homo: ergò Aristoteles est philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

ARTICULUS III.

Quid Locus, & quotuplex, & quot modis ab eo argumentemur.

LOcus est argumenti sedes.

Duplex est: maxima sive axioma, & differentia maximæ.

MAXIMA sive AXIOMA est propositio generalis per se nota, per quam multa argumenta probantur, ut hæc:

Quidquid dicitur de definitione, dicitur de definito.

LOCUS DIFFERENTIA MAXIMÆ est locus continens plures maximas, ut: *locus à definitione, à genere*, &c.

Triplex ille est: internus, externus, & medius, de quibus ex ordine dicetur.

Dupliciter argumentamur à locis dialecticis: affirmativè, dum antecedens est affirmativum; negativè, dum antecedens est negativum.

Utroque modo argumentamur tripliciter.

Ex parte subjecti, dum terminus inferens est subjectum, ut: *omnis homo est risibilis: ergò Petrus est risibilis.*

Ex parte prædicati, dum terminus inferens est prædicatum, ut: *planta non est animal; ergò planta non est brutum.*

Ex parte utriusque, dum & subjectum & prædicatum est terminus inferens: quod accidit, quando sunt duo termini inferentes, & duo illati, nullus communis: ut, *Sobrietas est laudanda: ergo ebrietas est vituperanda.*

Unde evadunt sex modi argumentandi: ex parte subjecti affirmativè, ex parte prædicati affirmativè, ex parte utriusque affirmativè, & totidem modis negativè.

CAPUT SECUNDUM.

De Locis internis.

Locus internus est, ex quo petuntur argumenta, quorum terminus inferens est intrinsecus illato. Hos locos sigillatim jam exponemus.

Articulus Primus.

Locus à Definitione.

Quid sit Definitio, dictum est tract. 2. part. 2. cap. 1. Comprehendimus etiam Descriptionem.

Argumentamur à definitione tribus modis: ex parte subjecti, prædicati, & utriusque juxta hæc axiomata:

1. Quidquid affirmatur vel negatur de definitione, affirmatur vel negatur de definito.

2. De quocunque affirmatur vel negatur definitio, de eodem affirmatur vel negatur definitum.

3. Si definitio affirmetur vel negetur de definitione, etiam definitum affirmabitur vel negabitur de definito.

Exemplum 1. ut: *Animal rationale est risibile: ergo homo est risibilis.*

Exemplum 2. ut: *Homo est substantia materialis, ergo homo est corpus.*

Exemplum 3. ut: *Animal rationale est substantia corporea, ergo homo est corpus.*

Ad hunc locum revocantur locus à differentia, locus à proprietate, denique locus à convertibilibus; quia ab omnibus, quæ inter se convertuntur, eadem est argumentandi ratio, & singulis, mutato nomine, accommodari possunt dicta axiomata.

Eòdem revocatur locus ab etymologia; sed hic non est tam frequens, quàm alii, quia etymologia plerumque non est convertibilis.

Loco à definitione respondet locus à definito; à quo totidem modis argumentamur, & penes eadem axiomata, mutato tantùm nomine definitionis in nomen definiti, & contrà.

Articulus II.

Locus à genere ad speciem.

Accipitur hîc genus pro quolibet magis communi, seu toto universali; & species pro

quo-

quolibet minus communi, seu parte subjectiva.

Argumentamur vel à genere distributo, vel à genere non distributo.

A genere distributo argumentamur ad certam speciem tribus modis: ex parte subjecti, prædicati, utriusque, tam affirmativè, quàm negativè, juxta hæc axiomata:

1. Quidquid affirmatur vel negatur de genere distributo, affirmatur vel negatur de qualibet ejus specie.

2. De quocunque affirmatur vel negatur genus distributum, de eodem affirmatur vel negatur quælibet ejus species.

3. Si genus distributum affirmetur vel negetur de altero genere distributo, quælibet ejus species affirmabitur vel negabitur de qualibet alterius specie.

Exemplum 1. ut: *Nulla planta est lapis, ergò nulla quercus est lapis.*

Exemplum 2. ut: *Nulla planta est animal, ergo nulla planta est homo.*

Exemplum 3. ut: *Nulla planta est animal, ergo nulla quercus est homo.*

Posui exempla negativa, quia etsi argumenta affirmativa ab hoc loco ex parte subjecti frequentissima sunt, ex parte tamen prædicati sunt rariora, rarissima ex parte utriusque.

Huc pertinet locus à toto in quantitate ad partem, quod nihil est aliud, quàm vocabulum affectum signo universali: ut, *omne animal,*

Huc etiam revocatur locus à toto in tempore, quo est vocabulum significans omne tempus: ut *semper, nusquam*. Et locus à toto in loco, quod est vocabulum significans omnem locum: ut, *ubique, nullibi*. Exempla: ut, *Deus est ubique, ergò & in terra. Hæreses semper fuerunt, ergò & tempore Christi.*

A genere non distributo argumentamur ad speciem sub disjunctione tantùm: ut, *Animal est quadrupes; ergò homo vel brutum est quadrupes.* Ad certam speciem non licet argumentari.

ARTICULUS III.

Locus à specie ad genus.

A Specie ad genus distributum argumentari non licèt. unde non sequitur: *Omnis homo est rationalis, ergo omne animal est rationale.* Si tamen enumerentur omnes species, licebit; quia tunc erit inductio.

A specie ad genus non distributum, argumentamur tribus modis, ut suprà, affirmativè, & negativè. Axiomata facilè formari possunt.

Exemplum 1. *Homo est rationalis: ergò aliquod animal est rationale.*

Exemplum 2. *Ioannes est homo: ergò est animal.*

Exemplum 3. *Aliquod corpus est album: ergo aliqua substantia est colorata.*

Huc revocatur locus à parte in quantitate,

parte in tempore, & loco; à quibus in totum non licet argumentari, nisi additâ negatione, impediendo distributionem: ut, *Brutum non est rationale; ergò non omne animal est rationale. In Anglia non sunt lupi: ergò non ubique.*

ARTICULUS IV.

Locus à toto in modo.

TOTUM IN MODO, est nomen commune positum sine restrictione comparatum ad idem nomen positum cum restrictione.

PARS IN MODO, est nomen restrictum comparatum ad idem non restrictum: ut, *homo* est totum in modo, *homo doctus* pars in modo. Itaque à toto in modo argumentamur ad partem eodem planè modo, quo à genere ad speciem: ut, *Ioannes non est Philosophus; ergò non est Philosophus eximius. Aristoteles est Philosophus eximius, ergo est Philosophus.*

Videndum ne sumatur particula alienans, vel diminuens, unde non sequitur: *Cadaver est homo mortuus, ergò est homo. Aethiops est albus secundùm dentes, ergò est albus.*

ARTICULUS V.

Locus à toto integrali.

QUid sit totum integrale, & quid partes integrales, dictum est tract. 2. p. 2. c. a. 1.

Partes integrales sunt duplices: necessariæ, id est, sine quibus totum esse non potest: ut, *fundamentum* in domo, *caput* in homine: & non necessariæ, id est, sine quibus totum esse potest: ut, *fenestra* in domo, *manus* in homine.

A toto integrali ad partem argumentamur, juxta hæc axiomata:

1. POSITO TOTO integrali ponuntur omnes partes necessariæ.

2. ABLATO TOTO aufertur aliqua pars necessaria.

A parte ad totum argumentamur juxta hæc:

3. POSITIS omnibus partibus necessariis ponitur totum.

4. ABLATA aliquâ parte necessariâ tollitur totum.

Exemplum 1. ut: *Domus est, ergò fundamentum est, tectum, parietes.*

Exemplum 2. ut: *Non est domus, ergò fundamentum non est, vel tectum*, &c.

Exemplum 3. ut: *Fundamentum, tectum, paries sunt, ergo domus est.*

Exemplum 4. ut: *Tectum non est, ergo non est domus.*

ARTICULUS VI.

Locus à causa materiali.

Causæ sunt 4. materia, forma, efficiens, finis.

Materia est duplex : permanens, & transiens.

PERMANENS, quæ manet in effectu: ut, *ferrum* in gladio.

TRANSIENS, quæ non manet: ut, *farina* respectu panis.

Argumentamur à materia juxta hæc axiomata;

1. POSITA materiâ fieri potest effectus, supple, quantùm est ex parte materiæ.

2. SUBLATA materiâ fieri non potest effectus, intellige de materia necessaria.

3. SUBLATA materia permanente, tollitur effectus.

4. SI MATERIA transiens non fuerit, non est effectus.

Exemplum 1. *Ferrum est, ergò gladius fieri potest.*

Exemplum 2. *Non sunt ligna, ergò domus fieri non potest.*

Exemplum 3. *Non sunt ligna, ergò domus non est.*

Exemplum 4. *Non fuit farina, ergo non est panis.*

Ab effectu ad materiam quomodò argumentandum sit, facilè ex dictis colligitur.

ARTICULUS VII.

Locus à causa formali.

CAUSA FORMALIS est forma comparata ad compositum quod constituit: ut, *anima* ad

ad hominem, *albedo* ad album, *nigredo* ad nigrum,&c.

Argumentamur à causa formali juxta hæc axiomata:

1. POSITA causâ formali ponitur effectus, supple, si sit conjuncta materiæ.

2. SUBLATA causâ formali tollitur effectus. nullam patitur exceptionem.

3. Cujus FORMA præstantior, ipsum præstantius, cæteris paribus.

Exemplum 1. *Albedo est, ergò album est.*

Non tamen sequitur: *Anima rationalis est, ergò homo est*; quia potest non esse conjuncta materiæ: ut accidit post mortem.

Exemplum 2. *Albedo non est, ergo album non est.*

Exemplum 3. *Anima humana est præstantior formâ cœli, ergò & homo cœlo.*

Ab effectu formali ad causam formalem argumentamur juxta has maximas:

1. POSITO effectu formali ponitur causa formalis. Nullam patitur exceptionem.

2. SUBLATO effectu formali tollitur causa formalis, supple; vel non est conjuncta materiæ.

3. SI EFFECTUS formalis est præstantior, forma est præstantior, supple, nisi aliunde major ista præstantia proveniat. Exempla ex superioribus facilè formabuntur.

ARTICULUS VIII.

Locus ab inesse ad denominare.

ARgumentamur ab inesse ad denominare, quando ex eo quòd forma sit vel non sit in aliquo, colligimus concretum de illo affirmari vel negari: ut, *Albedo est in pariete: ergo paries est albus.*

Pertinet itaque hic locus ad causam formalem.

Servandæ autem potissimùm sunt hæ conditiones.

1. Ut forma insit sufficienter, nimirum *satis intensè*, id est, perfectius quàm forma opposita; *satis extensè*, id est, ultra mediam partem subjecti capacis; *satis diu*. Hinc non sequitur, *Aquæ tepidæ inest calor: ergo est calida. Æthiopi inest albedo in dentibus: ergo est albus. Homini ex timore inest pallor: ergo est pallidus.*

2. Ut sumatur proprium concretum formæ. Unde non sequitur, *Dormienti inest visus: ergo dormiens videt*: nam *videt* est concretum *visionis*, non visus. Inferendum erat: *ergo est visivus.*

3. Ne sumatur concretum extrinsecè denominans: unde non sequitur, *Oculo inest visio: ergo oculus videtur.*

4. Ut modus denominandi respondeat modo inexistendi: id est, si forma insit accidentaliter, concretum denominet accidentaliter: si

 essen-

essentialiter, denominet essentialiter. Hinc non sequitur. *In albedine est color: ergo albedo est colorata. In bursa est aurum; ergo bursa est aurea:* nam aurum est in bursa extrinsecè, id est, non per modum partis: illud verò concretum, *aurea*, denominat intrinsecè, id est per modum partis, cùm significet *id quod ex auro componitur.*

A denominare ad inesse argumentamur, quando ex eo quòd concretum denominet, colligimus formam inesse: ut, *paries est albus: ergo ipsi inest albedo.*

Duo hîc specialiter servanda.

1. Ne concretum extrinsecè denominet: unde non sequitur, *Paries videtur: ergo parieti inest visio.*

2. Ut sit proprium concretum formæ. Hinc nulla est consequentia; *Dormiens non videt: ergo illi non est visus.*

ARTICULUS IX.

Locus ab efficiente.

CAUSA EFFICIENS est, à quâ aliquid fit: ut, *artifex* respectu domus.

Hæc causa duplex est: Una necessaria, id est, sine quâ non potest esse effectus, nec contrà; ut, *ortus solis* respectu diei. Altera sufficiens tantùm, id est, quæ sine effectu esse non potest, sed benè effectus sine ipsa: ut *jugulatio* respectu mortis. Non agitur hîc de causis liberis, sed naturaliter agentibus.

Argumentamur à causa efficiente juxta hæc áxiomata.

1. POSITA causa necessaria, ponitur effectus, & contrà.

2. SUBLATA causa necessaria, tollitur effectus, & contrà.

3. POSITA causa sufficienti ponitur effectus, non tamen contrà.

4. SUBLATA causa sufficienti non tollitur effectus, sed benè contrà.

Exemplum 1. *Sol ortus est: ergo dies est*; & contrà, *dies est: ergo sol ortus est.*

Exemplum 2. *Sol ortus non est: ergo dies non est* & vice versa.

Exemplum 3. *Iugulatus est: ergo interiit*; non sic, *Interiit: ergo jugulatus est.*

Exemplum 4. Non sequitur, *Non est jugulatus: ergo non interiit*; sed sic, *Non interiit: ergo non est jugulatus.*

Argumentamur item penes hæc axiomata.

Cujus causa efficiens bona, ipsum bonum; cujus mala ipsum malum.

Cujus causa interimens bona, ipsum malum; cujus mala, ipsum bonum.

Exempla facilè occurrent.

ARTICULUS X.

Locus à potentia ad actum.

ARgumentamur à potentia ad actum, & contrà, penes hæc axiomata.

1. DE QUOCUNQUE negatur potentia, de eodem negatur actus, non contrà.

2. DE

2. De quocunque affirmatur actus, de eodem affirmatur potentia, non contrà.

3. Frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum, nec in se, nec in simili.

Exemplum 1. *Christus nunquam potuit peccare: ergo nunquam peccavit.*

Exemplum 2. *Deus quosdam ad vitam revocavit: ergo potest mortuos ad vitam revocare.*

Exemplum 3. *Hæretici nunquam fecerunt miracula: ergo non possunt ulla facere.*

Articulus XI.

Locus à causa finali.

Finis est, cujus gratiâ aliquid fit.

Medium est, quod ordinatur ad aliquid assequendum.

Ab hoc loco argumentamur juxta has maximas.

1. Cujus finis bonus, ipsum bonum; cujus malus, ipsum malum.

2. Si finis sit possibilis, media sunt possibilia, & contrà.

3. Obtento fine cessant media, nisi tamen iisdem mediis conservandus sit.

4. Posita intentione finis, eligenda sunt media.

Exemplum 1. *Scientia est bona: ergo studium bonum.* Item, *Occidere malum est: ergo & insidias struere.*

Exemplum 2. *Potes salvari: ego potes divinam legem servare.*

Exemplum 3. *Pax est: ergo pugnandum non est.*

Non

Non tamen ſequitur, *Hic eſt doctus: ergo non amplius ſtudet*: quia doctrina conſervatur ſtudio.

Exemplum 4. *Vis eſſe doctus? ergo tibi ſtudendum eſt.*

Poſſunt ex iſtis formari axiomata comparantia.

Cujus finis melior, ipſum melius: cujus pejor, ipſum pejus: cujus optimus, ipſum optimum: cujus peſſimus, ipſum peſſimum.

ARTICULUS XII.

Locus ab appoſitione.

ARgumentamur ab appoſitione ſive adjunctione, cùm aliquam denominationem de aliquo colligimus, ex eo quòd ipſam alteri tribuat. Duo ſunt axiomata.

1. PROPTER quod unumquodque eſt tale, etiam illud eſt tale.

2. PROPTER quod unumquodque eſt tale, & illud magis: ſupple eſt tale.

Exemplum 1. *Ignis calefacit aquam: ergo eſt calidus.* 2. ſi inferas: *ergo eſt magis calidus quàm aqua.*

Requiruntur hæ conditiones. 1. non debet ſumi cauſa intrinſeca reſpectu effectus: non enim ſequitur, *Ioannes eſt homo propter animam: ergò anima eſt homo, vel magis homo.*

2. Si ſumatur cauſa efficiens, debet ſumi cauſa univoca, id eſt, ejuſdem ſpeciei cum effectu: unde non ſequitur, *Terra eſt calida propter ſolem: ergò ſol eſt calidus*, vel, *magis calidus.*

3. Ut

3. Ut secundum axioma locum habeat, debet sumi denominatio quæ admittit magis & minùs. Hinc non sequitur, *Lumen existit propter solē: ergo sol magis existit.* Usu deprehendes quædam alia requiri; sed hæc potissima.

Articulus XIII.

Locus à generatione, corruptione, & usu.

A Generatione, corruptione, & usu, argumentamur juxtas has maximas.

1. Cujus generatio per se bona, ipsum bonum; cujus mala ipsum malum.

2. Cujus corruptio per se bona, ipsum malum; cujus mala ipsum bonum.

3. Cujus usus per se bonus, ipsum bonum; cujus malus, ipsum malum.

Exemplum 1. *Nativitas Christi bona: ergo ipse bonus. Lutheri mala: ergo ipse malus.*

Exemplum 2. *Mors furum bona: ergo ipsi mali; Mors patris filio nocet; ergo proderat pater.*

Exemplum 3. *Impugnare hæresim est bonum: ergo bona scientia; Commercium habere cum dæmone malum est: ergo magis mala.*

Additum est (*per se*) quia si ista non sint bona per se, sed tantùm per accidens, locum non habebunt istæ regulæ. Non enim sequitur, *Mors Christi fuit nobis bona: ergo ipse malus.* Siç si sumatur abusus pro usu, nihil concludetur: ut, *Inebriari malum est: ergo vinum malum est.*

Articulus XIV.

Locus ab antecedente & consequente.

ANtecedens dupliciter dicitur, illatione & tempore.

Antecedens illatione est id quod alterum infert: ut, *homo* respectu animalis.

Consequens quod infertur ab altero: ut, *animal*, respectu hominis.

Antecedens tempore est id quod tempore debet alterum præcedere: ut, *flores* respectu fructuum.

Consequens quod alterum tempore sequi debet: ut, *fructus*, respectu florum.

Dialectici potissimùm agunt de antecedente & consequente quoad illationem, & quibus hæc sunt axiomata.

1. Posito antecedente ponitur consequens, non tamen posito consequente ponitur antecedens.

2. Ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis; non tamen ex opposito antecedentis sequitur oppositum consequentis.

Exemplum 1. Benè sequitur; *Si homo est, animal est, sed homo est: ergo animal est*; non tamen sic; *sed animal est: ergo homo est.*

Exemplum 2. Benè sequitur; *Si homo est, animal est, sed nullum animal est: ergo nullus homo est:* non tamen sic; *sed nullus homo est: ergo nullum animal est.*

Ab antecedente & consequente quoad tempus contraria est argumentandi forma. Et ratio est,

est, quia antecedens tempore est consequens illatione, & consequens tempore est antecedens illatione: ut non sequitur, *Sunt flores: ergo erunt fructus*; sed sic. *Non sunt flores: ergo non erunt fructus.*

Articulus XV.

Locus à communiter accidentibus.

Communiter accidentia sunt quæ rem ordinariè circumstant. Horum quædam præcedunt, quædam concomitantur, alia subsequuntur. A quibus argumentamur secundùm hoc axioma:

Posito uno communiter accidentium, verisimiliter ponitur & alterum. Intellige, ordine & tempore, quo illi conjungi solet, ut, *Sunt encænia: ergo erunt rixæ. Ille expallescit: ergo est sibi malè conscius. Hic est commodis moribus: ergo benè est educatus.* Hæc de locis internis.

Caput Tertium.

De locis externis.

Locus externus est, ex quo sumuntur argumenta, quorum terminus inferens est extrinsecus illato. De his locis jam sigillatim agemus.

Articulus I.

Locus ab Authoritate.

Authoritas duplex est, divina & humana.

Ab utraque argumentamur affirmativè, sed à divina infallibile, non dialecticum argumentum ducitur.

Ab humana argumentamur juxta hoc axioma:

Unicuique experto in sua arte credendum est: ut, *Aristoteles dicit terram quiescere: ergo quiescit.*

Ab authoritate negata non valet argumentum: ut, *Aristoteles hoc non dicit: ergo non ita est.*

ARTICULUS II.

Locus à simili & pari.

SIMILIA sunt quæ alicujus attributi similem causam habent; paria, quæ parem: ut Joannes parem habet rationem cur sit mortalis quàm Petrus, scilicet quia est homo; idcirco Joannes & Petrus in hoc sunt paria. Ratio habet similem causam ad imperandum appetitui quàm domina ad imperandum ancillæ, nempe quia est superior; ideo ratio & domina sunt in hoc similia.

Argumentamur ab hoc loco secundùm hanc maximam:

SIMILIUM similis est ratio: ut, *Domina debet imperare ancillæ: ergo & ratio appetitui. Ioannes est mortalis: ergo & Petrus.*

A dissimili & dispari contrario modo argumentamur secundùm hanc maximam.

DISSIMILIUM dissimilis ratio. Sed hic locus à dissimili raró est in usu.

ARTICULUS III.

Locus à majori & minori.

MAjus hîc est quod est verisimilius. Minus verò quod est minus verisimile. Itaque

majus & minus sunt integræ propositiones. Sumuntur tamen etiam pro simplicibus terminis, qui propositiones, in quibus sunt, reddunt magis vel minùs verisimiles.

Argumentamur à majori ad minus ex parte subjecti, prædicati, utriusque negativè tantùm, juxta hoc axioma:

Si quod verisimilius videtur verum non est, nec id quod minùs verisimile videtur verum erit.

Exemplum 1. *Rex non potuit arcem expugnare: ergo nec dux poterit.*

Exemplum 2. *Non potes pati verbum injuriosum: ergo multò minus mortem.*

Exemplum 3. *Aristoteles non potuit unam rem perfectè comprehendere: ergo nos multò minus possumus comprehendere omnes.*

Affirmativè non argumentamur. Non enim sequitur, *Vir robustus potest illud pondus ferre: ergo & puer.*

A minori argumentamur affirmativè tantùm per hoc axioma:

Si quod minùs videtur verisimile verum est; multò magis quod videtur verisimilius, verum erit: ut, *Puer potest illud pondus ferre: ergo multò magis vir robustus.*

Articulus IV.

Locus à comparatione.

A Comparativo ad positivum argumentamur affirmativè tantùm; à positivo ad comparativum, negativè tantùm: ut, *est melior: ergo est*

est bonus ; *Non est bonus* : *ergo non est melior.*

Cavendum, ne comparativus sumatur impropriè, id est, pro opposito sumpto cum adverbio, *minus*; ut, *melior* pro *minus malè*. Non enim sequitur : *Iste prædo est melior : ergo est bonus.*

Proceditur etiam à duobus positivis ad duos comparativos & contrà: ut, *Docti sunt honorandi; ergo doctiores sunt magis honorandi.*

ARTICULUS V.

Locus à Repugnantibus.

A Quibusvis repugnantibus argumentamur ex affirmatione unius inferendo negationem alterius, per hoc axioma:

DE QUOCUMQUE affirmatur unum repugnantium, de eodem negatur alterum : ut, *Æthiops est niger : ergo non est albus. Ioannes est homo: ergo non est equus.*

Disparata nullum alium habent sibi proprium modum argumentandi.

ARTICULUS VI.

Locus ab oppositis.

SPecialiter argumentamur à relativè oppositis per hoc axioma :

RELATIVA se mutuo ponunt & tollunt: ut, *Est præceptor : ergo est discipulus. Non est præceptor: ergo nec discipulus.*

A contrariis argumentamur juxta has maximas.

1. CUI CONVENIT unum contrariorum, potest & alterum convenire. Subaudi, nisi insit à natura.

2. Si de aliquo subjecto capaci negatur unum contrariorum immediatorum, de eodem affirmabitur alterum.

Exemplum 1. *Hic ægrotat: ergo potest sanus esse.*

Exemplum 2. *Ioannes non ægrotat: ergo est sanus.*

A privantibus argumentamur etiam à negatione unius de subjecto capaci ad affirmationem alterius: ut, *Hic homo non est cæcus: ergò est visivus.*

A contradictoriis argumentamur à negatione unius de quocumque subjecto ad affirmationem alterius, juxta hanc maximam.

De quolibet est affirmatio vel negatio vera: ut, *Brutum non est homo: ergo est non homo.*

Argumentamur rursum ab oppositis juxta hanc maximam:

Oppositorum opposita sunt consequentia. Valet in relatis: ut, *præceptoris est docere: ergo discipuli est discere.*

In contrariis: ut, *Omnis virtus est laudanda: ergo omne vitium est vituperandum.*

Cavenda duo: Unum in contrariis, ne sumantur contraria, quæ opponuntur per excessum & defectum. Unde non sequitur, *Avaritia est vituperanda: ergo prodigalitas est laudanda.*

Alterum utrobique, ne sumatur propositio per accidens vera. Ut non sequitur, *Album est dulce: ergo nigrum est amarum.*

Hæc consequentia vocatur *consequentia oppositorum contra seipsa, vel, ejusdem ordinis*: quia nempe subjectum consequentis opponitur subjecto antecedentis, & prædicatum prædicato.

In aliis oppoſitis, maximeque in contradictoriis, non utimur conſequentia ejuſdem ordinis; ſed univerſi: ut, *Omnis homo eſt animal: ergo omne non animal eſt non homo.* Sed hæc conſequentia refertur ad locum ab oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis; ſemper enim prædicatum univerſalis affirmativæ eſt conſequens ſubjecti.

CAPUT QUARTUM.

De locis mediis.

LOcus MEDIUS eſt ex quo ſumuntur argumenta, quorum terminus inferens non eſt omnino intrinſecus, nec omnino extrinſecus illato.

ARTICULUS PRIMUS.

Locus à conjugatis & caſibus.

CONJUGATA ſunt plura, quorum unum ab altero derivatur; nimirum abſtractum & concretum: ut, *juſtus* & *juſtitia.*

CASUS ſunt plura, quæ ab eodem derivantur; nimirum plura concreta & denominativa ejuſdem formæ: ut, *ſapiens* & *ſapienter*, *juſtus* & *juſtè.*

Argumentamur ab illis primò ex parte unius extremi tribuendo aliquid denotans bonum vel malum, juxta hoc axioma:

CUM QUO cohæret unum conjugatorum vel caſuum, cum eo cohæret & alterum: ut, *Sobrietas eſt laudanda: ergo ſobrius eſt laudandus.*

Argumentamur secundò ex parte utriusque, à duobus abstractis ad duo concreta; vel à duobus concretis àd duo abstracta: ut, *albedo est color: ergo album est coloratum. Album est coloratum: ergo albedo est color. Iustum est bonum: ergo quod justè fit benè fit.*

Observandæ sunt duæ conditiones potissimùm.

1. Ut sumantur conjugata significatione convenientia: unde non sequitur, *Turpitudo est forma: ergo turpis est formosus.*

2. Ut sumantur propositiones essentiales, non prædicationes per accidens: unde non sequitur, *Album est dulce: ergo albedo est dulcedo.*

Terminus inferens in hoc loco dicitur partim intrinsecus, partim extrinsecus illato, quia conjugata & casus sumuntur ut significatione formali convenientia, sed differentia in modo significandi.

ARTICULUS II.

Locus à divisione.

De divisione dictum est tract. 2. p. 2. cap. 2. Agimus autem præcipuè de divisione totius universalis, quia illa maximè est in usu; à qua argumentamur juxta hæc axiomata.

1. AFFIRMATO diviso, & negatis omnibus membris dividentibus excepto uno, concluditur quod est reliquum.

2. A quo removentur omnia membra dividentia, ab eodem removetur divisum.

Exemplum 1. *Equus est animal, & non est homo: ergo est brutum.*

Exem-

Exemplum 2. *Planta non est homo, nec brutum: ergo non est animal.*

Argumentum ab affirmatione unius membri ad negationem alterius, potiùs confirmari solet per locum à repugnantibus. Hæc de locis Dialecticis.

TRACTATUS QUARTI

PARS POSTERIOR.

De locis Sophisticis.

LOcus Sophisticus est sedes argumenti sophistici, id est, ex quo sumuntur argumenta fallacia.

Nota hîc nomen fallaciæ tribui aliquando ipsi loco sophistico, sæpiùs verò fallaci argumentationi; & in hac posteriori significatione illo utemur.

Dividitur hæc pars in duo capita. Prius explicabit fallacias in dictione. Posterius fallacias extra dictionem.

CAPUT PRIMUM.

De fallaciis in dictione.

IN hoc capite ita procedetur. 1. agetur de metis sophisticis. 2. de fallacia in communi ejusque divisione. 3. de singulis figuris in dictione.

Articulus I.

Quot sint meta sophistica?

MEta sophistica est scopus ad quem sophista fallaci argumento respondentem

conatur deducere. Sunt quinque: Redargutio, Falſum, Inopinabile, Solœciſmus, Nugatio.

META REDARGUTIONIS eſt prænegati conceſſio, vel præconceſſi negatio, in eadem diſputatione: ut ſi reſpondens negaverit dormientem videre, & poſtea cogatur concedere, quia dormiens habet viſum.

META FALSI eſt conceſſio manifeſtè falſi, vel negatio manifeſte veri: ut ſi cogatur reſpondens admittere hominem habere alas, quia eas non amiſit.

META INOPINABILIS eſt conceſſio ejus, quod communi hominum opinioni repugnat, vel ſaltem circumſtantium: ut ſi apud imperitos ſophiſta cogeret reſpondentem admittere ſolem eſſe majorem totâ terrâ, apud peritos verò minorem.

META SOLOECISMI eſt congrua locutio: ut ſi reſpondens cogatur admittere hanc locutionem, *Omnis mulier eſt ſenſitivus*, propter hoc argumentum:

> Omnis homo eſt ſenſitivus;
> Omnis mulier eſt homo: ergo
> Omnis mulier eſt ſenſitivus

META NUGATIONIS eſt ejuſdem vocis inutilis repetitio: ut ſi quis cogatur ſic loqui, *Aliquis naſus eſt naſus ſimus*, ubi inutiliter *naſus* repetitur: propter hoc argumentum:

> Omnis ſimus eſt naſus ſimus;
> Aliquis naſus eſt ſimus: ergo
> Aliquis naſus eſt naſus ſimus.

ARTI-

ARTICULUS II.
De Fallacia in communi, ejusque divisione.

AD omnem fallaciam duo concurrunt. 1 causa apparentiæ. 2. causa defectûs.

CAUSA APPARENTIÆ est id, ratione cujus valida videtur argumentatio: ut in fallacia æquivocationis, identitas vocis æquivocæ.

CAUSA DEFECTUS est id, ratione cujus invalida est argumentatio: ut in eadem fallacia, diversa significatio vocis æquivocæ.

Causa defectûs etiam vocatur causa non existentiæ.

Dividitur fallacia, in fallaciam in dictione, & fallaciam extra dictionem.

FALLACIA IN DICTIONE est, quæ causam apparentiæ habet in dictione seu voce.

FALLACIA EXTRA DICTIONEM est, quæ causam apparentiæ habet in rebus per voces significatis.

Fallaciæ in dictione sunt quinque: fallacia Æquivocationis, Amphibologiæ, Compositionis & divisionis, Accentûs, Figuræ dictionis.

ARTICULUS III.
De fallacia Aequivocationis, Amphibologiæ, & Accentûs.

FALLACIA ÆQUIVOCATIONIS est, quæ provenit ex voce æquivoca æquivoce sumpta: ut,

Omnis canis latrat;
Sidus cœleste est canis: ergò
Sidus cœleste latrat.

Mutatur significatio nominis, *canis*.

Fallacia amphilogiæ est, quæ provenit ex oratione in vario sensu acceptâ: ut,

Qui arat littus, scindit terram;
Sed operam perdens arat littus: ergo
Operam perdens scindit terram.

In vario sensu accipitur illa oratio, *arat littus*.

Fallacia accentus est, quæ provenit ex accentu unius vocis mutato. Sub accentu comprehenditur quantitas, & spiritus: ut,

Qui lepores venatur, canibus indiget;
Poëta lepores venatur: ergò
Poëta canibus indiget.

Mutatur accentus vocis, *lepores*.

Articulus IV.

De fallacia Compositionis, & Divisionis.

Nota quasdam propositiones, & potissimùm eas, quæ constant terminis connotativis, seu denominativis, habere duplicem sensum: compositum, & divisum. Talis est hæc propositio: *Possibile est album esse nigrum.*

Sensus compositus est, si formale significatum prædicati applicetur formali significato subjecti.

Divisus, si applicetur tantùm materiali; unde prædictæ propositionis sensus compositus est hic: *Possibile est album manens album esse nigrum*, sive,

sive, *ut albedo & nigredo simul in eodem sint.* Divisus sensus est hic: *Possibile est id quod est album, non tamen manens album, esse nigrum.*

Fallacia Compositionis est, cùm propositio vera in sensu diviso, falsa est in sensu composito: ut,

Possibile est omnem parietem esse album;
Sed aliquis paries est niger: ergò
Possibile est aliquod nigrum esse album.

Hoc argumentum ut legitimum sit, debet sumi conclusio in sensu diviso; si enim vera est, rectè sequitur ex antecedente; sin autem sumatur in sensu composito, est fallacia compositionis.

Fallacia divisionis est, cùm propositio vera in sensu composito, falsa in diviso, sumitur tamen in sensu diviso: ut,

Impossibile est album esse nigrum;
Hic paries est albus: ergò
Impossibile est hunc parietem esse nigrum.

Major vera est in sensu composito, sed in diviso fasa, in quo tamen deberet sumi, ut illud consequens falsum ex ea colligeretur.

Articulus V.

De fallacia figuræ dictionis.

Fallacia figuræ dictionis est, quæ provenit ex vocum diversarum similitudine.

Fit dupliciter. 1. secundùm proprietates grammaticas: ut, *Fons est masculini generis, ergò & frons.*

2. Secundùm proprietates dialecticas, idque duobus

duobus modis. 1. explicitè: ut, *Coloratum est prædicamenti qualitas: ergò & lineatum.* 2. Implicitè, cùm sub uno signo significante substantiam subsumitur quantitas, vel qualitas, aut contrà.

Significant substantiam: *quidquid, omne, quodcumque.* Quantitatem: *quantus, quantuscumque,* &c. Qualitatem: *qualis, qualiscumque,* &c. exemplum est:

Quidquid heri emisti, comedisti;
Carnem crudam heri emisti: ergo
Carnem crudam comedisti.

Hîc enim sub substantia significata per *quidquid*, subsumitur qualitas.

CAPUT SECUNDUM.
De fallaciis extra dictionem.

FAllaciæ extra dictionem sunt septem: Fallacia accidentis, Dicti secundùm quid, & dicti simpliciter, Ignorationis elenchi, Consequentis, Petitionis principii, Non causæ ut causæ, Plurium interrogationum ut unius.

ARTICULUS PRIMUS.
De fallacia Accidentis.

ACCIDENS hîc dicitur, quidquid aliquo modo distinguitur ab altero, de eo tamen prædicari potest sive essentialiter, sive accidentaliter. Itaque accidentia respectu hominis sunt: *animal risibile, album*, & reliqua ipsius prædicata. Cùm verò omne id, quod de altero prædicatur, debeat esse aliquo modo idem cum illo,

ut patet ex tractatu de prædicatione, fit ut accidens aliquo modo distinguatur, aliquo modo sit idem cum eo, cujus dicitur accidens: ut, ***animal*** est aliquo modo idem quod ***homo***, quia homo comprehenditur in significatione animalis, & est aliquo modo diversum, quia animal præter hominem includit etiam brutum.

Ex hac aliquali unitate & diversitate accidentis cum subjecto oritur hæc fallacia.

Igitur FALLACIA ACCIDENTIS est, in qua malè infertur aliquid convenire rei ex eo quòd conveniat ejus accidenti; ut, ***animal est quadrupes: ergo homo est quadrupes.*** Ratio est, quia accidens non sumitur quatenus est idem cum re, cujus est accidens; sed quatenus diversum: ut ibi, ***animal*** sumitur pro bruto, quod est diversum ab homine.

Huc pertinent omnia argumenta procedentia à non distributo ad distributum, à genere non distributo ad certam speciem syllogismi vitiosi, modò in re ipsa, & non in sola voce apparentiam habeant, &c.

ARTICULUS II.
De fallacia dicti secundùm quid, & dicti simpliciter.

NOta in hoc loco usum esse duplicis determinationis potissimum: alienantis, & diminuentis.

DETERMINATIO ALIENANS est, quæ planè tollit significationem vocis, cui adjungitur: ut, ***mortuus,***

mortuus, respectu vocis, *homo*.

DIMINUENS est, quæ non quidem planè tollit significationem vocis; eam tamen ita minuit, ut ei possit tribui, cui sine ista determinatione tribui non posset: ut, *secundùm dentes*, respectu *albi*; dicitur enim Æthiops albus secundùm dentes, qui simpliciter albus dici non potest.

Igitur DICTUM SIMPLICITER est vox absolutè posita: ut, *albus*.

DICTUM SECUNDUM QUID est vox sumpta cum determinatione alienante, vel diminuente: ut, *albus, secundùm dentes*.

FALLACIA ERGO DICTI SECUNDUM QUID, ET DICTI SIMPLICITER est, in qua proceditur à dicto secundùm quid ad dictum simpliciter, vel contrà: ut, *Aethiops est albus secundùm dentes, ergo est albus*. Vide locum à toto in modo ad partem; argumenta enim, quæ contra regulas illius loci peccant, sunt fallaciæ huc pertinentes.

ARTICULUS III.

De fallacia ignorationis Elenchi.

Elenchus idem est, quod redargutio, id est, contradictorii admissio.

FALLACIA IGNORATIONIS ELENCHI est, in qua colligitur id, quod apparet esse contradictorium ejus quod assertum est, reverà tamen non est contradictorium. Ut autem aliquæ propositiones sint contradictoriæ, requiritur ut extrema

trema illarum in eadem planè significatione sumantur. Unde si quis defendat Platonem fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo in rebus divinis; alius verò inferat Platonem non fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo in rebus humanis, erit fallacia ignorationis elenchi.

Articulus IV.

De fallacia petitionis principii.

PETERE PRINCIPIUM, est probare idem per idem, vel per aliud obscurius, aut æquè obscurum. ut si probes aliquem hominem esse justum, quia aliquis homo est justus, vel, quia omnes homines sunt justi. Sæpe committitur hæc fallacia, cùm obscurioribus verbis, & per ambages idem per seipsum probatur.

Articulus V.

De fallacia Consequentis.

FALLACIA CONSEQUENTIS est, in qua ex consequente infertur antecedens, vel ex opposito antecedentis oppositum consequentis: ut, *Si homo est, animal est; sed animal est: ergò homo est.* Item: *Si homo est, animal est: ergo si homo non est, animal non est.*

Directè opponitur hæc fallacia loco ab antecedente & consequente, ad quem idcircò erit recurrendum.

ARTICULUS IV.

De fallacia non cauſæ ut cauſæ.

FALLACIA NON CAUSÆ UT CAUSÆ eſt, cùm falſitas concluſionis proveniens ex una præmiſſa falſa, attribuitur alteri præmiſſæ veræ, quæ cauſa non eſt. Hinc dicitur fallacia non cauſæ ut cauſæ, quia illa propoſitio, quæ non eſt cauſa falſitatis concluſionis, ſumitur tanquam illius cauſa. ut ſi quis ita diſcurrat : *Omnis virtus eſt laudanda; ſed omnis prodigalitas eſt virtus : ergo omnis prodigalitas eſt laudanda; atqui conſequens illud eſt falſum: ergo falſa eſt major,* ſcilicet, *Omnis virtus eſt laudanda.* Inferendum erat minorem eſſe falſam.

ARTICULUS VII.

De fallacia plurium interrogationum, ut unius.

FALLACIA PLURIUM INTERROGATIONUM UT UNIUS eſt, cùm ad plures interrogationes petitur reſponſio una, tanquam ſi eſſet una interrogatio. ut ſi ſic petat ſophiſta : *Homo & lapis ſuntne animal?* Si affirmas, inferet lapidem eſſe animal ; ſi neges, inferet hominem non eſſe animal. Ad vitandam fraudem pluribus reſponſionibus utendum eſt, dicendo: *Homo eſt animal, lapis non eſt.*

FINIS